Johannes Linnankoski

Kampen om gården Heikkilä

og andre fortællinger

Bibliotek 1800

Johannes Linnankoski

Kampen om gården Heikkilä

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Johannes Linnankoski: *Kampen om gården Heikkilä og andre fortællinger* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of *Kampen om gården Heikkilä og andre fortællinger* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Kampen om gården Heikkilä

I

Den var som en lukket urkasse – denne gård.

Ikke udad til; for dens døre stod åbne for alle og enhver: der var altid et venligt ord tilovers til den, som kiggede ind på gården, og enhver stakkel, som trængte til hjælp, vidste, at husmoderen på Heikkilä nok skulle give ham en rigelig almisse – og give den med varm hånd.

Indad til var den derimod som et ur, der nok vender skiven og viserne frem og slår sine timeslag, så alle kan høre dem, men som omhyggeligt skjuler sin indre mekanisme.

Der er mennesker, som ikke blotter så meget som en krog af deres inderste væsen for deres nærmeste. Men selv fra disse klokkers tilsyneladende fuldstændig skjulte urværk slipper der dog altid en eller anden lyd ud til fremmedes øren.

Fra Heikkilä havde ingen i år og dag hørt et eneste tydeligt tik – kun en slags svag surren, der ligesom lå og dirrede omkring hele gården og lurede som et hemmelighedsfuldt ekko på bunden af alle dens sysler, men hvis rette væsen ingen rigtig var klar over.

Gådens kerne var konen på gården.

Hun var en høj, fast bygget kvinde. I hele hendes væsen var der noget oprigtigt godt, noget åbent mod enhver. Men kun inden for visse grænser – hvem der overskred dem, fik grund til at fortryde det.

Nogle havde prøvet på det.

Enkelte af hendes barndomsveninder havde i den første tid af hendes ægteskab ikke kunnet dy sig for at udspørge hende om ret kildne ting, om hun var lykkelig, og andet i den retning. Men da blev den før så blide og venlige Anni på Heikkilä stiv som sten og tilkastede, uden at sige et ord, den spørgende et sådant blik, at denne indså det upassende i sin tale og ligesom undskyldende gik over til noget andet.

Omrejsende båndkræmmere og lignende folk, der kommer i gårde, forsøgte ligeledes deres lykke – ad omveje naturligvis. Men de nåede knap nok at få munden spidset til, før de så gårdmandskonen for sig, så koldt gennemtrængende, at de ikke vidste, med hvilken tungevending de bedst slap ud af døren.

Det mærkeligste var, at end ikke tjenestefolkene vidste noget – som om også de havde forpligtet sig til evig tavshed, da de trådte ind over Heikkiläs tærskel. Var det dem forbudt at tale? Nej – sagen var vel blot den, at de selv ikke syntes, de vidste noget. "Husbonden er nu engang den, han er, sådan som enhver kan se, og mage til husmoder skal man lede efter i syv sogne – sådan som enhver kan se." Det var alt. Følte de det samme som alle andre – gårdmandskonens hemmelighedsfuldt kolde værdigheds tavse krav, som bandt hvert tungebånd? Eller hvad kunne det egentlig være, som indsvøbte alt, hvad der vedrørte denne gård, i et uigennemtrængeligt mørke?

Sikkert var det imidlertid, at der randt stride strømme dybest nede på dens bund og at stærke kræfter brødes inden for dens mure – deraf havde man skimtet visse, om end sjældne skumsprøjt, som til tider gav anledning til megen snak.

Konen havde været eneste datter på denne gård og var blevet gift som ganske ung. Den gang, kort efter brylluppet, skete den

første, i alles øjne kendelige forandring med hende – den muntre, åbenhjertede pige blev pludselig alvorlig og indesluttet. Det var så meget mærkeligere, som munterhed og åbenhjertethed hørte hjemme i slægten, idet kvinderne på Heikkilä i umindelige tider endnu som tres- og halvfjerdsårige havde været lige så muntre som de fleste i sekstenårsalderen.

Luften var fuld af gåder. Havde hendes forældre tvunget hende til giftermålet imod hendes vilje? Ingen havde den fjerneste anelse om det, og det var heller ikke engang tænkeligt, for den unge husbonde tilhørte også selv en slægt, som ansås for stor på det og rig, om end af en lidt anden natur end Heikkiläfolkene. Havde hun måske haft en eller anden ungdomskærlighed, som stadig spøgte i hendes tanker? Heller ikke det var muligt; for den slags ting kan ikke holdes hemmelige i længden. Var forholdet mellem de unge dårligt? Derpå fandtes ingen beviser – det eneste, man vidste, var, at den unge hustru var undergået en mærkelig forandring, at alt hos hende ligesom var blevet indhyllet i en grå sky.

Én gang skimtedes der dog et glimt af glæde – dengang, da der fødtes et barn. Det var en dreng, og han bredte ligesom lidt varmt solskin over den unge hustrus liv. Men det varede kun en stakket stund – så sank alt atter tilbage i det grå.

Senere skete der nogle små forandringer på gården. Den gamle ejer døde, nogle få uger efter også hans hustru – det hed sig, at også det hørte med til slægtens særheder, at ingen af Heikkiläs kvinder overlevede sin mand ret længe.

Og nu lagde man mærke til, at den unge husbonde ved overtagelsen af styret ligeledes undergik en forvandling. Nogen arbejdshest havde han for så vidt aldrig været; kun nu og da,

lige i den allertravleste tid, havde han taget en hånd med i markarbejdet, men i øvrigt tilbragt sin dag på bedste beskub med sløjd og lignende indendørssysler. Nu, da han var blevet husbonde, overlod han arbejdet helt til folkene, gik bare og skræppede op om alt det, han havde til hensigt at gøre, hvilke nyopdyrkninger han havde tænkt på at foretage og hvilke nybygninger han agtede at lade opføre – det var hans mening at vise én gang for alle, at han var mand for at "sætte skik" på Heikkilä. I virkeligheden nøjedes han med at "sætte skik" på tingene i den nærliggende krostue, hvor han udmærkede sig ved sin dygtighed i at trække ølflasker op og "bygge" dampende toddy'er af rom, der dengang begyndte at komme på moden.

Byrejserne blev ligeledes hyppigere og hyppigere, og den før så ædruelige og fåmælte mand vendte nu først sent på aftenen hjem, kørende i vild galop forbi bedesteder og landsbyer, hvor han skrålede op og svang sin læderpisk i luften. "Faderen op ad dage, blot langt galere!" råbte folk og rystede på hovedet; for fyrige heste havde fra gammel tid været slægtens kendemærke, og læderpisken var gået som et arvespir gennem to slægtled – som et minde om familiens daværende overhoved, en vild markedskarl. Og ganske på samme måde som nu sønnen havde den gamle nævningsmand i sin tid skrålet og drukket tæt som et trøsket træ, om end aldrig sådan, at han havde mistet fodfæstet eller taget nogen skade på sin "nævningsmands"-værdighed. Hos sønnen var alle slægtens kendemærker på én gang kommet til syne – det skortede blot på hint stridbare tømmer, der havde holdt de tidligere familieoverhoveders rygrade så ranke.

Nogle troede nu at forstå den forandring, der tidligere var foregået med husmoderen – hun havde vel sagtens næret en anelsesfuld frygt for, at det skulle gå således. Skønt der var også dem, der mente, at husbonden var begyndt at drikke netop fordi hans hustru var sådan, som hun var.

Hustruen selv blev ved den tid endnu mere indesluttet end før. Det var med nød og næppe, at man fik et ord til svar ud af hende, og i hendes store, blå øjne sås et forpint, ængsteligt udtryk, som om hun ville spørge alverden, hvad hun nu skulle gøre.

Så indtraf der, kort tid efter hinanden, et par begivenheder, som fik en afgørende indflydelse på det fremtidige liv på Heikkilä.

Manden vendte en aften hjem i vildere stemning end sædvanlig. Den ny pisk med det røde bånd om skaftet skimtedes allerede på lang afstand, og han kørte ind på gårdspladsen med en så rasende fart, at den ene ledstolpe ramlede ned med et brag og den opskræmte hest galoperede nogle gange rundt omkring den indre staldbygning. Den drukne mand rasede over det og styrede hesten lige mod staldvæggen, mod hvilken den styrtede, så det knagede i koder og vognstænger. Nu begyndte afstraffelsen. Pisken hvinede, og det rystende dyr sprang under dens slag højt op imod væggen, så træsplinter løsnedes under dens hove og fløj til alle sider.

I det samme viste konen sig på trappen.

"Lad det umælende dyr være i fred!" lød hendes dirrende stemme, og hun trådte ud på gårdspladsen, hen imod manden.

Den tiltalte skulede over skulderen som én, der har fået et uventet sidehug, sprang ned fra vognen, lod hesten blive, hvor

den var, og løb med usikre skridt hen imod hende.

"Jeg skal fanden ta' mig lære kællingen at danse!" brølede han, da han var kommet hende på nært hold, og slog hende med pisken på skulderen. Det andet rap traf hende i ansigtet – under det ene øre begyndte blodet at sive frem.

Fra landevejen, der løb langs gårdens indhegning, styrtede et par mænd hastigt ind på gårdspladsen – det var nabogårdens høstkarle, der vendte hjem fra engen og hvis vej faldt der forbi. De kunne ikke slå sig til tåls ved synet af det afskyelige optrin.

"Lad det være godt! Jeg trænger endnu ikke til fremmed hjælp – overhovedet ikke til *nogens* hjælp!" lød konens stemme så koldt afvisende, at karlene uvilkårligt standsede.

Den brutale mand målte sine tilskuere med øjnene. "Kom bare frem, her er én, som kommer fra byen – der skal nok vanke noget til naboer også!" råbte han hånende. Piskeslagene begyndte atter at hvine.

Men konen stod på sin plads som en støtte – urokkelig, uden at fortrække en mine. Det var så underligt, dette, at høstfolkene ikke kunne gå deres vej og heller ikke ile til hjælp trods hendes afslag.

"I morgen vanker der mere, hvis det behøves!" sagde den piskende husbonde. Han gav hende endnu et sidste rap, gik så, med den ene hånd i siden og pisken i den anden, vigtig hen til trappen, viftede hånligt ud imod landevejen og slog endnu, idet han gik forbi, en af forstuevinduets ruder itu, så stumperne faldt klirrende ned.

Men konen stod lige ubevægelig midt i gården – som om hun ikke rigtig var klar over, hvad der var sket. Og hun blev stadig

stående, mens høstkarlene, hovedrystende og i sagte samtale, begav sig på hjemvejen.

Der gik et par dage – fra Heikkilä hørtes ikke et musekny, alt syntes at være kommet i sine gamle folder.

Men på den tredje dag hændte der noget uventet.

Man havde lige spist sit morgenmåltid, og alle høstfolkene lå henslængte på gårdspladsen og holdt frokostpause – selv husbonden havde sluttet sig til flokken og underholdt dem med drøje krohistorier. Konen var den eneste, som havde travlt; i øjeblikket stod hun i boden og målte sæd ud til en høstkarls hustru.

Så åbnes bodens dør, og hun træder hastigt ud og nærmer sig høstfolkene – som om hun havde en eller anden besked til dem.

"Det er nok en nymodens sæd, der nu begynder at vokse på Heikkiläs marker!" lyder hendes skingre, dirrende stemme, og hun løfter en mægtig blikdunk, som hun hidtil har holdt skjult, højt op i vejret. "Men da den gamle husbondes binge ikke er lavet til sådanne ting, så skal de heller ikke gemmes der, hverken nu eller i fremtiden!" Og inden nogen endnu rigtig har kunnet få fat på, hvad det drejer sig om, har hun sat dunken på huggeblokken foran brændeskuret og grebet øksen, som ligger ved siden af – øksen hæves og falder, og den røde rom flyder hen ad gårdspladsen.

"Satan til kvindfolk!" Manden er sprunget op, helt blå i ansigtet, og farer med knyttet næve hen imod konen.

Alle står som ramt af lynet. Gårdens lille dreng, som hidtil er løbet legende omkring på gårdspladsen og nu tilfældigt befinder sig i moderens nærhed, taber af forskrækkelse sin

legekammerat – faderens pisk med det røde bånd – og løber grædende hen til karlene.

Kvinden ser alt dette, river pisken hastigt til sig og indtager en truende stilling. "Bliv fra mig!" råber hun med gnistrende øjne til manden, som nærmer sig.

Et piskeknald! Manden udstøder en ed, løfter den ene arm, for at beskytte sit ansigt, og stormer frem på ny.

"Bliv fra mig, din dranker og piskehelt!" lyder det atter, og pisken svinges med livets og dødens vanvidsstyrke mod mandens skuldre, så at han trækker sig tilbage med vilde smertenshyl. Han står et øjeblik som lammet, stirrer på den atter løftede pisk, kaster så et sky blik til høstfolkene, af hvilke en del har rejst sig op, og lusker omsider afsted, slukøret, med sænket hoved og slapt nedhængende arme, hen imod stuehuset.

Men konen går atter hen til huggeblokken, tager øksen og hugger både piskeskaft og lædersnor i små bitte stumper – som om der i hver eneste tomme af dem levede et ulykkens frø, som hun må tilintetgøre.

Høstfolkene stikker hovederne frem og stirrer måbende på hende.

"Og nu til engen!" lyder hendes faste, bydende stemme. "I har vist holdt frokostpauser nok i de sidste år."

Nogle ser forbavset på denne spinkle, endnu næsten ungdommelige kvindeskikkelse, som hun nu står foran dem med lederens myndige holdning i kroppen og den øverstbefalendes blik i øjet – de andre smiler. En halvvoksen daglejerknøs, som stadig ligger og strækker sig i græsset, giver sin opfattelse af den nye fremtoning af en

øverstkommanderende til kende ved at vride sig dorsk og rulle sig sammen. Han kniber det ene øje til og stirrer på hende med det andet, mens et uforskammet grin breder sig over hans blegfede fjæs.

Kun et øjeblik – og konen er sprunget hen til knægten. Hun griber ham i kraven, får ham hurtigt på benene og ryster hans luddovne krop så grundigt, at hovedet dingler rundt som et garnnøgle.

"Forstår du ikke – til engen!" Og hun slynger knøsen fra sig med en sådan kraft, at han tumler hen ad gårdspladsen med lange snublende skridt.

Folkene står og måber.

"Og fra i dag af er det mig, der råder her på gården – at I ved det!"

Folkene ved stadig hverken ud eller ind, men begynder så småt at sætte sig i bevægelse.

I to dage spurgtes der intet som helst nyt fra Heikkilä. Manden var der ingen, som havde set noget til – af lutter skam og arrigskab havde han lukket sig inde i sit kammer.

Men natten før den tredje dag skete der atter noget.

Folkene, som sov i stuen, vågnede ved at døren til mellemkammeret pludselig åbnedes og en hvid skikkelse smuttede gennem stuen ud i forstuen.

Halvvågne, endnu med søvnen i øjnene, sprang de op og skyndte sig hen til vinduerne, som vendte ud mod gården.

Derude, på pladsen foran stalden, sås en vogn og, bundet til ringen i dørstolpen, en hest, som manden lige skulle til at lægge seletøjet på.

"Nå, skal det nu være på den måde?" lød det inde fra forstuen – i det bagerste hjørne var vinduets ene halvdel taget af for varmens skyld, så at hvert ord kunne høres inde i stuen. Og de så konen i bart undertøj løbe næsten i spring hen imod manden, der var i færd med at spænde for.

Henne fra stalden lød en grov ed, men manden forblev en stund tvivlrådig på pletten.

Hustruen nærmede sig allerede med hurtige, resolutte skridt – som det syntes, styrede hun lige mod hestens hoved, uden at skænke manden nogen opmærksomhed.

Nu så tilskuerne manden styrte frem mod den kommende som et rovdyr, der lurer på sit bytte.

"Din satan!" – han rettede et spark med den højre fod mod hendes knæ.

Fra gården hørtes et undertrykt skrig. De så hustruen standse et øjeblik og løfte den venstre fod, så den kun støttedes på tåspidsen, med et forpint ansigt, spændte armmuskler og knyttede hænder.

Tilskuerne blev grebet af anelser og frygt.

De så konen gøre det samme endnu et par gange, så satte hun, ligesom prøvende, foden på jorden – kvinden skred standhaftig videre mod sit mål.

Tilskuerne i vinduet drog et lettelsens suk.

Men manden, som hele tiden var blevet stående uden at røre sig af stedet, vågnede ligesom op, skar rasende tænder og sprang efter hende, idet han famlede med den ene hånd efter hendes skulder.

Så vendte kvinden sig om imod ham med en truende flamme i øjnene – de fo'r ind på livet af hinanden som to gnistrende

ildfluer. Et øjeblik vild brydekamp, så en lyd af tøj, som flænges, et glimt af konens blottede skulder i sommernattens halvmørke – arme snoede sig om kroppe. Vridning, snoning og svingning, så faldt begge omkuld. Derefter kunne man kun skimte et utydeligt virvar, strittende hænder og fødder, glimt af hvid hud og de kæmpendes vælten sig over hinanden, indtil kvinden pludselig rev sig løs og sprang op – med halvnøgen overkrop og et sønderrevet ærme hængende ned ved siden.

Manden kastede sig rap om på alle fire og langede ud efter hende med hånden, lige idet hun var ved at undslippe, langede ud endnu engang, og fik fat i hendes fod – kvinden faldt tungt forover.

Men hun opdagede samtidig noget, som lå lige foran hende i græsset, gjorde en fortvivlet bevægelse fremad og nåede det med hånden.

Et øjeblik – og kvinden drejede sig vild om mod sin modstander; og tilskuerne så hende i samme sekund sætte sit knæ på mandens nakke og holde hans hoved nede med den ene hånd, mens hun viklede hovedlagremmens ene ende om den anden og slog ham alt, hvad hun kunne, med ring-enden.

"Forstår du – det må komme – til et opgør! Du lader være med at sparke – at rive – at svire – om jeg så skal banke dig mør! Og hesten rører hverken du – eller andre – uden min tilladelse – dit eget har du drukket op!" lød hendes stønnende stemme mellem slagene.

I det samme vippedes kvinden hovedkulds ned i græsset. Atter bryden og tvekamp – tilskuerne så, hvorledes manden ved hver bevægelse søgte at få fat i remmen. Men kvinden kæmpede

med fortvivlelsens styrke, og efter en stund så de hende atter på mandens skuldre. Slagene faldt endnu tættere end før.

"Det *må* – komme til et opgør! – Nu drejer det sig om *gården* – sagde fader – dengang. Ja, nu – hører du – *nu drejer det sig om gården!* – Den er ikke bygget med rom – eller med piskeslag – "rives" for resten heller ikke i stykker! – Heikkilä tilhører *mig* og jeg *beholder* den – forstår du?"

Manden vred sig og strittede imod. Forgæves! Efter en stund begyndte han snart at bande, snart at tude og klage, og til sidst at tigge om nåde. Men han fik lov at trygle længe, inden konen, træt og forpustet, omsider gav efter.

"Gå så ind i dit kammer og bliv der – maden vil blive sat ind til dig. Og hvis den ikke passer dig, så kan du gå den vej, du er kommet!"

Og tilskuerne så, hvorledes manden slæbte sig af sted, klynkende og slatten som en våd klud, og forsvandt i forkammeret.

Lidt efter vendte hustruen også tilbage og skyndte sig gennem stuen ind i sit eget kammer – tjenestefolkene var allerede kravlet i deres senge igen og lod, som om de sov. Men da konen havde lukket døren efter sig, begyndte de at hviske.

Da viste hun sig pludselig igen og stod, fuldt påklædt, midt på gulvet.

"Så I, hvad der skete her?" lød hendes skarpe stemme.

"Nej … vi ved ikke noget," skyndte én sig at sige.

"Du lyver!" lød det fra gulvet. "Jeg så hoveder i vinduet. Og jeg siger jer, at hvis der spørges det allermindste om dette her udenfor disse vægge, så skal jeg mørbanke jer alle til hobe med den samme rem!"

Hun stod der endnu en stund, stærk og rank – det forekom folkene, som om hun i denne nat var vokset et hoved højere og blevet ti år ældre.

Efter denne uvejrsnat fulgte mange rolige år.

Enhver kunne se, at tingene på Heikkilä nu i denne højbjergningstid undergik en stor forandring.

Husbonden var som udslettet af tilværelsen, levede næsten kun som en aftægtsmand i sit kammer og smøg sig kuet og edderspændt forbi karlene, hver gang han mødte dem i gården.

Men husmoderen var så meget mere på færde – over alt, i hver krog. Karlene forsøgte nok at le i de første dage, når hun spurgte dem ud om deres arbejde og gav dem sine ordrer, men bag disse ordrer så de efterhånden god forstand og stålsat vilje, som fik deres smil til at stivne.

Den nye kurs satte kendelige spor over alt, konen forøgede tyendet indtil det dobbelte og forlangte samtidig dobbelt så meget arbejde som tidligere. Der blev ryddet nyt land, gravet grøfter og sat gærder. Hendes regimente var strengt, men maden var god, lønnen god, og hele arbejdet gik så forunderlig let fra hånden, at både karlene og daglejerne snart begyndte at betragte det som en ære at høre til Heikkiläs folk.

Og der var ikke alene fart over husmoderens virkemåde. Der var også noget andet. I byen fortaltes der, at hun en dag havde indfundet sig på den nærliggende herregårds kontor, havde bedt om lov til at se ladegårdene, staldene og tørreloerne, prøvet arbejdsredskaber på marken og spejdet i alle kroge. Kort tid efter sås moderne landbrugsmaskiner på Heikkiläs marker, ladegården blev bygget om fra grunden af, staldene forbedrede, osv.

Alt dette gav anledning til megen snak – endnu mere forholdet mellem hustruen og manden. Var der i det hele taget noget fællesskab mere imellem dem? Eller var den ene kun den nye ejer af gården, den anden forgængeren, som var flyttet på aftægt? Det så ud til det – idet mindste syntes husbonden lidt efter lidt at vænne sig til den nye stilling. Kammeret var ganske vist stadig hans egentlige tilflugtssted, men nu greb han nu og da til sine tidligere hjemmesysler og spiste med folkene ved det fælles bord. Men med hensyn til sit indre menneske var han som en stenstøtte uden indskrift. Der kunne gå dage, hvor han ikke åbnede munden en eneste gang; til tider undslap der ham til gengæld mærkelige skoser og stikpiller, om hvilke man for det meste ikke vidste, om de måtte kaldes galmands- eller visdomsord, men som ofte kunne være ret giftige. Over alt dette lå der et eget tørt smil, som næsten virkede frygtindgydende, idet ingen rigtig vidste, hvad der lå gemt under det.

Men med hvilket tryllemiddel havde husmoderen sådan kunnet få bugt med denne ondsindede mand og al hans drikkesyge, eftersom det jo var en kendsgerning, at man nu aldrig mere så ham i beruset tilstand eller på svireture til byen? Det var en af de Heikkilä-hemmeligheder, som man anede, men ikke kunne forklare. Nogle påstod bestemt, at manden til tider lugtede af spiritus. Hvordan hang det sammen? Selv skaffede han sig ingen drikkevarer. Kunne det være konen, der nu selv kørte alle ture til byen, som besørgede dem til ham og gav ham bestemte rationer? Men ingen havde nogensinde set hende i spiritusudsalg eller opdaget den slags varer mellem det, hun havde med hjem.

Hvordan det nu end forholdt sig, konens adfærd vakte i hvert fald almindelig beundring – at hun ikke lod gården forfalde og at hun præsterede det kunststykke, i det mindste at få en ufarlig døgenigt ud af det fordrukne stykke mandfolk, hun havde – endnu mere for den hemmelighedsfulde holdnings skyld, hvormed hun fuldførte det alt sammen.

Menneskenes tanker beskæftigede sig ofte med hende. De så hende efterhånden trives og blomstre, men ansigtets faste træk slappedes ikke. Hvad børn angik, så blev drengen den eneste – var alle ømmere forhold mellem ægtefællerne brudt? Hvad tænkte og følte denne stærke, utilgængelige kvinde i sit inderste? Savnede hun noget, led hun måske? Forekom livet hende trods al fremgang ensomt og tomt? Eller var hun måske tilfreds, endog meget tilfreds med sin uafhængige herskerstilling? Det var spørgsmål, som ingen turde gøre så meget som en hentydning til – hverken i venskabets, deltagelsens eller nogen anden følelses navn.

Men årene gik, og menneskene vænnede sig til tingene, som de én gang var, og opgav til sidst alle unyttige gisninger. De så blot, at styret stadig lå i den samme stærke hånd og at gården Heikkilä kom sig år for år. Selv manden syntes at være tilfreds med sin lod – trods det sløve blik, det underfundige smil og de spydige hentydninger, som ingen mere tog anstød af, eftersom man vidste, at de var hans eneste fornøjelse.

Men så, et forår, skete der atter noget, som for en tid rettede folks opmærksomhed på Heikkilä.

Sønnen havde i det år nået konfirmationsalderen – undervisningen hos præsten var allerede til ende, og han

ventede kun på selve konfirmationsdagen, som var fastsat til første pinsedag.

I den anledning måtte der i forvejen gøres nogle små indkøb. Men det traf sig nu så uheldigt, at moderen havde en del at bestille, som hun dårligt nok kunne overlade til andre, hvorfor hun måtte opgive at tage ind til byen.

Så tilbød manden at tage af sted med drengen – han havde jo god tid.

Forslaget lød underligt, men konen havde ikke noget vægtigt at indvende imod det, så meget mere som manden allerede i vinterens løb havde foretaget adskillige købstadsture. Ganske vist kun som kusk på tømmerlæs, og sammen med karlene, men han havde i enhver henseende opført sig upåklageligt, så alle troede, han havde aflagt sine gamle vaner og nu i manddomsårene var begyndt at bøde lidt på sit navn og rygte.

Fader og søn begav sig af sted.

Middagstiden kom – ingen af dem lod sig høre eller se. Klokken slog to, tre og fire – tjenestefolkene så røde pletter på husmoderens kinder, men ellers fandt de hende så rolig, som om der ikke var noget særligt på færde. Hos dem selv begyndte angsten at stige op i struben.

Ved femtiden hørtes vognhjuls knirkende rumlen fra landevejen. Der lød allerede et skrål – stort og kraftigt som et jubelråb, og som fortsættelse et andet, barnligt skingrende og ligesom lidt genert. Den ene af dem, der sad i vognen, svang en pisk med rød skaftrem, den anden sad foroverbøjet og holdt sig med den ene hånd fast ved agestolens armlæn, mens han slingrede fra den ene side til den anden i takt med vognens bevægelser.

Vognrummelen nærmede sig. Et ryk i tømmen og et piskesmæld – de kørte i vildt firspring forbi Heikkilä og skrålede begge på én gang, lige idet de passerede gården.

Pigerne stod i gården med hjertet siddende i halsen – en af dem løb stønnende ind i stuen.

"Så husmoder – husbonden og …"

"Og hvad så …"

Pigen blev rød til op over ørerne og trak sig flov tilbage som én, der er grebet på fersk gerning.

Fra Heikkilä-bakken kunne man se, hvorledes de to bøjede om over broen og kørte videre til gæstgivergården i den anden ende af byen. Pigerne var forberedt på, at husmoderen hvad øjeblik, det skulle være, ville træde ud og begive sig af sted til gæstgivergården. Men der skete intet i den retning. I stedet for viste hun sig lidt efter i forstuen og spurgte, om der ikke var noget at bestille mere på gården, siden de sådan stod og gabede. Selv var hun fuldstændig den samme som ellers, talte på den sædvanlige rolige måde; ikke engang de røde pletter sås mere på hendes kinder. Men tjenestefolkene talte sammen i hviskende tone og listede omkring på tåspidserne – de kunne ikke gøre for det.

Ved nitiden lød der atter vognrummel.

"Hejsa-dada, drenge – ned ad bakke, og en kælling ved vognstangen," skrålede manden, mens han kørte ind gennem porten.

De standsede midt i gården. Drengen var den første, der prøvede at komme ned af vognen, han snublede og faldt ned på alle fire og blev liggende.

Faderen stak i at skoggerle, gav endnu et skrål fra sig, piskede løs på hesten og kørte i vild fart gården rundt.

Han var ligesom vokset, siden han tog hjemme fra, så kæk og myndig ud og kiggede stolt omkring sig.

Konen viste sig i forstuen og tøvede dér et øjeblik. Folkene var forsvundet hver i sin retning, de vovede knap nok at titte frem bag poster og stolper.

Manden gled ned af vognen og lo en skraldende hånlatter, da han fik øje på konen i forstuen.

"Alt i god behold, hih!" hvæsede han som en skinger klokke og viftede betydningsfuldt med pisken. "Og lidt i tilgift også!" – han pegede på drengen, som lå i græsset, og gav sig til at le en satanisk latter, som skar gennem marv og ben.

Konen nærmede sig – folkene var mest tilbøjelige til at lukke øjnene. Men hun gik ligesom i sine egne tanker, som om hun ikke engang så manden, der stadig stod på samme sted, vigtig og i skrævende stilling, med pisken under armen og strålende sejrsglæde i det røde ansigt – som om han hverken så eller hørte noget, men kun nød øjeblikkets henrykkende sanserus.

Et hastigt greb – og pisken sås i konens hånd.

"*Ind med dig!*" lød det i det samme så tugtende strengt, at selv folkene i stuen fo'r sammen.

Manden, der havde mistet sit magtsymbol, stirrede sanseløs på hende, uden straks at begribe, hvad der var sket.

"Ind i kammeret med dig!" lød det atter – stemmen dirrede af harme og sydende had.

Og folkene så, hvorledes den endnu for lidt siden så kry mand skrumpede ind som en høstak i plaskregn og uden at sige

et ord, med bøjet nakke, som om han frygtede et piskeslag, luskede af sted i retning af stuen.

Konen fulgte ham i hælene – begge forsvandt i forkammeret. Der inde fra lød der snart klynkende toner og hvinende piskeslag, jamren og tuden og stadig vedholdende slag, så folkene i stuen rystede over hele kroppen.

Lidt efter stod husmoderen i stuen.

"Spænd hesten fra og rid den til vands!" sagde hun hårdt og stak pisken, som hun havde i hånden, i ilden under gryden.

Selv gik hun ud i gården igen – tog drengen, der lå i græsset, op på sine arme og bar ham som et lille barn ind i sit eget kammer.

Den næste morgen viste både moder og søn sig i helligdagsklæder i stuen. Folkene så dem gå ad bakkestien ned til strandbredden og ro over åen i en ege – lidt længere nede, hvor åen krummede sig, tittede præstegården frem mellem løvrige birketræer.

Så gik alt tilbage i den gamle skure.

Ingen undrede sig over, at manden igen i lange tider holdt sig inde i sit kammer, og heller ikke særligt over, at han nu syntes ynkeligere end før og næsten helt og holdent havde holdt op med sine hånlige bemærkninger.

Om sønnen vidste man i løbet af sommeren, at han var blevet alvorlig som en gammel mand. Og ud på eftersommeren forsvandt han helt fra gården. Moderen var selv med ham, da han kørte af sted, og forblev borte i tre dage.

"Han nåede at se, hvad der var at se her hjemme," lød den korte forklaring.

Endnu engang afgav gården Heikkilä et samtaleemne – en overraskelse denne gang, som så ofte før.

Døden indfandt sig som gæst på gården.

Julen var overstået, og hos Heikkiläs nærmeste nabo, byens smed, var der stort skovhugstgilde. Som en fortsættelse havde ungdommen arrangeret en slags "tyvendedags"-dans [Note 1)], som tjenestefolkene på Heikkilä til sidst også blev trukket med i.

Så, mens polkaen larmer allermest, rives stuedøren pludselig op, og husbonden på Heikkilä viser sig i døråbningen – halvt påklædt, med underligt flakkende øjne og rædsel i ansigtet.

"Hvis Heikkiläs folk vil komme hjem straks!" Andet fik han ikke sagt, men forsvandt med det samme.

Alle var klar over, at der måtte være sket eller var ved at ske noget særligt – de dansende begav sig i samlet flok til Heikkilä.

Manden førte de kommende lige ind i hustruens kammer.

Dér lå gårdens herskerinde i natdragt på sit leje – på siden, med ansigtet vendt mod stuen, men bleg og med begge hænder under brystet, som om hun pressede dem mod hjertekulen.

Nu fortalte manden – med rystende stemme og runde, opspilede øjne – hvorledes han var vågnet i sit kammer ved at høre højlydt klagen og jamren og først havde troet, at det kom ude fra, hvor nogle af gildets deltagere færdedes, men til sidst havde opdaget, at det kom inde fra hustruens kammer, hvorledes han så havde skyndt sig gennem stuen ind til hende, hørt hende stønne sagte og set hende presse sig om hjertekulen – og derpå synke lydløs tilbage. Han var blevet så forskrækket, at han ikke engang havde turdet røre ved hende med fingrene, men ufortøvet var løbet over til dansestuen.

Forskrækket var han virkelig også, eftersom han rystede på alle lemmer. Den samme grufornemmelse greb også tilskuerne. Alle forstod, at husmoderen havde fået et pludseligt "anfald" – sådanne tilfælde havde man jo set før – og at det var sket for få øjeblikke siden, eftersom kroppen endnu var varm.

Naboerne fjernede sig beklemte i sindet, og gårdens egne kvinder gav sig til at vaske liget. Manden var til stede hele tiden, løftede og hjalp, holdt hovedet, mens håret blev kæmmet, osv. – stadig bleg og rystende, men hjælpsom og agtpågivende. Tyendet så med forundring, hvorledes han for en gangs skyld også kunne være menneske.

Næppe har der nogensinde indfundet sig så mange besøgende i en afdøds hjem som nu på Heikkilä – lige fra sognepræsten og lensmanden af. Dødsbudskabet var kommet så pludseligt over dem, og Heikkilä-husmoderen havde været en ualmindelig mærkelig fremtoning – hemmelighedsfuld og uudgrundelig, men æret af alle. De havde stået som overfor skyggebilleder, set dunkle brudstykker glide forbi, anet helhedstrækkene og bag dem det dybe og ufattelige, som engang ville blive åbenbaret. Men nu lå det alt sammen lukket bag Tuonis [Note 2)] ubrydelige segl. Det var, som om folk ikke engang ville tro det, uden at se det, at døden var i stand til at overmande en sådan kraftnatur på sædvanlig måde.

Men overmandet var hun, som hun lå dér på sit leje, skøn og rolig – den lille rynke, mærket af dødskampens finger, der sås mellem øjenbrynene, selv den forøgede blot den strenge værdighed, som hun endnu i døden bar til skue.

Begravelsen var stor og smuk, sådan som det tilkom denne gård og denne afdøde.

Og nu sås det særsyn, at husbonden hele tiden holdt sig fuldstændig ædru, mens han nu og da med skælvende stemme fortalte, hvorledes han var vågnet ved lyden af klagen og jamren, osv. Folk glemte næsten deres tidligere uvilje og følte noget i retning af medlidenhed med den mand, på hvem hændelsen syntes at have gjort et så dybt indtryk. Hustruen havde, mente de, gennem sin død øjensynlig givet ham en varigere påmindelse, end hun nogensinde havde gjort i levende live.

Sønnen viste sig ikke ved begravelsen – ingen kendte noget til hans opholdssted.

Men den døde var næppe kommet godt i jorden, før der atter begyndte at spørges underlige ting fra Heikkilä.

Det var som om de gamle, hemmelighedsfulde magter pludselig var blevet manet frem på ny.

Igen lød der piskesmæld på Heikkiläs gårdsplads, igen lød der hujen og skrålen, og hesten galoperede, så fråden stod den om munden.

Husbonden var som djævleblændt – det var, som om slægtens tidligere svirebrødre, markedssjovere og brushoveder alle var begyndt at gå igen i hans skikkelse. Om formiddagen kunne han svire i byen, ved middagstid i en eller anden krostue, om aftenen i en anden og ud på natten i en tredje. Hjemme viste han sig kun nu og da, for at skifte hest eller for at plage folkene med alle mulige sataniske påfund, som kun en drukken hjerne kunne udklække. Eller han kørte i rasende fart ind i gården med slæden fuld af støjende svirebrødre og arrangerede vilde drikkelag. Da kunne han finde på at kræve store drikkekander sat på bordet og fylde dem til randen med rom.

Kun et øjeblik, og han satte sig i hovedet, at de skulle spise. Et får ud af stien, mindre kunne ikke gøre det, midt om natten, helt og holdent i gruekedlen og sådan på bordet, omkring hvilket heltene så frådsede og støjede. Men midt i det hele kunne han give sig til at skrige som en gal, rejse sig fra bordet med vildt rullende øjne og slå om sig med pisken, mumle uforståelige ord, styrte ud og køre bort i natten, brølende og tudende.

Han ikke alene drak, men også i andre henseender teede han sig som en vanvittig. På værtshusene knuste han vinduer og slog glas og porcelæn ned af bordene med sin pisk. Alt kunne tyde på, at han nu havde besluttet at skaffe sig godtgørelse for sin mere end femtenårige faste og ødelægge Heikkilä i bund og grund.

Det løb folk koldt ned ad ryggen ved synet af denne ødelæggelsens vederstyggelighed. Det undrede dem strengt taget ikke, tværtimod syntes det dem næsten helt naturligt, at denne drukkenbolt nu rasede med fordærvelsens svøbe i sin hånd – nu, da hindringen var borte.

Men skulle Heikkilä, den afdødes øjesten, virkelig ødelægges på den måde? Nogle mente, at der i mandens adfærd lå noget mere end simpelthen en drukken galnings vilde kådhed. Den gamle, hemmelighedsfulde tåge, der lå omkring Heikkilä, var endnu ikke spredt, men dens kærne mente de tydeligt at kunne skimte – der havde efter alt at dømme stået en kamp om gården, Gud ved hvor sej og hvor hård. Set som helhed fremtrådte denne næsten tyveårige vejstrækning som to modsatte kræfters kamp om overherredømmet på gården – det, der nu begyndte, var kun dens fortsættelse.

Havde den ene part allerede helt forladt valpladsen og ladet den anden løbe af med sejren? Var det ødelæggelsens magt, som her fik det sidste ord at sige?

Det så næsten ud til det.

II

Martsnattens måneskin gik hen over den gnistrende, hårdfrosne forårssne og kiggede ind gennem vinduet i en lille, ensomt beliggende rønne.

Rønnens beboer var endnu ikke gået til ro, skønt lampen var slukket for længe siden, men sad fuldt påklædt ved vinduet med hovedet støttet til hånden.

"Guds fred, Matti Väliportti!" hilste månen som en god bekendt. "Hvad sidder du dér og våger efter …?"

Men manden hørte og så ikke noget, sad blot stadig hensunken i sine tanker – mens månen eftertænksomt betragtede hans hoved, der allerede var begyndt at blive skaldet på midten, samt hans magre, indtørrede ansigt, der viste kendelige spor af livets hårde fingertag.

Han havde siddet længe sådan, skønt midnatsstunden allerede nærmede sig. Det havde været hans hensigt at gå ud, men han var alligevel blevet siddende, i dybe tanker, eftersom han havde planlagt noget, som han aldrig før havde befattet sig med, men som på en måde bundede i den vejstrækning, hans liv hidtil havde tilbagelagt.

Fra den vejstrækning trådte der nu brogede billeder frem for hans blik, nogle ret klare, andre mere dunkle, jagende forbi som sære skymasser, men hvert eneste med en dråbe i sig af hans eget livs saft.

Det første var et barn af våren – en dejlig, lykkelig vår.

Han var atten år dengang og tjente som karl på Paavola. Og i den vår blomstrede der frem hos ham en kærlighed så stor og stærk, at han næsten ikke selv kunne tro på den og ligesom ubevidst anede, at den en dag måtte briste. For den lykke, der lo ham i møde, var alt for stor til at vare ved.

Men den vår var klar som sølv og den sommer varm som guld, og det ældgamle rønnetræ, der stod på bakken mellem de to gårde, hørte den sommer mangfoldig hvisken, som fik dets gamle hjerte til at banke.

Hvor liflig er ikke kærligheden, når den er hemmelig – når man blot listende vover at nærme sig den og blot hviskende vover at tale om den og ens eneste fortrolige er et gammelt træ, som intet røber.

Om efteråret skete det – det, som han instinktivt havde frygtet og som havde ligget som en mørk plet på bunden af pigens blik, skønt ingen af dem nogensinde havde turdet tale om det.

Pigens forældre fik nys om sagen, og der blev hurtigt gjort rent bord. En *karl* til husbonde på *Heikkilä*! Aldrig i verden. Så megen selvfølelse og så megen agtelse for sine forældre og sin slægt havde de dog troet, deres datter var i besiddelse af! Hun, eneste barn på Heikkilä, forstod hun ikke, at det var fødegården og dens fremtid, det her drejede sig om?

Pigen græd og bad, og han selv var som fra sans og samling. Men de forstod, at de måtte bøje sig, siden de ikke kendte et eneste eksempel på, at der i sådanne tilfælde var blevet givet

kærligheden skøde på en gård. Desuden var det den eneste gang, at pigen havde voldt sine forældre sorg, og det gik dem begge dybt til hjertet.

Hvor levende mindedes han ikke deres sidste møde under det gamle rønnetræ – mindedes, og alligevel var alt, hvad der skete hin aften, som et utydeligt sus.

Hans strube snøredes sammen ved tanken om, at det skulle være sidste gang. Og pigens skæbne – der var kun nogle få dage til der blev lyst for hende fra prædikestolen …

"Men hvordan vil du *kunne leve* sammen med ham?" spurgte han uroligt.

"Det ved jeg ikke endnu – det ved jeg sandelig ikke," jamrede den unge pige og knugede sine hænder.

Men det var heller ikke dette, der var det vigtigste spørgsmål for ham – der var et andet, som pinte ham endnu mere og som han måtte have klarhed over.

"Og forholdet mellem os …?" fik han endelig presset frem. "Skal alt være forbi med dette? Jeg …"

Mere fik han ikke sagt, men vedblev, bleg og med tilbageholdt åndedræt, at se ind i pigens ansigt.

Og han så, hvorledes pigen skælvede og kæmpede med en voldsom sindsbevægelse, mens håb og fortvivlelse brødes i hans eget bryst.

"Ja," sagde pigen omsider med dirrende læber. "Alt må være forbi med dette, som om der aldrig har været noget – for jeg vil ikke gøre noget usømmeligt, hverken i tanker, ord eller gerning. Og du må heller aldrig minde mig om det, som har været …"

Han mærkede, at alt blev sort for hans øjne. Han havde ventet noget, han vidste ikke selv hvad, men alligevel noget andet end det, pigen sagde.

De havde rejst sig – som om de begge to ikke havde mere at sige.

Så greb pigen begge hans hænder.

"Det *må* være sådan," sagde hun med dirrende stemme. "Men hvis jeg endnu en gang skulle få frihed til at handle efter min egen vilje, så ved du, hvad jeg tænker … Nej, nu må jeg gå!" tilføjede hun ængsteligt, trykkede hans hånd og begav sig hjemad.

Men hun vendte endnu om og sagde som i ekstase: "Og hvis der engang skulle komme en dag, hvor jeg ikke kan alene, men trænger til hjælp, så ved du, at jeg ikke har haft og ikke får nogen anden ven – og hvis *du* skulle trænge …," pigen brast i gråd og trykkede ham heftigt ind til sig.

Kun et øjeblik – et glimt af fuldmånen bag skyerne og et pludseligt væld af dens blege lys over markerne, vindens sus i rønnebærtræets visne løv og en sitren i de tårefyldte øjne – pigen havde revet sig løs og var forsvundet.

Han stod længe fortumlet, uden at kunne flytte sig af stedet. I alt dette var der noget hemmelighedsfuldt højtideligt – som om alt nu var bristet imellem dem, skåret over af månens blege stråler, men som om der alligevel var blevet en hårfin tråd tilbage, der ikke kunne forklares med ord.

Bryllup – han var nær ved at blive gal. Mellem gårdene var der knap en halv verst. Han hørte festens tummel, støjende musik og lyd af menneskestemmer. Han sneg sig hen til det

gamle rønnetræ og ventede i timevis. På hvem? Han havde tænkt sig at se et glimt af det hvide slør i mørket og høre hvisken …

Var han gal? Han listede skamfuld bort.

Hvor underligt et stykke er ikke menneskets sjæl! Det var, som om alt det tunge og trykkende på én gang var fejet bort, nu da alt var uigenkaldeligt. Han var fri – som om der aldrig havde været noget.

Han mindedes som dagen i går den tid, da han blev grebet af en uforklarlig livstrang og arbejdsiver. Han tjenestekarl? Nej, stop nu lidt! En egen lille plet jord – den var let nok skaffet. En egen hytte – den rejste sig som manet op af jorden.

Hvortil? Han vidste det ikke engang selv, men han følte en vis trang til at have en anden mand for øje. Han iagttog nøje, hver gang de mødtes, hans glathudede ansigt, hans ranglede skikkelse og leddeløse holdning – og følte samtidig sin egen krop ligesom rettes og vokse og en uforklarlig kraft spænde hans sener. Han iagttog den andens gøren og laden, og da han opdagede, at denne i det hele taget ikke foretog sig noget, kunne han ikke lade være med at smile triumferende og anstrenge sig endnu mere – som om han arbejdede hemmeligt om kap med denne mand.

Nu, mange år efter, kunne han ikke længere skjule det for sig selv, at hans forhold til den anden havde været klart. Hvis denne var klatret op på kirketaget, så var han selv kravlet op på kirketårnets spir. Du har en gård, jeg har en hytte – lad os så vise vort husbondesnille hver især!

I byen begyndte der at gå underlige rygter – underlige, men alligevel på en måde ham velbekendte og ikke uventede. Og da han så engang så med egne øjne, at rygterne talte sandt, følte han en pludselig sindsbevægelse syde i sit bryst, og da Heikkiläs unge husbonde en dag kom kørende forbi ham i vild galop og under skingrende skrål, så vendte han sig om midt på vejen og begyndte at svinge sin hat i afsindig skadefryd. I det samme skammede han sig og trykkede hatten ned over sit hoved, men beholdt en følelse af, at deres skæbner nu ligesom var knyttede til hinanden med ubrydelige bånd.

Det skete den følgende sommer – en dejlig dag midt i høbjergningstiden, da folkene vendte hjem fra engen.

Manden var drukken og rasede som en gal og slog sin hustru gang på gang.

Ved synet af dette gik det først op for ham, i hvilket forhold han egentlig stod til denne mand – et dybt, uudsletteligt had! Og han følte en sand glædesrus i sin sjæl ved endelig en gang at kunne styrte sig over ham og slå og tilrede ham efter behag.

Men kvinden trådte imellem.

"Jeg trænger endnu ikke til fremmed hjælp" – og med blikket rettet særlig mod ham: "overhovedet ikke til *nogens* hjælp!"

Han stejlede tilbage som én, der har fået et bedøvende slag. Og i det øjeblik følte han, at han i virkeligheden ikke havde noget at gøre med denne mand, men kun med kvinden.

Men kvinden stødte ham koldt tilbage som en uvedkommende fremmed. Var han hende en "fremmed" eller noget andet – mandens piskeslag var hende i hvert fald mere

kærkomne end hans hjælp. Eller havde kvinden kun sagt det for de andres skyld?

Han ventede – urolig, med en underlig, nagende uvished i sit bryst.

Så spurgtes det, hvorledes kvinden tugtede det fordrukne mandfolk med pisken, hvorledes hun lukkede ham inde i hans kammer og satte en stopper for hans sviren – ja, der hviskedes og tiskedes endog om, at hun selv i al hemmelighed skaffede ham spirituosa, eftersom manden ikke kunne klare sig helt foruden.

Han overvældedes af en uhyggelig følelse – altså til syvende og sidst alligevel en "fremmed", som om der aldrig havde været noget! Hvis denne kvinde havde været den "rette", så havde hun ladet det usle kræ drikke sig ihjel, jo hurtigere jo bedre – selv havde han kunnet blande gift i hans brændevin, om det skulle være. Men kvinden passede på ham og holdt hånden over ham som et lille barn – jo, vist var denne mand hende kær!

Til hvad nytte havde han slidt og slæbt i alle disse år? Og hvem var det, der havde hentydet til en mulighed ude i fremtiden, men nu modarbejdede hændelsernes naturlige gang, der ligesom skyndte sig at råde bod på den uret, der var sket? En voldsom forbitrelsens og hævnens lue blussede op i ham – han ville vise hele verden, at der var sket noget, og denne ene, som kunne forstå det, at han ikke havde glemt det gamle rønnetræ på bakken og heller ikke et vist øjeblik i månens blege lys.

Det blev spørgsmål, der måtte trænge sig ind på livet af hende – denne kvinde!

Hvad tænkte denne kvinde, da hun hørte, at han havde forladt sit hus og sin veldyrkede jord og var sporløst forsvundet? Han vidste, at der blev talt om det og grublet over årsagen. Ingen kendte den – denne kvinde var den eneste, som forstod den. Hvad tænkte hun da – følte hun mon et sting i sit bryst?

Hørte hun, hvad der skete derefter? Fortaltes der hende om "Marked-Matti", den kendte hestehandler, der drog fra by til by, solgte, købte og byttede? Hørte hun, at han havde en galgenfugls held, at han tjente tusinder, netop fordi han satte alt på ét kort og det var ham aldeles ligegyldigt, om han vandt eller tabte? Hvad tænkte hun da?

Én gang om året kørte han selv som et levende spørgsmålstegn forbi hende. Aftenen før markedsdag kørte han med klingende bjælder gennem byen – med tre fyrige heste for vognen og to løbende bag efter; selv sad han i midten som en fyrste, i fine klæder, stolt og selvbevidst. Og han standsede med vilje på landevejen lige ud for Heikkilä, lod sig bringe kaffe på vognen af husmandsfolkene, der boede lige ved, og betalte med en stor seddel, som han ikke ønskede at få tilbage på. Han kiggede ikke en eneste gang over mod Heikkilä, men følte i sin side denne kvindes blikke fra vinduet ud til landevejen. – hvad tænkte hun da? Skyndte hun sig ind i kammeret, eller begyndte hun at give pigerne en overhaling, fordi de stod og gabede efter enhver landstryger?

Med markedsgæsterne sendte han snart nye hilsener og spørgsmål – de nåede sikkert frem, for de gik som sagn fra mund til mund. Hvorledes han bød alle og enhver, som han kom i berøring med, på karruselture. Hvorledes han trak et helt

torvhjørnefuld mennesker, især folk fra hjemegnen, med på restauration og lod dem spise og drikke alt, hvad de orkede. Og sikkert hørte denne kvinde også dette, hvorledes han kørte ind ad Societetshusets hoveddør med hest og vogn, så at hjulenes jernringe slog ild mod stentrappens trin – kørte lige ind i festsalen og fik lov til at betale flere hundrede mark for den fornøjelse. Hvad sagde hun vel til det?

Og hørte denne kvinde, at *han ikke drak en eneste dråbe?* Ganske sikkert hørte hun det! Hvad mente hun da? En vild markedskarl, og drikker alligevel ikke, skønt alle landjordens tørfisk drikker – havde hun noget at tænke på i den anledning …?

Og hørte hun kortene smælde? Om heste, ure, frakker og huer, som enhver ønskede det – selv med tiggeren i landevejsgrøften. Forstod hun, at man ikke tærsker sådan i kortene bare for sin fornøjelses skyld, og forstod hun, *hvad* han egentlig spillede om?

Hvad, om han begyndte at blive sparsommelig, pugede penge sammen og købte sig en gård – nabogården til Heikkilä, hvor han tidligere havde tjent som *karl*? Hvad ville hun da sige?

Mennesket er en nar! Hvad i al verden havde han med Heikkilä-konen at bestille? Hvad bildte han sig egentlig ind? En kvinde, som i sin tid bar en fletning ligesom alle unge piger og en kjole ligesom alle de andre og som en forårsaften sad under et træ og drømte om kærlighed ligesom alle de andre. Som senere blev gift med et fordrukkent mandfolk, som hun nu trakterede med drikke og piskeslag.

Og for en sådan fletnings og en sådan kjoles skyld havde han slidt og slæbt og siden teet sig som gal – alle har de deres ungdomsgalskab!

Han hører atter hestes vrinsken og vognhjuls rullen, regnens plask og stormens hyl i mørke efterårsnætter – det drager ham fremad, stadig fremad, fra marked til marked, fra by til by, fra år til år …

Skammede han sig ikke – da han endelig vendte tilbage til sin fødeby, ældet og udmarvet før tiden, med alvorlig gigt og værk i alle lemmer?

Hvorfor? Mon fordi han ikke kom kørende med hest og vogn og klingende bjælder – havde han hest og vogn, dengang han drog bort? Mon fordi han var svag og skranten – mangen anden havde, efter et liv som hans, nu ligget med næsen i vejret!

Og husmoderen på Heikkilä, skammede hun sig? Husmoderen på Heikkilä – hvem var hun? Å, nu huskede han det – han havde jo engang kendt sådan en pige! Men hvad var der egentlig at skamme sig over, han var jo ikke kommet for at bede hende om nådsensbrødet for dette bekendtskabs skyld.

Han var død for verden, og verden for ham – når han blot fik Väliporttis tilgroede agre i stand igen, så ønskede han sig ikke mere af livet.

Hvem kan lodde et menneskehjertes bundløse dyb?

I år og dag havde han ikke skænket Heikkilä en tanke, men nu, da han var vendt hjem, begyndte Heikkilä-datteren og det

gamle rønnetræ atter at aftegne sig på hans livs baggrund som høje birketræer mod aftenstundens røde himmel.

Var det den gamle kærlighed, som atter begyndte at hærge i hans bryst? Nej, det var ham lige meget, hvem denne kvinde tilhørte. Men denne kvinde pinte ham ved sin blotte tilværelse. Hvis det var gået ned ad bakke med hende og gården, ligesom det var gået nedad med ham selv, hvis hun havde måttet lide nød og savn ligesom han, så havde der da været ligevægt i tingene. Men kvinden færdedes frodig og trivelig på sin stadig blomstrende gård – som om hun i hele den tid, han var borte, i al hemmelighed havde kappedes med ham og nu hånede ham for hans endelige nederlag.

Somme tider følte han, at der alligevel måtte have været noget imellem dem – hele tiden, trods alt. At Heikkilä til syvende og sidst rummede alt, hvad han havde haft i livet. Han havde engang været halvt på vejen derhen og havde været lykkelig – derefter var alt gået nedad.

Men hvis var skylden? Denne kvinde satte sin vilje igennem i alt – hvorfor gjorde hun det ikke dengang? Og var hun selv lykkelig? Nej, og mindst to mænd havde hun gjort ulykkelige. Nu forstod han også den andens skæbne – denne kvinde pinte dem begge, den ene med sin synlige, den anden med sin usynlige svøbe. Hun elskede ingen, og hun havde indhyllet både sig selv og hele gården i en sådan hemmelighedsfuldhed, at man kunne tænke om det, hvad det skulle være.

Med tiden blev disse tanker tykflydende og sure. Han ville ikke længere finde sig i denne kvindes hemmelige piskeslag. Han behøvede kun at gå til hende og sige hende sandheden lige op i øjnene – så var han fri for stedse.

Ordene var færdige, oddene hvæssede og skafterne mættede med gift. Nu måtte det ske!

Men han var ikke engang nået halvvejen, inden han vendte om – skamfuld og tvivlrådig.

Hvad tænkte han da på? Hvad i al verden havde han at sige til denne kvinde?

Endelig – nu havde han fundet det!

Han havde drukket sig fuld og gik nu, kæk og stridbar, i retning af Heikkilä. Han skammede sig ikke og savnede ikke længere ordene, tværtimod, han havde endnu én ting at bebrejde hende – for hvis skyld havde han egentlig nægtet sig det, der nu gik som en glødende ild gennem hans årer? Nu forstod han, hvorfor Heikkilä-manden følte trang til at drikke, hvorfor alle mennesker drak – og det ville han også gøre herefter, drikke så det stod efter!

Men allerede på landevejen, nær ved Heikkilä, kom husmoderen ham i møde.

Det var en overraskelse. Men "godt," tænkte han, "jeg har også fortrolige ting at snakke med dig om!"

De nærmede sig hinanden – han mærkede tydeligt, at han vaklede. Han forsøgte at stramme sig op, men hans strube snøredes sådan sammen, at han sikkert ikke ville få et eneste ord frem. Og da han nu, efter mange års forløb, så denne kvinde for sig, så skøn og værdig, trak han pludselig hatten længere ned over øjnene og prøvede på at liste sig forbi, som om han ikke lagde mærke til noget.

Men kvinden standsede – hans egne fødder nagledes som af en usynlig magt til landevejen.

Kvinden så på ham, som om hun ikke troede sine egne øjne.

"Matti!" lød en stemme, der skælvede af bevægelse. Og i det ene ord dirrede alt det, der havde været ham kært og skønt: forår, solskin og det gamle rønnetræ, sommernattens halvmørke og månens vidunderlige lys. Han kunne have kastet sig ned på landevejen foran hende og bedt hende om at få lov til at høre dette ene ord endnu en gang.

"Skal der også blive en leddeløs pjalt af dig – som af alle andre ...?"

Kvinden var allerede gået igen, selv stod han skamfuld tilbage på vejen.

Hvor var det ikke mærkeligt med denne kvinde! Og hvad tænkte hun egentlig? Hvorfor sagde hun dette ene ord sådan, at alt det forbigangne dirrede deri, men slutningen, som om han aldrig havde kendt hende? Han forstod, at nu var det sagt, det sidste ord, og at det ikke var sagt af ham, men af kvinden.

Og hvorfor følte han det som en grænseløs ydmygelse, at denne kvinde havde set ham i beruset tilstand, og som et endnu mere oprivende stik, at han var blevet sammenlignet med "de andre" – som om han i virkeligheden var bedre end de andre, han, som havde fortrudt, at han ikke var af samme slags som de? Han havde sat sig for at drikke, endog på trods, men det var ham helt umuligt nu efter dette møde. Han kunne ikke forklare det, men han følte, at han hadede denne kvinde – netop på grund af den uforklarlige tvang, som hun udøvede mod ham og alle andre.

Han stod netop på sin strimmel kartoffeljord, da han hørte øredøvende vognrummel fra landevejen. Hvem var det? Han følte den samme voldsomme forventningens uro over sig som en gang tidligere.

Nu sås pisken, der lød en skrålen. Det var altså *ham* – og sønnen med. *Sønnen også* med!

Han overvældedes pludselig af en så jublende hævnglæde, at hans knæ begyndte at sitre. Der var altså alligevel lidt af et mandfolk i ham, Heikkilä-bonden – han hævnede sig på begges vegne!

Han vidste jo nok, at det her ikke ville vare ret længe, at pisken atter ville danse på mandens ryg. Men det var i hvert fald en pukkende protest mod det hemmelige tvangsregimente.

Husmoderens død! Den var en overraskelse både for ham og de andre, for den kom så uventet og skar en sæd, der endnu ikke var moden. Ville han have håbet på det? Nej. Ville han have forhindret det, hvis han kunne? Nej. Hans tanker var med hensyn til denne hændelse underlig sammenblandede, men han kunne i første øjeblik ikke undgå at føle en vis bevægelse i sit indre ved tanken om, at der *havde* været noget imellem dem – berøringer og forhold, kærlighed og had, og at alt dette nu kun var et minde.

Men hvor lidt betød det alligevel, når det kom til stykket? Hvad vidste han i grunden om denne kvinde, det forår og den sommer fraregnede – intet! Hvad den kvinde inderst inde havde tænkt og følt, oplevet og lidt, håbet og frygtet – alt dette var ham til syvende og sidst som en lukket bog. Og vidste denne kvinde stort mere om ham – om alt det, der var gået som en rød

tråd gennem hans liv – havde hun måske en eneste gang skænket ham en alvorlig tanke? Havde der i virkeligheden været andet imellem dem end et lille uskyldigt ungdomsminde, som den ene straks havde glemt, den anden bevaret længere og af den grund endog måttet lide for det? Hvor underligt er ikke livet! Går menneskene ikke som i en tåge, flagrende, kæmpende, afhængige af hinanden, men alligevel uden at kende det mindste til hinandens indre menneske, ikke engang de, som tror, at de står hinanden allernærmest?

Da klokkeringningen over den døde trængte ind i hans hytte, lød det for ham, som om den fortalte om noget, der lå uendelig langt borte – et eventyr, han havde hørt som barn, som i sin tid havde gjort et dybt indtryk på ham, men som nu for bestandig var sunket hen i glemslens tåge.

Der glider igen billeder forbi hans blik – Heikkilä-bonden og hans svirebrødre.

De vakte også hint andet til live, som allerede var udslukt.

Denne kvinde havde, når alt kom til alt, alligevel været et fordærvelsens spiger i hans livs fartøj! Hvorfor havde hun givet efter for forældrenes tvang – og havde denne tvang da været så overvældende? Hvorfor var hun bagefter blevet så hård og stolt, så uforståelig? Havde hun ikke sagt, ja næsten svoret noget hin aften i månelyset? Ikke sagt noget i retning af: "Hvis du nogensinde skulle trænge til ...?" Havde hun trængt til – det vidste husmoderen på Heikkilä vist bedst selv. Og hjælp? Et næsvist spørgsmål på en landevej og ordet "Pjalt!"

Det stod nu for ham som Forsynets ubestikkelige dom, at denne kvinde så pludseligt var blevet rykket bort fra sine

afguder: rigdommen og fremgangen. Og Heikkilä-bonden var som et hævnens redskab i den evige retfærdigheds hånd, som i ganske kort tid ville forøde, hvad hårdhed og hjerteløshed havde fået skrabet sammen i årenes løb.

Den tanke virkede i øvrigt, af særlige grunde, som en slags slangegift i hans dorske blod. Denne vinter var i enhver henseende hårdere for ham end de foregående. Han dyrkede sædvanlig kartofler på sin jordlod, som han så solgte i vinterens løb, og lavede desuden rodskudkurve. Men nu var kartoflerne solgt allerede ved midvintertid; færdige rodskud og grejer til kurvefletning var der nok af, men han havde ingen lyst til at gå i lag med dem – fattigdommen trængte ind ad døre og vinduer.

Så var det, at Heikkilä-bondens vilde levned ligesom modnede den tanke hos ham, at han led uret, og at livet i grunden var en meningsløs jagen og higen, en tåbelig sammenskraben og ødelæggen. Hvorfor levede de rige i overdådighed, hvorfor måtte han vansmægte af sult? Havde han ikke lige så god ret til at leve som de? Var det Heikkilä-bonden, som havde eneret til jordens afgrøde?

Hans tanker havde allerede mange gange foretaget en vandring til toppen af bakken mellem Heikkilä og Paavola. Dér var der en lille strimmel af byens fællesjord, hvor hver gård havde sit humlestykke og, i toppens skrænter, sin kartoffelkule. Hvorfor gik han ikke derop og tog en sæk kartofler eller to af hver kule – det kvantum var der såmænd ingen, der lagde mærke til. Først ville han skaffe dem hjem og derfra efterhånden til byen, ligesom i tidligere vårvintre sine egne, uden at nogen ville have den fjerneste anelse …

Nu i aften var det, at han endelig havde besluttet at tage af sted, eftersom det var udmærket frostsneføre og vejen let at finde i månelyset. Han havde allerede lagt sækkene frem, og håndslæden ventede foran døren.

Men da han havde slukket lyset, syntes han, det var så underligt, dette; det var, som om han endnu en gang måtte overveje, om han skulle tage af sted eller ej, for han havde endnu ingensinde forgrebet sig på anden mands ejendom, og ikke engang ved sine hestehandeler havde han nedværdiget sig til rent og skært snyderi. Og så satte han sig på bænken ved vinduet og begyndte ligesom at aflægge regnskab for sit forbigangne liv …

Han var nu nået til sit regnskabs afslutning – med tirret sind og med en følelse af afmagt og bitterhed i sit bryst. Sagen var klar, men han sad der endnu, ligesom lammet af en uforklarlig hjælpeløshed.

Så lyder der langt henne fra landevejen raslen af vognstænger og støjende råb – uden at se op, ved han, hvem det er.

Vognens raslen giver allerede genlyd i hans hyttes hjørneknuder; midt på vejen galoperer hesten, og langs vejkanten ses dens store, spøgelseslignende skygge. "Rap – Rap – hej, for satan, Rap!" – Selskabet suser forbi hans vindue som en hvirvelvind.

Hans hjerte begynder at hamre, alt dette synes ham så sælsomt. Han har jo nok hørt, at Heikkilä-hingsten hedder "Rap", men i øjeblikket husker han ikke på det – det er, som om denne mand netop med vilje kørte forbi hans hytte og råbte: "Hvad sidder du endnu og grunder på, ser du ikke, hvordan jeg gør – rap, rap, rap!"

Han rejser sig møjsommeligt op og skynder sig ud af hytten.

Først et stykke hen ad landevejen, så over et gærde og ind på marken – han begynder at stige op ad den lange bakkeskråning mod toppen med kartoffelkulerne.

Månen skinner klart, og hans skygge går næsten lige foran ham. Er det virkelig hans lemmer, de dér, der ser så krogede og indtørrede ud? Og er det hans krop, denne foroverbøjede og indskrumpne? Hoh-hoj-ja!

Han orker ikke at tage hele bakken i ét stykke, men standser forpustet og trækker vejret. Var han da så skral? Og han betænkte sig endnu og overvejede, om det var ret at tage et par sække kartofler, for nødtørftigt at opretholde livet! Blodet steg ham til hovedet – lad dem nu blot komme, alle byens husbønder, og spørge: hvorhen? så skal han nok svare dem rent ud: til jeres kartoffelkuler – svare dem, og roligt fylde sin sæk, selv om de alle står ved siden af.

Han når op til toppen af bakken og styrer hen imod kulerne, der tager sig ud som urimeligt store, hvide myretuer mod skrænten.

"Ved den længst borte begynder jeg," tænker han, "så går jeg videre ..."

Så er der pludselig nogen, der giver ham et strejfende slag på hovedet, så hans hue triller ned på frostsneen. Han studser og ser op – foran ham står den gamle røn, stor og mægtig; en snetung gren gynger endnu sagte over hans hoved.

Han står en stund som lammet, og gennem hans sind går der glimt som levende lyn af forår og solskin og lønlig hvisken. Men

så flammer en sådan bitterhed op i hans bryst, at han forbander rønnetræet, denne kvinde og sig selv.

Frostsneen knirker igen, og skyggen skrider foran ham.

Hvad nu? Det er, som om der ved siden af hans egen skygge viser sig en anden. Han tror først, at skyggen hidrører fra sækken; men snart opdager han, at den skiller sig ud, bliver længere og får et menneskes omrids – det er, som om der kom nogen gående bag ham, kun høres skridtene ikke. Han vender sig hastigt om.

Bag ved hans slæde står der en kvinde, en pige, som han mener, han skulle kende blandt tusinde. Hun er nøjagtig den samme som hin efterårsaften for mange år siden, lige så alvorlig bleg som den gang i månelyset – står ubevægelig, med armene hængende ned ved siden, og ser ham stift ind i øjnene.

"Heikkilä sættes over styr – nu trænger jeg til hjælp!"

I stemmen dirrer angst og nød. Et øjeblik – og kvinden har vendt ryggen til og går. Men ned over hendes skulder hænger ingen fletning, håret er sat op i en knude, og under knuden ses, utydeligt i måneskinnet, en blank dup – ligesom duppen på en stor hårnål. Endnu et øjeblik – og kvinden er forsvundet.

Han står en stund som naglet til stedet, det hamrer voldsomt i hans bryst. Hvad var det egentlig, er han vågen eller sover han?

Han ser sig om, alt er som før. Kulerne skimtes mod skrænten og månen lyser over frostsneen, af skyggen ses ikke det mindste nogetsteds – kun den gamle røn står bag ham, stor og mægtig, og ligesom strækkende sine grene ud imod ham.

Så forstår han, at det var denne hans gamle plageånd, som igen havde stillet sig i vejen for ham. "Den urene ånd!" Han

kunne have lyst til at rykke den op med rode. "Hvad fanden rager Heikkilä og dens anliggender mig – lad den gå til grunde, jeg er lige glad, jeg har ærinde til kartoffelkulerne!" Og han iler, hærdet af trods, mod sit mål …

"Men hvor er de nu henne – disse kuler!"

Han standser og ser sig om – og opdager, at han står lige hvor den øverste del af bakken begynder, på samme sted, hvor han nylig var steget op.

Hans ben begynder at ryste, og det hamrer igen i hans bryst – nej, nu går det ikke rigtigt til mere! Han sætter sig afmægtig ned på sin slæde og rutsjer ned ad bakkeskråningen mod landevejen.

Den næste nat lå han hjemme – oprevet og afventende.

Lå der noget bag ved det hele, eller var det ren og skær indbildning? Hvis der lå noget bag ved, så skulle han nok få rede på det denne nat, for de døde lader aldrig noget halvt fuldendt – det er bekendt.

Til tider forekom det ham næsten helt naturligt, at han havde haft et sådant syn. Den sjælelige spænding, han selv var i, Heikkilä-mandens vilde kørsel i måneskinnet og de underlige udråb, det gamle træ med alt, hvad der knyttede sig til det – alt dette gjorde vel sagtens sit.

Men der var også noget fremmed, noget der ligesom ikke hørte hjemme her – hårknuden og nålen. Han havde aldrig set hende bære håret på anden måde end i fletning og huskede ganske bestemt, at hun også bar det sådan hin høstlige måneskinsnat.

Natten gik. Han så eller hørte ikke noget, hverken vågen eller i drømme. Han blev som ude af sig selv ved tanken om, hvilken

stakkel han havde været, og at rønnetræet og Heikkilä-datteren stadig stod ham i vejen – denne endda efter døden. To fortrinlige nætter, i hvilke det nok var lykkedes ham at besøge tre eller fire kuler, var allerede spildte. Troede man at kunne skræmme ham med den slags kunster? Nej, han lod sig, ved gud, ikke skræmme!

Den tredje nat er han igen på vej til kulebakken.

Men denne gang går han i en lidt anden retning og undgår rønnetræet. Han går langsomt, ser sig af og til om – der er intet at høre eller at se. Nu forstår han, hvilken andel det gamle træ har haft i den første nats koglerier.

Han er allerede nået op på toppen af bakken og begynder hurtigt at løsne brædderne, der dækker den kule, som ligger længst borte. Ingen forstyrrer ham, hverken levende eller døde. Halmen kommer allerede til syne, og han sætter sig på hug, for at fjerne den – efter endnu en gang at have kastet et blik til alle sider.

Da viser der sig atter en skygge ved siden af hans egen. Han genkender den straks og vender sig om, idet han rejser sig.

Nogle få skridt fra ham står kvinden – på samme måde som sidst. Ansigtet er blot endnu blegere og blikket endnu mere gennemtrængende end før.

"Heikkilä sættes over styr – jeg *trænger til hjælp!*"

Det lyder hult, som dybt nede fra jorden, bedende, men samtidig truende. Ét gennemtrængende blik endnu, og kvinden vender sig om, for at gå. Atter håret opsat i en knude, og den samme nål med en stor dup i knuden. Men idet hun går, hæver nålen sig så meget som en tomme op af håret og synker tilbage igen. Da det sker for anden gang, går der som et blændende

lynglimt gennem hans sjæl – som om det slet ikke er nogen nål, men noget større og grovere. Han anspænder synsevnen, stivnet af rædsel, genstanden synker helt tilbage i håret – synet er forsvundet.

Manden segner afmægtig om ved kulens rand og ryster over hele kroppen. Det varer længe, inden han genvinder sine kræfter så meget, at han kan lægge brædderne på deres plads igen og slæbe sig af sted hjemad.

Tidligt den næste dags morgen stod der en underlig skikkelse i sognepræstens køkken, en mand, der tilsyneladende var overvældet af stærke sindsbevægelser. Han sagde, at han havde et ærinde, som hastede stærkt, og bad om at få lov til at tale med præsten. Pigerne havde nok haft lyst til at spørge ham om ærindets art, men manden så så ejendommelig ud, at de fandt det rådeligt straks at gå ind og melde, at der i køkkenet stod en mand, der så sådan og sådan ud, og som ønskede at få præsten i tale.

Præsten var endnu ikke helt påklædt, men bød dem alligevel vise manden ind på sit embedskontor.

Dér begyndte manden at fortælle – hastigt, med fortrukket ansigt og skælvende stemme – hvorledes han to nætter havde set et genfærd, den afdøde Heikkilä-husmoders genfærd. Han havde gået ude i måneskinnet, dér var det mødt ham og havde sagt sådan og sådan. Og det skete i to nætter …

Præsten så længe på mandens ejendommelige ansigtsudtryk og hans elendige påklædning. Han kendte ham – havde hørt et og andet om hans rejser og bedrifter. Historien, som han

fortalte, forekom ham også højst brøstfældig. – Hvad han havde at bestille ude ved den tid, og hvor det egentlig var sket?

Så begyndte manden at hakke i det og bringe historien endnu mere i ulave. Han var bare gået en tur – et ærinde, og da så han det, og hændelsen var sandfærdig …

Præstens øjne viste tydelige tegn på mistro:

"Hm … vi mennesker er så forskelligt anlagte – nogle har, om jeg så må sige, en særlig tilbøjelighed til at se underlige syner og den slags ting. Her har der også været nogle, som har fortalt både det ene og det andet, og der har alligevel ikke været noget om det."

Nej, han havde aldrig før set eller hørt noget.

"Hm, ja ja. – Men De tager Dem måske engang imellem …?"

Nej, ikke engang det. Han havde kun været fuld en eneste gang i sit liv, og det var længe siden.

"Virkelig …? Ja ja, meget muligt … Men De kendte vel, om jeg så må sige, lidt til den afdøde husmoder, og muligvis har De tænkt særlig meget på Heikkiläs anliggender i den sidste tid?"

Ja, hende havde han kendt lige fra hun var barn, og han havde også tænkt meget på gården.

"Se, der har vi det!" Præsten bankede på kanten af sin snustobaksdåse, tog sig en pris og begyndte at fortælle en historie. Det var noget, som var hændt ham selv og vedrørte en af hans gamle skolekammerater, der var død kort før – det var også en meget underlig historie.

"Men dette her er helt anderledes," forsikrede manden. "Den knude og hårnålen – som ung pige brugte hun ikke den slags."

"Men, kære ven, De er jo ikke engang selv helt klar over, om det var en nål eller, hvad det var – dette punkt i Deres oplevelse

er netop det mest uklare."

"Nej, det er ikke uklart; jeg ved godt nok, hvad det var … Men jeg tør ikke engang selv tro det." Mandens læber blev fuldstændig blege, og hans stemme dirrede som under en kuldegysning. "Det var – ja, det var ganske bestemt – et stort jernsøm!"

"Et jernsøm …?"

"Ja-a!"

"Men hvad mener De egentlig …? Tror De at, om jeg så må sige …?" Præsten standsede tvivlrådig midt i sin sætning.

"Det ville jeg netop spørge præsten om – at hvis … hvis der ligger noget uhyggeligt bagved …?"

Præsten tav et øjeblik, og hans øjne viste tegn på sindsbevægelse.

"Hm, ja ja – ganske vist har der, om jeg så må sige, været noget underlig uhyggeligt over tingene på Heikkilä," sagde han omsider. "Man har i grunden vidst meget lidt om dem, og husmoderens død kom så pludseligt. Og når jeg nu skal sige Dem min ærlige mening, så nærede jeg på en måde også selv ved den tid lignende mistanker. Men jeg gik netop af den grund selv hen, for at se på den afdøde – og se, hun lå der så stille og fredelig, og ikke et eneste sted sås noget tegn på en voldelig død. Og nu tror jeg, min ven, at da De var en barndomsven af den afdøde og i særlig høj grad har været pint af de samme hemmelige tanker, så har disse, om jeg så må sige, afspejlet tilsvarende syner for Deres øjne. Det er min oprigtige mening, og nu synes jeg, at De roligt skulle gå hjem og tænke på, hvad jeg har set med mine egne øjne." – Præsten rejste sig op af gyngestolen.

Men manden stod som forstenet, stadig på samme plads. Hans ansigt genspejlede stor nød, og angstens sved perlede frem på hans pande.

Præsten ville række ham hånden til farvel, men kunne ikke lade være med at undre sig over mandens indre uro.

"Jeg kan ikke gå sådan," sagde manden ængstelig, med bedende stemme. "Hvis det bliver ved det, så får jeg ingen steder ro. Og jeg har ikke tvivlet om noget af det, jeg har sagt, men jeg har ikke sagt alt, hvad der hører til denne sag."

Og han begyndte at fortælle på ny, helt fra begyndelsen af. Om rønnetræet på bakken og hvad der skete under det. Om det, der hændte på Heikkiläs gårdsplads den dag, da han ville ile til hjælp. Hvad der havde rørt sig og raset i hans bryst i alle disse tyve år. Hvordan han nu til sidst havde følt åbenbar glæde ved at se Heikkilä gå til grunde og næsten havde ønsket, at han selv havde taget del i dette ødelæggelsesværk. Hvordan denne kvinde en gang havde reddet ham fra at blive en dranker – sådan opfattede han sagen nu, efter det, der var sket den foregående nat. Hvordan han havde begivet sig ud på natteran, og hvordan denne kvinde igen havde stillet sig i vejen for ham og forhindret, at han endte som tyv og skurk. "Nu har jeg angivet mig selv," sluttede han beroliget. "Og nu vil jeg bede præsten om at gå til lensmanden, så jeg kan få efter mine gerninger. Men glem for guds skyld ikke at bringe den anden sag på tale, for så sandt som jeg selv har behøvet og fået hendes hjælp, tror jeg, at også hendes eget råb om hjælp er vist og sandt."

Sognepræsten stod længe grebet af dyb sindsbevægelse.

"Nu ser jeg den Almægtiges finger!" sagde han med skælvende stemme. "Gå kun, min gode mand, der har gennemgået så meget – gå kun over i karlestuen og sig, at hesten skal spændes for – vi kører til lensmanden."

Graven åbnedes endnu samme dag.

I den afdødes baghoved, under hårknuden, fandtes et stort sekstommers jernsøm.

Det var slået lige ind i hjernen og så dybt ned i hjernekulen, at dets hoved kun opdagedes med stort besvær.

Tinghusets forstuer var stuvende fulde af folk – ikke engang alle var sluppet ind, en del stod ude i gården og ventede. Dommens udfald vidste de nok på forhånd, men gården Heikkilä og dens skæbne lå dem alle så meget på hjerte, at det næsten var, som om de havde indfundet sig for at høre dom i egen sag.

En urolig bevægelse gik gennem menneskeflokken, da Heikkilä-manden, lagt i jern, viste sig i forstuen. Den krogede, afmagrede krop rystede, hovedet var ligesom sunket ned mellem skuldrene, fra det askegrå ansigt stak lange, ubarberede skægstubbe frem, de blodunderløbne øjne stirrede sløvt hen for sig.

Han sagde ikke et ord og syntes ikke engang at lægge mærke til folkene rundt omkring sig – tilskuerne stod ligeså tavse, uden at kunne få så meget som en hvisken frem.

Fangen steg allerede op i kærren. Da styrtede en aldrende kvinde frem af hoben og løb hen til ham. Hun greb begge hans hænder, hagen dirrede og læberne rørte sig, uden at hun fik

noget sagt, og hun brast i stærk gråd. Der sås et hastigt glimt i fangens øjne, som om han genkendte hende, men så vendte han hovedet bort – kærren rullede af sted.

Folk stimlede sammen om den grædende kvinde, med tavs deltagelse i ansigtsudtrykkene – hun var den fangnes søster, den eneste, der endnu var tilbage af denne slægt.

Døren til vidnekammeret åbnedes igen, og ud på forstuen trådte en anden mand. Heller ikke han sagde noget, men så åbent ud over folkemængden, og over hans ansigt lå der en stille, næsten frydefuld fred – som hos et menneske, der i lange tider har færdedes på vildsomme veje og som, efter at have opgivet alt håb, pludselig og på en helt uventet måde igen føler samhørighed med sit eget livs dybe hjerterødder.

Manden gik ned ad forstuetrappen og steg op – i fangekærren.

"Hvad nu? Hvad skal det ...?" spurgte folk hinanden.

Men manden smilte stadig sit stille smil med blikket rettet som mod fjerne vidder, mens kærren rullede langsomt bort.

Folk, der kom inde fra, vidste at fortælle om det, der var forefaldet i tingstuen. Manden havde med en stædighed, der forbløffede alle, gjort påstand om domfældelse for forsøg på natteran – hvilket, efter hvad han forklarede, var nøjagtig det samme som natteran, eftersom det ikke afhang af hans vilje, om handlingen blev forpurret eller ej. Sagen måtte optages til doms, idet den trådte frem i sammenhæng med selve hovedaktionen, og lensmanden måtte udføre sit pligthverv som anklager på det offentliges vegne. Herunder fremlagde han samtidig i retten en skrivelse fra sognepræsten, hvori denne sluttede sig til Matti Väliporttis begæring og i egenskab af

sjælehyrde forsikrede, at en domfældelse turde være påkrævet af hensyn til hans indre menneske. – Retten ikendte ham to ugers fængsel.

Folk rystede på hovedet. De forstod nok, at hændelserne måtte have gjort et dybt indtryk på ham og at de på den anden side måtte have afstedkommet en egen tilfredsstillelse hos ham med hensyn til den andel, han selv havde haft i opklaringen af denne hemmelighedsfulde sag. Men påstanden om straf og den åbenlyse glæde, som han gav til kende, da han førtes bort, var og blev dem en gåde.

Folk skiltes dybt bevægede, men med lettet sind, og gik hver til sit. Det var, som om de var blevet befriet fra et ondt mareridt og som om gården Heikkilä, der i henved tyve år havde været indhyllet i tætte, hemmelighedsfulde tordenskyer, atter stod foran dem i klart daglys.

Da Heikkiläs køer i det forår blev sluppet på græs, gik Matti Väliportti – eller "Gammel-Matti", som han hed for eftertiden – bag efter dem med madkurven på skulderen.

Straks efter at han var vendt tilbage fra fængslet, var han gået til den unge husbonde, der endelig havde fået kendskab til alt det, der var overgået hans slægt, var vendt hjem og havde overtaget styret på gården. Denne havde antaget ham som fast kvægvogter og staldkarl for resten af hans levetid.

Og som han nu gik der bag efter kvæget, under skæmtende tilråb og raske smæld med pisken, kunne han ikke lade være med at standse glad og se ind på gårdspladsen. Dér stod husbonden med hænderne i lommen og lo sin unge, friske latter, da han så, hvorledes kvierne sprang, så gruset slyngedes

til alle sider, og støvet hvirvledes højt op i luften over den smalle gårdvej.

Og han genkendte begge dele: glansen i de blå øjne og den klare latters klang! Han havde set dem og hørt dem, ja næsten tilegnet sig dem engang, og det var, som om han pludselig havde fundet dem igen – dem, der havde været forsvundet helt siden de tider, da han selv var begyndt at rykke op i manddomsårene.

Da han var nået til enden af gårdvejen og skulle til at dreje om ad landevejen, måtte han igen kaste et blik ind på gårdspladsen, ligesom for at overbevise sig om, at begge dele endnu var i behold. Men husbonden var allerede i færd med at gå. Og han så de raske, energiske skridt, så den ungdommelige krop, der svulmede af virkelyst, men i hvilken alt samtidig var sikkert, myndigt og behersket. Så blev det ham med ét glimt klart, at der endnu havde genindfundet sig et tredje, som var gået tabt – det, som engang havde skabt og løftet Heikkilä. Han forstod, at det var den samme stærke ånd, der nu igen rørte sig over disse marker og at gårdens fremtid var betrygget.

"Hej, he-hej!" råbte han til kvæget og svingede glad sin pisk – som om han nu selv var nået til enden af den vej, der engang i hans unge dage var blevet afbrudt på midten.

Til ungdommen

Eder, å eder, I ungdommens gyldne år, vil jeg istemme min salme. For eders er livet, eders er jorden, eders er himlen!

Som om det var i går, mindes jeg den dag, da jeg første gang følte eders tryllemagt i min sjæl.

Barn var jeg dengang. Det var en tidlig forårsmorgen, da jeg, støttet til min moders hånd, trådte ud af døren til mit hjem.

Den gang, å den gang, I livets gyldne magter, følte jeg første gang eders læbers kys på min pande. Solen følte jeg som et huldsaligt favntag. Hundrede dufte strømmede mig i møde: jordens dufte, urternes dufte, det tørre træs underlige dufte. Jeg hørte tusinde stemmer: skovens stemmer, luftens stemmer, ja det vuggende græsstrås blide stemmer.

Jeg standsede og løftede mine små hænder undrende op mod himlen.

Da lød der en tone inde fra skovens mørke. "Kukkuk, kukkuk!" genlød det i mark og skov omkring mig.

Jeg knugede ivrigt min moders hånd: "En fugl! Å, giv mig den fugl, moder!"

"Stille, mit barn!" hviskede min moder: "Tæl kukkene – de er dit livs gyldne år!"

Jeg tav og talte: et, to, tre, fire, fem … ak, tallene slap allerede op for mig, barn som jeg var, og stadig kukkede min dejlige gøg.

"Kukkuk-kukkuk-kukkuk-kukkuk!" råbte jeg ind i skoven om kap med gøgen.

"Kukkuk-kukkuk-kukkuk-kukkuk!" genlød det i mark og skov og luft fra alle sider.

Fra den stund, I ungdommens gyldne magter, tilhørte jeg eder.

Å – vidunderlig, vidunderlig var den, denne tid! Hvor fagre dens forår – dens somre, hvor yndefulde! Dens efterår og vintre som en stedsevarende højtid!

Og fagrere og fagrere blev livet selv, mens jeg af eder, I ungdommens gyldne magter, fik flere og flere nye gaver. Ingen skrænt, som jeg ikke løb ned ad; intet træ, som jeg ikke steg op i; på hver sø roede jeg, i hvert sund svømmede jeg; der spruttede ild fra skienes spor, bjergenes skrænter spurgte: er dette guders eller menneskers barn?

Den gang, I livets gyldne magter, følte jeg mig som *jeres* søn og rystede glædedrukken mine unge lokker.

Vidunderligt er livet, når hver åre svulmer af sundheds glød! Når hele verden ligger åben foran én – når søvnen ikke kræver sin ret – når al føde er lige god – når modstand brydes som brændt garn – når den unge kraft går i lag med skov og ødemark som en jætte, med smil på læben og sjælen fuld af usvækket tro.

Å ungdom, ungdom! Der findes ikke din lige!

Og endnu, I ungdommens gyldne år, endnu mindes jeg ét.

Som en dejlig drøm mindes jeg den stund, da I, I livets gyldne magter, viste mig eders vidunderligste under.

Å, hviskende, hviskende tale min læbe derom!

Om det var morgen den gang eller aften, om solen skinnede eller skyer dækkede himlen, ved jeg ikke. Kun ét så jeg – jeg så den unge kvinde første gang for mig.

Et himlens vidunder! O højeste velbehag, ak dybeste smerte – da tungen ikke rørte sig, men hjertet bankede og blikket talte.

Den gang, I livets gyldne magter, å den gang så jeg eders vidunderligste under for mig, eders evige ild følte jeg i mit indre.

Jeg så det usete – jeg fornam det uhændte – jeg så århundreder – jeg anede slægter – jeg følte evigheden smelte hen i et øjeblik.

År er henrundne. Jeg sidder på min hyttes tærskel og ser aftensolen synke ned bag skovene.

Ung er jeg ikke, ej heller gammel, ikke glad, ej heller sørgmodig; brød har jeg nok af, og laurbær pryder min hyttes vægge.

Og alligevel føler jeg med bæven: alderen nærmer sig som vinterens pust!

"Alder og visdom," siger menneskene. Og de taler sandt, for alderen er visere og ædlere end ungdommen, og dens pande er mærket af resignationens ro. Og alligevel siger jeg: al ære, jeg nyder, alle min fremskredne alders rolige dage ville jeg give bort, hvis jeg fik et eneste livssprudlende, fuldblodigt år af min ungdom tilbage!

For hvad nytter mig visdom og ro og ære, når kviksølvet i mine årer begynder at stivne til bly – når skridtet bliver kortere – søvnen længere – når instinkternes klarhed dråbe for dråbe

rinder ud i sandet, og jeg allerede føler alderdommens fingerspidser berøre mine skuldre?

Å ungdom, ungdom! Aldrig får jeg dig tilbage, om end jeg bad på mine knæ. Og jeg beder ikke engang, for alderens resignation står mærket på min pande.

Men jeg takker eder, I livets gyldne magter, fordi jeg *engang* har været ung! Og dobbelt takker jeg eder, at ungdommen ikke udslukkes i vort folk, men stadig lever – modig, spændstig, fuld af lykke som livet selv!

Romeren

Som dagen i går mindes jeg den dag, da jeg første gang stod ansigt til ansigt med dig, du mand fra Roma.

Det var forår den gang. Olietræet blomstrede, og vinranken snoede sine blade for det lette sydens lette børn.

Jeg, manden fra nord, kom fra store byer, hvor hver nerve er spændt af det tyvende århundredes kulturs og overkulturs hvileløse elektriske strøm.

Og med dette sus fra verdensbyerne i mine egne nerver ilede jeg gennem forårsnatten frem mod rolige landegne.

Da trådte du, o romer, frem for mig fra din århundreder gamle grav.

Og du trådte frem som en åbenbaring, en kæmpe eller en gud, som jeg havde hørt omtale, men som jeg aldrig havde set.

Sådan gik det med mig den dag.

Vidunderligt lå den der, den lille provençalske købstad, i formiddagssolens gyldne glans, da jeg, udlændingen, styrede mine skridt mod dens hovedgader og torve.

Og jeg satte mig, sådan som udlændingen ofte gør, nær op ad den muntre menneskestrøm og betragtede det fremmede folk og dets liv.

Dejlig er du, Provences kvinde, for du er ophøjet som en kongedatter, som du går der med din ædle hårknude og din sirligt foldede kjortel, og jeg kan ikke sige, hvad der overtræffer det andet: dine øjnes ild eller solens glans!

Og heller ikke dig, Provences mand, har jeg noget at udsætte på, for du er rask og munter, og venlighed og værdighed er dine dyder.

Sådan betragtede jeg hele formiddagen – bybeboerne under deres travlhed, landboerne, når de med velvillige miner snurrede af sted hjemad i deres små æselkærrer, standspersoner og næringsdrivende, voksne og børn.

Og jeg satte mig til deres bord, glædede mig over deres munterhed og denne sirlighed og høflighed, som gav hvert øjeblik sin sødme.

Så fulgte jeg dem til deres legepladser, så, hvorledes jubel fyldte parken, hvorledes gamle mænd kastede bold om kap med drenge og hvorledes ynglingens smidighed og jomfruens ynde stredes med hinanden i farandolens smeltende rytmer.

Lykkelige folk, tænkte jeg, det dystre Nordens barn; for du forstår at glæde dig, og du har kunnet indrette dit liv således, at en udenforstående ikke ved, hvor arbejdet ender og legen begynder!

Da trådte du frem for mig, du mand fra Roma.

Jeg var hidtil kun gået ad et par nutidsgader, fortabt med øjne og sjæl i øjeblikkets larmende vrimmel.

Hvor en gade bøjede af, rejste der sig et stykke sort mur foran mig.

Den rejste sig som en skygge fra graven, og af dens jætteskuldre og tidens ar på dens mørke tindinger forstod jeg, at den ikke var barn fra i går og ikke provençalerens vege hænders arbejde.

Jeg tog min rejsefører op af min lomme, og se: jeg stod ansigt til ansigt med dig, du mand fra Roma!

Selve Cæsar har trådt på disse gader, og drønet af dine legioners skridt har fået disse jordens egne til at skælve.

Jeg overvældes af en brændende lyst til at træde dig nærmere.

Jeg haster langs med din mur, så langt øjet rækker, og jeg forstår, at du har været en kæmpe og at klippestenene har været legeterninger i din hånd.

Så skrår jeg ind mod byens centrum. Og om end rygtet har fortalt om din bygmesterkunst i ord og billeder, så forstår jeg dog nu, da jeg står foran dit amfiteaters vældige mure, på din arenas åbne plads midt i de titusinde tilskueres ring, at du har været større end dit rygte, og at selv dine forlystelser har været en jættes forlystelser og ikke et menneskes.

Jeg iler stadig fremad, på kryds og tværs, og ved hvert skridt møder jeg dig i dine stenvægge, mure, porte, søjler og triumfbuer, og jeg træder på brosten, i hvilke slægtled efter slægtled har afsat seks tommer dybe spor af deres skridt.

Og når jeg nu betragter byen på ny fra dens højeste tinde, så skrumper de mennesker, der endnu for nylig var genstand for min beundring, Provences mænd og kvinder, i mine øjne ind til et folk af dværge: jeg ser, at de endnu i dag for største delen bor som fugles unger i dine kæmpemures skygge.

En stærk higen drager mig udenfor byens enemærker, for jeg aner, at jeg endnu ikke har set alt.

Og mine skridt drages af en vej, bred som den bredeste nutidsgade, en jævn, uforgængelig vej, uberørt af tidens tand. Og jo længere jeg når frem, jo forunderligere bliver den. Snorlige går den, jævnt strækker den sig frem, og efter en stund

lægger jeg mærke til, at jeg går hen over en to hvælvinger høj viadukt, ud imod en vidtstrakt dals fjerne landsbyer. Jeg standser og beundrer dette millionsamfund af sten, som du, manden fra Roma, har ladet slæbe herhen.

Og da jeg midt i min forundring ser et par uskyldige stakler af æsler trippe forbi med deres bredt smilende provençalere og iagttager de tændstikagtige bens fimrebevægelser på dine kæmpe-stenanlæg, her på denne vej, der er som gudernes vej til udødeligheden, så ved jeg ikke, om jeg skal le eller græde, for jeg forstår, at du ikke har skabt disse vejanlæg til gangstier for kalvestore æsler, men at der i dine årer har brændt vidtrækkende planer.

Og ligesom for at få disse dine store ideer indenfor min synskreds, kaster jeg et blik ned i dalen.

Dér møder mig et nyt syn. Som en sølvrygget slange deler et flodlignende vandbælte dalen. Og det er ikke en flod, men menneskehænders værk: hist ude i det fjerne ser jeg det suge sin saft af Rhônens kraftige lyske, her til den anden side ser jeg det forsvinde udenfor synsvidden.

Jeg aner allerede din sølvslanges hemmelighed, og da jeg løber ned i dalen, ser jeg et åresystem af tusinde vandingsgrøfter strække sig fra dens sider hen mod den åbne slettes rand.

Men grøfterne er tomme, renderne groet til; de i sten nedlagte jern-vandingsluger ligger hulter til bulter, opædte af rust, og den tørstige slette råber med tørre læber: hvor er du blevet af, du mand fra Roma?

Jeg kan ikke længere udholde dette syn, og da jeg vender mig om, for at gå, og ser en yndig provençalerinde græsse to usle

geder på denne udstrakte slette, så begynder mit blod at komme i kog, og jeg svarer karrigt på hendes smilende hilsen.

Jeg føler en brand i mine årer, som jeg tror er i slægt med hin ild, der for to tusinde år siden brændte i din sjæl, du mand fra Roma; jeg skynder mig op på toppen af højen, der hæver sig ved slettens rand, for at se dine hænders værk i sin helhed og for at ane, hvad du har tænkt dig, da du huggede din jernhånd i Galliens jordskorpe.

Alt dette tror jeg nu at forstå.

Jeg tror at kunne se, hvorledes du med dine legioner drager ned i denne dal, hvorledes du planter din ørn på dens højeste bakke og lader dine stridsøkser og sværd lyne over gallernes hoveder.

Men sværdet er for dig kun de første dages våben, allerede på den tredje støder du det i skeden igen og lader dine rette ørne knejse mod himlen: arbejdets og kulturens guddommelige gribbe.

Når jeg ser alt dette, og mit blik strejfer de svimlende høje haveterrasser, hvormed du har prydet kløfternes skumle bjergvægge, så forstår jeg, at du her i den galliske dal har villet skabe et paradis, og at du i ånden har set aksene vaje, hvor der før var sumpe, hundrede tusinde stykker hornkvæg gå i det mandshøje græs og korn og afgrøde flyde ad dine kæmpeveje til menneskenes glæde og gudernes ære.

Nu forstår jeg, at din tilsynekomst har været det mægtigste fremstød, menneskeheden nogensinde har erfaret, og at din verdenserobrings-idé har været arbejdets og ikke sværdets.

Og mens jeg stiger langsomt ned ad højen, kan jeg ikke lade være med at tænke på nogle af nutidens verdenserobrere og

spørge: hvor er de veje og broer, de haver og vandingskanaler, hvor er den brændende skabertanke, hvormed de har højnet civilisationen hos de folk, som de har underkastet sig?

Og jeg kan ikke lade være med at tænke: fnugpillere er vi, vi nutidens børn; du alene skabte det evige, det, der rækker op over din egen tids skuldre!

Solen er imens sunket ned mod vestens horisont, og dens sidste stråler kaster et gyldent skær over bjergenes toppe, da jeg går tilbage til byen – atter ad en romervej, lige så uforgængelig som den fornylig.

På denne vej, i udkanten af byen, møder mig endnu et sidste syn.

Jeg føler ligesom lidt af den evige ros aftenfred over mig, da jeg nærmer mig en allé, ved hvis sider støtte træer står som æresvagt. Imellem træerne hviler de, der holdes vagt over, i to uendelige rækker: stenkammer ved stenkammer.

En hellig gysen overvælder mig ved synet af disse gravkamre, dannet af solide klippeblokke. Jeg kan ikke modstå øjeblikkets stemning: jeg river hatten af mit hoved – jeg, dværgeslægtens barn, som jeg går der mellem kæmpers grave.

Og da jeg om aftenen sidder på mit kammer i den lille provençalske gæstgivergård, føler jeg en varm strøm risle gennem mine årer, og jeg fristes til at råbe ud mod Nordens fjerne egne:

Der er intet andet evigt i verden end arbejdet! Den, som dyrker arbejdets guder, han står oprejst i tidens storme, og selv

om tilintetgørelsens hjul skulle knuse ham, så lever han dog i sine arbejder og forkynder endnu fra deres ruiner: jeg har engang været!

Ahasverus

Et gammelt sagn fortæller:

Da den lidende mand var på vej mod Golgatha, sank han udmattet til jorden under det tunge korstræs byrde.

Hændelsen indtraf ved den hovmodige Ahasverus' stentrappe.

Gårdens lille tjenestepige bar budskabet til sin herre: på din skønne trappe ligger en hudstrøget mand!

Den hovmodige Ahasverus vrededes derover:

"Gå!" råbte han. Og pegende mod Golgatha tilføjede han: "Dér kan du få lov at hvile dig!"

Uden at løfte blikket drog den trætte mand videre.

Men Ahasverus fulgte ham med øjnene, så hans spinkle, hudflængede legemes vaklen under den tunge byrde og følte et stik i sit bryst.

"Hør!" råbte han efter ham. "Hvad gjorde du, mand, siden det gik dig sådan?"

Under det tunge kors lød det:

"Jeg søgte."

Over Ahasverus' ansigt bredte sig et hånligt smil.

"Du søgte! – Hvad søgte du?" lo han.

Under det tunge kors stirrede to sælsomme øjne frem, hvis brustne glans for et øjeblik flakkede op og belyste Ahasverus' spottende ansigt.

"Et menneske!" hviskede de blege læber.

Den lidende mand forsvandt, følgets stemmer døde hen.

Men i Ahasverus' skønne gård gik der en urolig mand, og gulvfliserne brændte under hans fødder.

Han gik der om dagen, gik der om aftenen, gik der den lange, ensomme nat – og fandt ikke hvile.

Tidligt om morgenen greb Ahasverus sin rejsestav og forlod for stedse det dejlige Jerusalem.

Han vandrer … vandrer … Fra land til land, fra århundrede til århundrede vandrer den evige jøde og finder ikke hvile.

Hvad søger du, hvileløse ånd?

O hør, I kronede hoveder, jordens herskere, I millionernes lykke eller millionernes forbandelse, o hør, hvor usynlige fødder berører jeres gulve i nattens stille stunder, en sælsom skygge flakker hid og did på jeres vægge og en kvalt hvisken fylder jeres kamre:

Ahasverus går sin gang, under kronen og purpurkåben søger han et menneske!

O hør, I kongernes rådgivere, I jordens herskere uden krone, selv dødelige, som spiller bold med millioners liv, o hør: gennem jeres æretørsts ruiner, gennem slagmarker og tåresøer, gennem al broderblodets jammer haster Ahasverus af sted, banker en efterårsnat på jeres bevogtede vindue og råber til jer gennem stormens hulken:

Jeg søger et menneske!

Og se, o se, du jord og dine folkeslag: Mennesket er i dag det samme som i går, det dyrker sine guder, tjener civilisationen, råber op om fred, påkalder retfærdigheden; men se: der er ingen anden gud end magten, ingen anden retfærdighed end vold – gennem undertrykte racer, gennem krænkede

folkestammer og tungemål flakker Ahasverus omkring som et jaget dyr fra land til land.

Han finder ikke et menneske!

Og hør, alle I, som higer efter lykken, eller er bukket under for den, hør, hvor Ahasverus går sagte forbi jer: på lykkens bølger, i fortvivlelsens afgrunde, på begærets glødeild, i syndens dyb, bag fangetårnets gitter:

Jeg søger et menneske!

Og I, den moderne, lykkelige stats skabere, hør: når I har skaffet alt til veje, hvad masserne ønsker, al brødets lykke, al arbejdets og anstrengelsernes korte søgn, al nydelsernes og forlystelsernes lange helg, da, o da spids jeres øren og hør, hvor Ahasverus' skridt knirker i sandet, hans blege hånd glimter i sollyset og hans tusindår gamle stav banker på jeres riges port:

Jeg søger et menneske!

Han vandrer … vandrer … Fra land til land, fra århundrede til århundrede vandrer den evige jøde sine veje.

Ak, hvornår er den hvileløse færd til ende, hvornår finder mennesket sig selv?

Da det nu engang er jul

"Nej, hvor denne nat dog er lang! Man ligger jo og får ondt i ryggen."

Smedemesteren vendte sig utålmodigt om på den anden side, satte sig op i sengen og strøg en tændstik.

"Den klokke går sikkert også bag efter! – Ja, – hvad tid var det nu, at vi sidst fik den smurt? … Aftenen før Marias bebudelsesdag! Og jeg tossehoved ligger her og tror … Mor! Hører du, mor?"

Konen fik nogle hårde puf i siden, gned sig i øjnene og stod op. Så gjorde hun ild på og satte kaffekedlen på trefoden.

"Det kniber nok med at få ordentlig ild, hver gang man har en lidt travl dag!"

"Men kære far, hvad skulle du have så særlig travlt med nu? Der er ikke en eneste gård, hvor de har ild på ved denne tid."

"Nå, så de har ikke ild på? Du trænger vist snart til briller, morlil! Og så spørger hun endnu, hvad man har travlt med? Ja, det er let nok for den at spørge, som ikke behøver andet end at være her; noget andet er det med mig, af hvis grove hænder Gud engang vil kræve regnskab for brød og sul til jer."

Konen svarede ikke.

"Det underlagved kan du da aldrig få lagt ordentligt til rette, skønt jeg har …"

Mesteren sad allerede på sengekanten.

"Se så, nu er det bedre … Man må jo også lære det engang, når man bliver vist til rette så længe man lever."

Kaffen blev efterhånden færdig. Mesteren stod op, stak fødderne i sine store træsko og satte sig for bordenden.

"Har hun nu kommet cikorie i kedlen – juleaftensdag?"

Mesteren holdt op med at drikke og tilkastede konen et strengt blik.

"Ikke en eneste stump … Kom blot lidt mere fløde i."

"Så … stå nu op, dreng! Det var ret! Mor giver nok en kop kaffe – da det nu engang er jul. Og så kommer du til at gå til Marjakangas og hente hesten. Jeg har talt med manden."

Mesteren trak sin pels på og kiggede ud. Han gik over i alle udhuse og undersøgte hvert sted nøje:

"Nu er der da noget her! Der var ikke stort andet end sten og træstubbe, dengang jeg kom her til Bakken og mor endnu tjente som indpige i præstegården."

Helt fornøjet gik mesteren ind igen.

"Koen og fårene kommer til at have lidt bedre hø i dag. Og Marja får du give en ordentlig overhaling. Den store pige – og møgklatter på Omenas lår! Og hvor har du haft dine øjne henne? Har vi fået vort vinterfoder gratis i år, siden det betaler sig at lade fårene trampe i det, hvad? Og drengen skal strø svinet med nyt granaffald, og der må hentes store, pæne kartofler fra kulen."

Mesteren gik eftertænksom op og ned ad gulvet.

"Og ovnmuren skal hvidtes med kridt … Og lav så en ny papskive til klokken … Når I nu blot husker alt, mens jeg er borte hele dagen."

"Vi skal nok prøve på det, kære far!"

"Hvor går den dreng nu og snøvler omkring? Sådan er han: vil man have noget gjort, kan man gøre det selv."

Endelig lød der bjældeklang, og drengen kørte hesten hen foran trappen.

"Nå, dit snøvlehoved! Af dig bliver der heller aldrig en rigtig karl – en uge undervejs."

"Jeg kunne ikke på nogen måde nå det hurtigere, selv om manden …"

"Du har at tie stille, når jeg giver dig mine råd! – Og nu går de andre og snøvler, det falder dem ikke engang ind at hente tønden."

En mindre tønde blev slæbt ud på slæden og lagt på langs bag i den. Mesteren hentede selv et pænt lille "anker" og forsøgte at klemme det ned ved siden af tønden. Men det ville absolut ikke ned, hvor det skulle. Mesteren kradsede sig ærgerlig bag øret.

"Ja, ja, naturligvis igen en af disse nye, smalle slæder, der løber op i en spids fortil og ikke rummer noget!"

"Men hvorfor netop dette anker, farlil? Den brændevin går såmænd nok i et mindre …"

"Du snakker! Hvordan ville mit helårlige betalingslæs vel tage sig ud, hvis der ikke lå et ordentligt anker ved siden af tønden? Dér har det ligget i min faders tid, og dér skal det også have sin plads, mens jeg lever – lad så min søn putte en halvstobs flaske i sin slæde!"

"Men når der ikke er plads til det?"

"Der skal minsæl være plads!"

Mesteren vendte og drejede på det, det knagede og bragede i slædens sider, og til sidst lå det nogenlunde rigtigt.

"Det var et stykke arbejde! Og så de sække og kurven!"

Nogle tomme sække og en hvid spånkurv blev bragt ud på slæden.

"Og nu må jeg af sted. Lad mig så se, I husker alt!"

Mesteren sprang op bag på og gav et ryk i tømmen. Sneen, der var faldet i nattens løb, knirkede under mederne.

"Far, far! Du er ikke kommet af træskoene."

"Så for fanden! Alt er også rundtosset her hos jer. Hold hesten, dreng!"

Som en stormvind suste mesteren ind i stuen, kastede træskoene, én herhen, og én derhen, og trak sine støvler på. Konen forsøgte endnu, mens de gik ud af døren, at stoppe hans opkrængede skjortelinning ned.

"Lad det nu være godt, jeg skal jo ikke på frierfærd. – Så hest, tk, tk!"

"God morgen! En lykkelig jul i gårde, fred, sundhed og et langt liv!"

Smedemesteren trådte højtideligt ind i stuen og gav dem alle hånden efter rang.

"God morgen, god morgen! Tak, i lige måde! Træd nærmere og sid ned! Hvordan går det ellers? Har mesteren været rask i den sidste tid?"

"Det går jo, når man ikke råber op om det i byen. Skønt det har værket så underligt i brystet på én den sidste uges tid, at det kniber med nattesøvnen."

"Det samme spil har brystet også drevet med mig. Hvad mener mesteren, om vi gav dem lidt smørelse begge to?"

Mesteren blinkede skælmsk med øjet:

"Hvem kan vide det, uden at prøve?"

"Skynd jer så, kvindfolk, at få kaffen færdig, så får vi sammen med mesteren her …"

Man talte om et og andet, til kaffen kom på bordet. Mændene lavede nogle bredfulde "små" og klinkede sammen.

"Ah, hvor det virker dejligt! Det er en anden slags medicin end de sager, man får på apoteket. Sagde jeg ikke nok til mor i nat, da det værkede allerværst i brystet, at det ville lette, når jeg kom til Mäkelä? Og ved I hvad? Skønt vor mor kun er et kvindfolk, så løber hun dog mangen gang, når jeg er rigtig dårlig, stiltiende over til naboens og henter en lille flaskefuld til låns. Og så kommer jeg altid til hægterne igen."

"Jeres kone er et rask kvindfolk, det var synd at sige andet. Men prøv nu lidt af den her købstadstobak."

Mændene tændte cigarer og gav sig i snak sammen.

"Men hvad pokker? Her sidder jeg og opholder jer så længe, at jeg ikke når nogen steder i dag."

Mesteren rejste sig.

"Nå nå, mesteren når det vel nok, og for resten tror jeg, at min kone allerede er ude i boden at måle op."

Man gik så ud til hesten. Konen kom fra boden med en ost, en fårebov, et stort, blødt rugbrød og et hvedebrød. De kom i spånkurven. Så blev sækkene bragt til boden, og der kom nogle mål rug, byg og havre i dem. Konen hentede endnu et par kander øl og hældte dem i tønden, manden et halvt stob brændevin, som kom i ankeret.

Mesteren takkede mange, mange gange og bad gårdmandsfolkene være så rare, også at se op til dem i julehelgen.

"Nå, kom kun ind igen, mester!"

"Nej, ellers tak! Der skal være måde med alting … og her er vist også lidt travlt i dag."

Mesteren greb allerede tømmen.

"Så for pokker, jeg havde jo næsten helt glemt ..."

Han tog en pæn, poleret trækasse frem af slæden, gravede en lille kobbernøgle op af sin vestelomme og åbnede låsen forsigtigt.

"Vælg jer nu en julekniv, husmoder! Jeg fik også nogle lavet denne gang."

"Altid husker mesteren på os. Den fra i fjor var så ualmindelig skarp, at den gamle med vold og magt ville have den til sit skæg."

"Ja, skarp blev den minsandten!"

Konen søgte sig en kniv ud og takkede mange gange.

"Og her er til Matti og Lisa! – Farvel, og glædelig jul!"

Med klare øjne kørte mesteren videre i susende fart.

Det var allerede ved den tid, de skulle i bad, da mesteren nåede den sidste gård. Rank, om end lidt usikker på benene, trådte han ind i stuen.

"God dag! En lykkelig jul i gårde, fred, kærlighed og et langt liv. Gud velsigne marker og agre, såning og pløjning! Gid sønnerne må vokse som cedertræerne på Libanons bjerge og døtrene blomstre som Arons stav; måtte køerne give mælk og fårene bære tvillinger!"

"Velkommen, velkommen! Nå, altid ser man mesteren i lige godt humør."

"Til tjeneste!" Mesteren rækker hver enkelt hånden og klapper spøgende de unge piger om kinden.

"De har nok rigtig fået røde kinder. Nå, nå, I skal nu ikke være så bly af jer: rødt er smedens farve, så meget må I jo kunne

forstå. Fandens kønne piger! Hvis "mor" skulle gå hen og dø, så ved man jo aldrig – –"

"Sid ned, mester, sid ned! Altid er I så spøgefuld, skønt I jo ingenlunde hører til urfugleungerne fra i går! I ved ikke, hvor vi har ventet på jer. Lav jer nu en rigtig ordentlig "kop"!"

"Tak, som byder! For resten har jeg lavet en del af disse "kopper" i dag; men bjæffer hunden, når man slår den med brød? Hvis I vidste, hvor dårlig jeg var i nat, men nu er jeg rask som en buk, som en rigtig julebuk. Gårdens skål!"

"Mesterens skål! Dette her skal nok linde for brystet."

"Linde og kvikke op! De fører ikke tom snak, de hellige mænd som Syrach, der siger, at vinen glæder menneskets hjerte, når den nydes med måde. Ja-a, her i verden er der alligevel fornøjeligt at være, især sådan ved juletid. En dranker hader jeg som hugormen, men menneskets hjerte trænger mangen gang til en opstrammer."

"Det har I ret i."

"Men hvad pokker? Det er nok på tide at lette. Det plejer altid at trække så længe ud på den sidste gård."

Han stod op og begav sig af sted ud sammen med manden på gården, men foran trappen gled han ud med foden og faldt ned på ryggen.

"Hov hov! Det kunne nemt være gået galt. De kvindfolk er altid så ligegyldige, de har igen glemt at strø sand," klagede manden.

"Er det noget at rakke ned på kvindfolkene for? Er det stenens skyld, når tåen får et stød? Men alligevel, sikken et bums det gav. Jeg har ikke i ti år fået en sådan rystelse."

Stønnende kravlede mesteren op.

"Ja, der har vi det! Det er naturligvis disse nye, vidtberømte Oulu-pundlæders såler. Og nu spiller de djævle en gammel mand sådan et puds. Og når man tilmed har sådan et helvedes hastværk."

Mesteren slæbte sig forsigtigt hen til slæden.

"Hvilken sæk skal vi komme rugen i?" spurgte konen.

"Nå, tag det bare med ro, selv om man har en smule hastværk. Hæld den kun … lad mig se … i denne her. Der synes at være rug i den i forvejen."

Konen gav sig til at hælde i, men holdt pludselig inde:

"Der er jo byg i den!"

"Det var som pokker!" Mesteren tog en håndfuld af kornet og undersøgte det nøje på nært hold.

"Ved I hvad, husmoder? Det lader jo til, at vi gamle desværre ikke kan hamle op med de unge. Efter at jeg i den sidste tid har måttet bruge briller ved mit arbejde, flimrer det altid sådan for mine blotte øjne."

Man fik alligevel kornet i sækkene og de andre ting på deres plads i slæden. Smeden stod rank på den bagerste del af mederne med den ene hånd om rygstødet, mens han kørte af sted hjemad.

"Nå, nå, Vallak! Træk du bare; jeg har også selv fået lov til at trække – og slå. Et helt år har jeg måttet hamre, inden jeg har fået dette læs smedet sammen …"

"Hvad? Smedemesteren er i dag blevet modtaget vel og trakteret? Ja vel, men tror du, at jeg har varm punsch under næsen, når jeg går i smedjen? Frosten knirker i hjørneknuderne, der er et tykt lag rim på dørhåndtaget; men du ligger lunt i din bløde strøelse, mens jeg trækker bælgen …

Hører du? Jeg er nu snart en gammel mand, og et sådant spil tager på en gammels sidefjæle. Jeg er tre gange så gammel som du – jeg husker nok det forår, da du sprang omkring som føl. Nå, nå, du er for resten god nok af din alder – men Gud er alligevel bedre."

"Hilsen fra byen, og en god jul også her i huset!"

Mesteren var i bedste humør, kastede tømmen tværs over hestens ryg og begyndte så at tage bestemmelse om, hvor læssets forskellige dele skulle bæres hen.

Da slæden var tømt, kørte sønnen hesten hjem. Men mesteren gik først omkring ude og så efter alle steder. Alt var godt gjort, alle hans anordninger efterkommet.

"De kan nok få noget bestilt, når der bare er en, som kommanderer!"

Så gik han ind og kastede sig træt ned i en stol.

"Drengen er nok kommet flot fra den papskive til klokken. Hm – der bliver vist alligevel en karl ud af ham, når han når så langt. Her hjemme er det nok også ved at blive jul – mor!"

Mesteren satte den højre støvles hæl på den venstres spids. Konen vidste godt, hvad det betød, og gav sig straks til at trække støvlerne af hans fødder.

"Tak, lille mor!" Mesteren blev helt rørt. "Det er nu engang sådan, som der står i Bibelen, at en virksom kvinde er som en dyrebar sten. Gud er alligevel god! Du ved, mor, i hvilken tilstand jeg var, da jeg kørte i byen i morges, og hvordan jeg drog bort med tomme hænder ligesom Jakob over Jordans flod. Men nu har Herren givet mig mit gode helbred igen og skænket

os en slædefuld af allehånde godt, af jordens fedme, korn og brændevin i overflod."

I det samme kom datteren og meddelte, at badstuen var færdig. Og til badstuen begav de sig også alle. Det gik langsomt for mesteren at komme af klæderne, og da han endelig slap hen til badebriksen, kastede han sig ned der, for at ligge i den bløde halm.

Men så brast han pludselig i gråd:

"Hvor er det alligevel mærkeligt! Guds egen søn har ligget i en kold stald på strøelse, og en syndig smedemester får lov til at ligge i en varm badstue på den hvide halm som en fyrste."

Mesterens badning blev der ikke meget af på egen hånd, så det blev konen, der kom til at tage sig af ham.

Omsider kom man ind fra badstuen.

"Hør, mor! Husker du endnu det ord i Bibelen, du ved nok? Den fromme giver af det lidet, han har – er det ikke sådan det lyder? Lad Marja løbe over til Annalena på Pyymäki med lidt øl, et hvedebrød og et fårelår. – I dag er vi jo velhavende. Og med det samme kan I jo bede naboen Antti komme herover til badstuekaffe."

Da Antti kom, vraltede mesteren hen til konen og klappede hende på skulderen:

"Du giver os vel nok lidt kaffe, lille mor, og muligvis også lidt af det andet – da det nu engang er jul."

Konen skænkede kaffen og satte flasken på bordet. Mændene lavede sig nogle "små", og mesteren fortalte igen, hvor dårligt hans bryst havde været om natten og hvor god Gud er.

Da Antti senere hen var gået, mente mesteren, at mor vist nok kunne give lidt kaffe endnu.

"Orker du mere, skønt du allerede er så træt?" sagde konen forsigtigt.

"Mor, mor, hvor kan du sige sådan? Det er jo da kun jul én gang om året!"

"Jeg mente ikke noget ondt med det, og du kender jo mit hjerte …"

Hun blev helt øm og hentede en bredfuld kop.

"Du er alligevel min egen lille mor, og du forstår mig … Ja, ja, Gud er alligevel god! Husker du, hvorledes han førte os sammen som Jakob og Rachel?"

Mesterens øjne blev helt fugtige, og endnu, mens de spiste, talte han om, hvor vidunderligt Gud havde ledet dem indtil denne dag.

Da måltidet var forbi, satte mesteren brillerne på næsen og ville til at synge en julesalme. Men da det ikke blev til noget med at se, lagde han brillerne helt til side og sagde, idet han gned øjnene, at de var så trætte af den kolde luft. Med usikker stemme begyndte han så at synge en salme udenad, og andægtigt sang familien med omkring den knitrende arneild.

Da salmen var til ende, lagde mesteren sig på sin seng.

"Syng I bare! Jeg er så træt, at jeg ikke kan sidde oppe mere, men jeg skal nok synge med herfra. Og det gør jo ikke noget: Gud har selv sagt, at man kan tjene ham alle steder, bare man tjener ham i ånd og sandhed."

De sang så en lang række julesalmer, og under hvert ophold talte mesteren om Jesusbarnet og Guds godhed.

Da arneilden var brændt ud, sagde mesteren:

"Tag Bibelen, min dreng, og læs noget, f.eks. af Salomo – den mands hoved har ikke været af slagger. Eller vent lidt! Syrach er

også klog nok. Læs kun det femogtyvende, det der begynder: "Tre skønne ting er der."

Drengen søgte kapitlet og begyndte:

"Tre skønne ting er der, som behager Gud og mennesker: Når brødre er enige, naboer elsker hinanden, og mand og hustru forliges godt indbyrdes."

"Gud ske lov! Mor og jeg er altid kommet godt ud af det med hinanden. Hvor den Syrach dog har været en klog mand! Alt har han kunnet tænke sig på forhånd, hver mindste småting i vort liv."

"Tre ting hader jeg af mit ganske hjerte, og deres væsen volder mig græmmelse i sindet: Når en fattig er hovmodig …"

"Ja, ja! Hvor er det egentlig afskyeligt at se sådanne mennesker, som f.eks. skomagerens. Her på landet er de så fine på det, at det halve kunne være nok, men inde i byen drikker de på beværtninger og bærer sig ad som svin – de farisæere! Læg dig det skriftsted på hjerte, min dreng!"

"Vel den, der har en dygtig kvinde …"

"Hører du, mor?"

"En rapmundet kvinde er for en fredsommelig mand som en sandet vej for en gammel mand."

"Dette vers er til Mäki-Anttis Liisa. Hun er en rigtig skade. Se til, mor, at vor Marja ikke bliver sådan én."

"Når en kvinde gør manden rig …"

"Hm – hører du, mor?"

"Lad ikke hendes skønhed bedåre dig …"

"Hm … dygtige mor – – –"

"Hvad skal jeg nu læse?" spurgte drengen, da kapitlet var til ende. Som svar lød der blot en sagte snorken.

"Fader sover nu, lad os også gå til ro."

Drengen og pigen begav sig til deres kamre. Da konen havde klædt sig af, tog hun lampen og gik hen til sengen. Hun så længe på sin mands ansigt og dækkede ham godt til med skindtæppet.

"Hvor far dog ser træt og gammel ud! Hvor mange julehøjtider mon vi endnu får lov til at opleve sammen?"

Hilja, mælkepigen

Herregårdens madklokke ringede lige til frokost, da Hilja, mælkepigen, var nået ud af gårdspladsen med sit læs. Den ringede længe og højtideligt, som om den ville gøre de omkringliggende bøndergårde opmærksomme på sin egen gårds fornemme overlegenhed.

Især i Hiljas, mælkepigens, liv spillede denne klokke en ikke uvæsentlig rolle. Hvor glad kaldte den ikke på hende til måltiderne, og om aftenen, når den ringede til hvile, hvor trøstende klappede den hende så ikke på de unge, spæde skuldre. Ved frokosttiden indtog den en endnu vigtigere plads i hendes liv. For lige så sikkert som hun, mælkepigen, kørte af sted til stationen præcis klokken otte, lige så sikkert istemte madklokken i samme nu sin glade kalden og ligesom gav hende god fart ned ad den svagt skrånende bakke mod broen over åen.

Denne morgen lod klokken vendte på sig. Hun var allerede kørt gennem porten, ja et godt stykke ned ad vejen, og ikke engang endnu hørtes dens velkendte kimen. Hun begyndte at føle en underlig uro over sig, det var som om hun netop denne morgen ganske særligt savnede klokkens beroligende stemme.

Så begyndte den at ringe! Hilja følte sit hjerte banke: næsten som om klokken havde været truet af en stor fare og nu omsider var undgået den. Selv den gamle vallak spidsede øren og satte af sted i luntetrav ned mod åen. Og så rumlede hest og kærre, mælk og pige hen over den dumpt drønende bro.

Men lige da de var nået over og skulle op ad den lille brink foran dem, blev Hilja på ny grebet af uro. Tidligere havde hun

kun mærket det som en ubestemmelig følelse af ubehag, men nu var det, at det ligesom afklaredes og blev til en eneste skælven i hendes beklemte sind.

Sådan gik det hende altid på disse morgenture: netop på denne brink var det, at det kom over hende, så hende stift ind i øjnene, og der var ikke andet for end at sænke hovedet og slå øjnene ned.

Og det gentog sig altid på samme måde: som om der i solen var en lille strålende engel, der lige var vågnet op af sin søvn og nu sad i bar skjorte og dinglede glad med sine småben og så menneskebørnene lige ind i øjnene. Netop sådan et billede var der forblevet i hendes hukommelse fra hendes egen barndom: hvordan hun sammen med sine søstre sad i bart linned på sengekanten, mens solen flød gennem vinduet som en strålende guldregn ned over deres fødder, hals og hår, og de var så usigeligt glade og lykkelige. Nu sad der en engel i solen og så hende ind i øjnene.

Så piblede der altid hede tårer frem under hendes øjenlåg, og hun måtte vende hovedet bort.

Hvis nogen for et år siden havde sagt til hende, at hun skulle blive en sådan én, ville hun ikke engang have følt sig krænket, så umulig havde tanken været dengang. Men sådan var det gået alligevel. Endnu i efteråret en fri, glad pige – nu en herregårdspige, som tre eller fire morgener om ugen ikke kunne se solen i øjet. – Hun følte sig så beklemt om hjertet, at der randt hede tårer ned fra de overfyldte øjne.

De var nået til enden af markvejen og drejede nu ind på chausseen, der førte til stationen. Der lå herregården igen åben fremme og så på hende med sine mange øjne. Hun blev næsten

helt ræd. Netop det samme beængstende indtryk havde den gjort på hende sidste efterår, da hun kom for at tiltræde sin plads, lige så skræmmende og altopslugende med sine vældige bygningsgrupper og sine lange vinduesrækker.

Og hun tænkte igen på sin skæbne, mens hesten arbejdede sig langsomt op ad den lange bakkeskråning.

Hun forstod det godt nok, at moderen ikke havde syntes om, at hun kom til herregården som pige. Men da der ikke var andre passende pladser at vælge imellem og hun i al fald fik en vis særstilling som mælkepige og hjælp i køkkenet, så … Men det havde hun mærket lige fra den første dag, at hun var havnet her ligesom i en helt anden verden, i en, der var blottet og ublufærdig både i ord og gerninger. Det var, som om der ikke var skam til i denne verden, som om det natlige samliv med karlene var herregårdspigernes særlige trøst og glæde mellem dagenes tunge slid.

Men hvorledes hun selv havde kunnet synke ned i den samme atmosfære, det var, selv i hendes eget tykke, en hel gåde. Kun så meget forstod hun, at Niia, fogeden, lidt efter lidt, uden at hun selv vidste af det, havde skaffet sig indpas i hendes tanker. Først på den måde, at hun hver dag hørte de andre piger tale om ham og forstod, at de alle havde tilhørt ham efter tur og i den anledning var misundelige på hinanden.

En mærkelig mand, denne Niia! Ingenlunde køn, og alligevel betragtede de det alle sammen som en ære at tilhøre ham. Blot fordi han var stor og stærk, hård og ond af sig, så man lystrede ham næsten som en røver i skoven. Der var imidlertid også noget andet ved ham: de underlige, stikkende øjne, der lignede en kats, når den vælter sig i solskinnet og lokker ungerne til sig.

Og sådan gik det til, at hun, Hilja, hen på vårvinteren kom i Niias vold, næsten bare for at ærgre de andre, at hun, den attenårige …

"God morgen!"

Hilja var så dybt hensunken i sine egne tanker, at der undslap hende et svagt hvin, da hun hørte den fremmede stemme så nær ind på sig. Og hun blev endnu mere forlegen, da hun opdagede, at den talende var en ung mand af herrestand med studenterhue på hovedet.

Den unge mand smilede undskyldende, da han så hendes forlegenhed.

"Er det ikke Dem, der er mælkepige på Vierumäki?" spurgte han.

"Jo-o …"

"Jeg er på sommerferie og kommer til at bo en måned eller to ovre på Paatela. Og der rådede de mig til at spørge Dem, om De ikke ville være så rar at tage breve med til posthuset for mig en gang imellem. Hvad mener De: lader det sig gøre?"

"Ja … jo …"

"Nå, det var jo udmærket," sagde den fremmede rask og tog nogle breve frem med det samme. – "Nej, se, De har jo en rigtig posttaske!" råbte han lidt efter med en så smittende munterhed i stemmen, at Hilja midt i al sin forlegenhed måtte trække på smilebåndet.

I det samme viftede den hvide hue, og den fremmede gik sin vej.

Hilja var stadig forlegen, da hun kørte videre med sit læs. Det hele havde virket på hende som en åbenbaring. Det var, som om

den fremmede var faldet ned fra skyerne ved siden af hendes kærre. Hun havde ikke engang nået at få ham rigtigt at se, blot så meget, at han var en høj, statelig skikkelse. Og han havde sådan en dejlig klang i stemmen. Sådan som de ord: "Nej se, De har jo en rigtig posttaske!" – ingen anden havde hun hørt tale på den måde. Næsten som om han havde kendt hende fra barndommen af og alligevel så fremmed, at hun vist aldrig kunne række ham hånden.

Hilja var blevet revet med af en ejendommelig, rastløs stemning. Det var, som om blodet flød hurtigere i hendes årer, som om hun måtte sætte betydelig mere fart på. Hun svang tømmen, gav hesten et rap og forsøgte at bringe ligevægt i sit blods iltre gang.

Og da hun vendte tilbage fra stationen, overvældedes hun lige på det sted, hvor hun havde mødt den fremmede, af en brændende skamfølelse. Det var, som om hun ikke alene var uren indad til, men at der dertil også knyttede sig en ydre urenhed, kroppens og klædernes – hvilket alt sammen lå og tyngede på hendes sind endnu mere end før.

Eino Yrjä, sommergæsten, gik med hurtige skridt på bivejen gennem skoven ad Paatela til.

Gud! tænkte han. Aldrig i mit liv har jeg set et sådant pigeansigt, hverken blandt dannede eller udannede. Fra hvilket verdenshav er denne ædle perle drevet i land her i dette afsides liggende landsogn?

Og Eino Yrjäs digtersjæl slog ud i lys lue, således som den altid gjorde overfor alt det skønne og ganske særligt, når det drejede sig om en ung pige. For den "unge pige" var for ham

indbegrebet af det helligste og oprindeligste skønne, hans sjæl anede: evig ungdom, evig ynde, evig renhed – midt iblandt det stygge, visnende og faldende.

Han drejede om ad en lille gangsti; for han mærkede, at han igen var i den stemning, hvor en ægte finne hverken arbejder eller spinder, men lader fantasiens fugle svæve omkring i det åbne rum.

Hvor meget skønt havde han ikke set i dette korte øjeblik! Hvilke kroppens linjer, hvilke ansigtets kurver! Disse kraftige, men samtidig barnligt bløde ovaler, denne smalle, fint formede, livfuldt kantede hage, og endelig underets under: øjnene. Han havde ikke nået at gribe dem med sansernes fulde kraft, men deres dybe, strålende glans var en kendsgerning, øjenlågenes næsten gennemsigtige klarhed var en kendsgerning, og pigens måde at se på: ikke lige ud – men ligesom lidt flagrende under de lange øjenhår, også den var en kendsgerning og et skønhedslune, som han ikke før havde truffet mage til.

Og Eino Yrjä begyndte ivrigt at gruble over, hvor han egentlig havde set sådanne øjne. Ikke hos nogen dødelig, så meget var sikkert! Og alligevel havde han set dem eller nogle, der lignede. Og han lod alle ældre og nyere mestres billeder, som han blot nogenlunde mindedes, passere forbi sine øjne. Navnlig disse hundreder af madonnaer, disse alle tiders og alle landes hellige idealbilleder af kvindelig skønhed.

Men ingen af dem havde netop sådanne øjne, så vidunderligt hemmelighedsfulde.

Hiljas tanker syslede hele dagen med den fremmede i den hvide hue.

Først følte hun trang til at tale fortroligt med de andre om dette sit møde. Men da hun kom hjem, var det som om denne lyst slappedes. Og så talte hun ikke et ord om det før ved middagsbordet, og da blot i forbigående noget om, at der var kommet en sommergæst til Paatela.

"Å-hå!" sagde de andre, "nej, en sommergæst?" Og de begyndte alle på én gang at spørge hende ud.

"Var det også en pæn fyr?" råbte Liina med et skamløst eftertryk i stemmen, som om den fremmede betød en ny forøgelse af den karleflok, der havde for sædvane at gøre nattebesøg på gården.

Hilja følte, hvor hendes kinder glødede. Hun burde jo have forstået, at det ikke sømmede sig at gøre denne unge mand til et samtaleemne i dette selskab.

Og da hun om aftenen var i færd med at gå til ro, følte hun dunkelt, at hun egentlig havde lyst til at lukke døren af, for i ro at kunne tænke alle disse nye tanker. Men da hun ikke havde haft den låst i flere uger, blev der heller ikke noget af det nu.

Da hun den følgende morgen kørte op ad bakken ved åen, var hun fuldstændig klar over, at hun alligevel burde have låst den. Hun havde aldrig før skammet sig sådan for solen som denne morgen, aldrig følt et sådant tryk i hjertekulen.

Da hun var kørt en stund, blev hun grebet af en ny overvældende tanke: mon den fremmede også kunne se det i hendes ansigt? Man siger jo, at den kan det, som forstår at se. Forstår denne det? Hun blev mere og mere nedtrykt ved følelsen af, at hendes ansigtstræk var sløve og hendes øjenlåg tunge – sikkert kunne man godt se det på hende.

I det samme så hun den fremmede komme og besluttede: jeg ser slet ikke op!

Den unge mand hilste på sin egen raske måde: "Jeg kommer til at ulejlige Dem igen."

Hilja skyndte sig at putte brevene i tasken – hun ønskede at få det overstået så hurtigt som muligt. Men hun mærkede hele tiden den fremmedes blik over sig og hørte i det samme også hans stemme.

"Hvad er egentlig Deres navn?"

"Hilja."

"Og hvad mere?" spurgte han og lo.

"Metsäpelto."

"Mit navn er Yrjä," sagde den fremmede og fortsatte ligesom spøgende: "Og mælketurene er dejlige, ikke sandt?"

"Åja."

"Sådanne små fornøjelsesture tidligt på morgenkvisten!"

Hilja kunne umuligt lade være med at se på ham; for det var den samme smittende munterhed som i går.

"Ja," sagde hun og forsøgte at se den talende ind i øjnene, men sænkede straks blikket mod jorden, da hun mærkede det forskende udtryk i hans øjne.

Og hun følte en underlig, fjern længsel; for denne stemme, denne munterhed og skæmt var ligesom et ekko fra en anden verden, hvor hun aldrig havde været.

Nu vidste Eino Yrjä det ganske bestemt, at hans mælkepige var et fund. Han kom ganske vist i tanker om, at en ung mand, især når han er digter eller kunstner, gør flere end ét af den slags fund i sit liv. Men dette her var i hvert fald en undtagelse.

Han havde nu betragtet disse øjne nøjere og søgt at forklare sig hemmeligheden ved deres trolddomsmagt. Ganske vist forstod han dem kun halvt, men nogle træk syntes ham allerede klare. Først disse øjnes usædvanlige evne til at funkle: som dybsorte stenkul, der har suget hele solens glød i sig. Han opfattede det som en naturnødvendighed, at de beskyttende øjenlåg måtte ruge så hemmelighedsfuldt over denne lysskat og kun lade enkelte stråler slippe ud gennem en smal revne, der selv overskyggedes af lange øjenhår, for at de ikke skulle blænde for stærkt.

Men Hilja, mælkepigen, kørte nedslået hjem. Og da hun nærmede sig stedet, hvor vejen bøjede af mod Paatela, overkom hende atter den samme følelse af urenhed. Det var, som om hun i flere uger ikke havde skiftet klæder, i flere uger ikke taget bad eller vasket sig. Alt var plettet og sølet til.

Hun var nedslået hele dagen. Og så skete det om aftenen, inden hun gik i seng, at hun tog noget varmt vand, vaskede ansigtet, ørerne, halsen og armene – vaskede og tørrede dem grundigt – redte og flettede sit hår – følte renhedens svulmende glæde i sin krop – løb resolut hen til døren og lukkede den af – trak med begge hænder dækkenet op over ørerne, da hun var kommet i sin seng – og faldt i søvn med lettet sind.

Først om morgenen mærkede hun rigtig tydeligt, hvilken lykke det betød for hende. Som svævende blev hendes gang. Vinden strøg så frisk hen over hendes ansigt, og øjenlågene var

så lette, at de syntes at hoppe som smålam på vangen om foråret. Åbakken forøgede kun hendes glæde: det var, som om hun ligefrem så, hvorledes englen i solen vinkede til hende med hånden.

"Mon den fremmede også skulle komme i dag?" tænkte hun og følte, at hun ville blive skuffet, hvis det ikke skete.

Den fremmede kom. Han sagde ganske vist ikke noget denne gang, kun goddag og farvel. Men stemmen var den samme som før, rask og fornøjelig, og Hilja så ham næsten kækt ind i øjnene. Og hun så et mandigt, åbent ansigt for sig og et blik, der var forskende og samtidig venligt.

"Ved han noget?" fo'r det som et pludseligt glimt igennem hende. Og hun følte sig så usigelig lykkelig over, at denne dag netop var sådan, som den var.

Sådan gik der flere dage. Mælketurene blev for Hilja daglige anledninger til glæde. Det var, som om hun på denne vej altid mødte noget rent og godt, hvoraf der tilflød hende sindsopløftelse for hele dagen og dejlige drømme indtil den næste morgen.

Og disse hendes ture blev ikke mindre kærkomne for Eino Yrjä. Hver dag gjorde han nye iagttagelser, hver dag fandt han nye skønhedsværdier, snart i læbernes smil, snart i hagens linjer eller smilehullernes krusning, snart her og snart der i hine hundreder af småting, der tilsammen udgør den unge, bestandig i nye glimt strålende skønhed. Han gjorde sig umage for at søge efter fejl, men fandt ingen.

En dag nåede hans begejstring toppunktet. Eino Yrjä havde ikke været finne, hvis han ikke straks den første dag havde

skrevet til sin broder: send mig med første post alle mine kunstkopikort. Nu kom de, og ganske rigtigt: blandt dem fandt han også disse vidunderlige øjne, som han nok syntes, han mindedes!

Å, Bernardino Luini, Milanos store mester! udbrød han i sine tanker. Dejlig må hun have været, modellen til dit billede af den hellige jomfru, det ser jeg nok, men hvis jeg var penslens herre, så skulle en finsk piges øjne og smil komme til at gøre din jomfru æresplads stridig i efterverdenens dom. Din "jomfru" har ganske vist en dråbe aristokratisk blod, men min jomfru ville få to dråber af evigt blomstrende ungdom!

Fra den stund begyndte han i sine tanker at kalde hende "Jomfruen".

Men så hændte der en dag noget uventet. Eino Yrjä sad som sædvanlig og snakkede med den gamle på Paatela, og så kom samtalen til at dreje sig om forholdet mellem karle og piger der på egnen.

"Dårlige er de blevet alle steder, på herregårdene har de altid været slemme," bemærkede husbonden.

"Nå, men ovre på Vierumäki er der da i det mindste én rigtig pæn og ærbar pige – mælkepigen!"

"Ærbar? Hun? Nå ja, så længe hun var hjemme hos sin mor, men efter hvad der nu fortælles om hende ..."

Eino Yrjä kunne dårligt nok trække vejret, mens han hørte, hvad den gamle på Paatela vidste at fortælle om hans "jomfru".

"Sådan har livet på herregårdene altid været, og at det skulle blive bedre med tiden, er der kun ringe udsigter til," sluttede

den gamle. "En synd og skam er det at sende en ung pige sådan et sted hen."

Eino Yrjä var i den grad ude af sig selv, at han i den første hede var i stand til at gøre hvad det skulle være både mod pigen og det afskum af foged. Han havde endnu aldrig forbundet så mange ungdoms-, skønheds- og renhedsværdier med en og samme kvinde, hvorfor alt dette nu forekom ham som en personlig krænkelse mod ham selv og det bedste i hans sjæl.

Den følgende morgen bragte han ingen breve. Det var ham umuligt at mødes roligt med denne pige, der havde såret hans ømfindtlige sjæl så dybt.

På herregården var der imidlertid også sket noget. Da Niia om morgenen efter den nat, da Hilja havde låst sin dør for første gang, traf hende i gården og spurgte, hvad det skulle betyde, fandt Hilja for godt at undvige og svarede ikke.

Næste gang sagde hun: "Jeg var så træt!" og i hendes stemme skælvede bønnen: lad mig være i fred!

Den tredje dag lo Niia allerede på lang afstand: "Du var naturligvis træt igen!" På hans læber sad der en ond latter.

På den fjerde sagde Niia ikke noget. Men henimod aften, da han traf Hilja igen, sagde han: "Jeg kommer i aften, at du ved det. Altså ingen unyttige kunster med døren!" I hans stemme og smil var der en sådan ondskab, at Hilja blev ræd.

Døren låste hun i hvert fald den aften. Men hun følte sig så trykket og rådvild, for det var den samme dag, at Eino Yrjä var udeblevet. Det var, som om der ikke fandtes nogen i verden, som var i stand til at give hende mod, eller noget, for hvis skyld det lønnede sig at stritte imod.

Og sådan kom det, at hun om natten, da Niias hårde hånd lagde sig på dørhåndtaget og det begyndte at knirke, blev ængstelig og til sidst drejede låsen op, næsten med gråd i halsen.

Men hun fik grund til at fortryde det. Aldrig havde hun oplevet noget så forfærdeligt som den morgen, der kom. Og jo nærmere hun kom det sted, hvor vejen bøjede af mod Paatela, jo ulykkeligere følte hun sig. Hvis hun havde anet det, så havde hun alligevel sagt, at hun var syg. Og at der i det mindste var håb om, at den fremmede kom i dag, det troede hun ikke, eftersom han ikke var kommet i går.

Men dér kom han nok alligevel, gående som i tunge tanker, hen imod hende.

Ja, han vidste det vel sagtens alt sammen! Allerede af tonefaldet i hans hilsen forstod Hilja, at han ikke var den samme som før. Stemmen var nok mandig, som den plejede at være, men samtidig var der noget skarpt i den, en sær skælven, der næsten sydede af harme. Til al ulykke havde han denne gang et brev med, som skulle anbefales. Han talte om det – gav hende penge – og sagde igen noget om det – alt sammen så langsomt, som om det ligefrem var hans hensigt at pine og brænde hende med disse uudslukkelige blikke. Hilja slog ikke en eneste gang øjnene op, og da den fremmede, selv efter at have givet hende brevene, vedblivende syntes at ville gennembore hende med sine blikke, følte hun, hvorledes en brændende glød pludselig bredte sig over hendes ansigt, gav så et dygtigt ryk i tømmen og kørte af sted så fortumlet, at hun ikke hørte, om den fremmede sagde farvel eller ej.

Eino Yrjä var tilfreds med deres møde. Endnu mens pigen nærmede sig, havde han haft i sinde at sige noget, at udgyde sin harme i opbragte ord. Men da pigen kom nærmere, bleg og med skyldbevidst ansigt, indså han, at ethvert ord i denne sag ville være ilde anbragt. Men han ville i hvert fald vise hende, hvad meningen var. Og så besluttede han at brænde hende med sine blikke, der talte ligeså tydeligt som de tydeligste ord.

Og han brændte hende. Han så, at pigen forstod ham, at hans blikke trængte igennem disse gennemsigtige øjenlåg, selv om det ikke lykkedes ham at få pigen til at slå øjnene op en eneste gang. Han så hende endelig rødme helt op til hårrødderne.

"Nu er der klarhed imellem os!" tænkte han og fulgte den hurtigt bortkørende pige med øjnene.

Da Hilja vendte tilbage fra stationen, indså hun, at sådan kunne det ikke blive ved at gå. Hvilken fordærvelsens magt havde igen fået hende trykket ned i det tidligere dyb? Hendes egen lyst? Nej, det liv havde næsten helt mistet sin tillokkelse for hende. Det havde kun efterladt lede i stedet; en følelse af forsmædelse og skyld og en stadig voksende modvilje mod Niias brutalitet. Hvorfor skulle så mange ting, som før i anelserne havde forekommet hende dejlige og gode, blive så nøgne og stygge?

Og så denne nye følelse, som hun havde haft i den sidste tid. Som om det, der før kaldtes synd, først nu stod klart for hende – var klæbrigt, smittende smuds, som også tilsølede hende legemligt. Og da hun kom i tanker om sin moder, sit hjem og

sine søskende, græd hun længe bittert og følte, at hun ikke engang ville skamme sig, hvis hun mødte nogen på vejen.

Om aftenen låste hun resolut sin dør og åbnede den ikke.

Da hun næste morgen nærmede sig vejen til Paatela, var hun ganske vist endnu noget sky, men ikke på samme måde som dagen i forvejen. Hun skammede sig nok over det tidligere, og det gjorde hende usigelig ondt, at hun havde såret den gode fremmede så hårdt, men hun havde samtidig en begyndende renheds- og sikkerhedsfornemmelse i sit sind.

Den fremmede ventede, hvor han plejede. Hilja følte allerede på lang afstand det faste tag, som hans blikke havde over hende, og hun hørte, at hans stemme var lige så kold og forskende som i går. Og da disse blikke hele tiden brændte hendes ansigt, mens hun puttede brevene i tasken, følte hun trang til at give ham en forklaring og forsvare sig. Og så så hun den fremmede pludselig lige ind i øjnene, som om hun ville sige: i dag er jeg uden skyld! Men straks derefter slog hun øjnene ned igen.

Hun nåede alligevel at se, at den fremmede forstod, hvad hun ville sige med sit blik, for han syntes næsten at blive glad og åbne sin mund, som for at sige noget – mere så Hilja ikke.

Men den fremmede sagde ikke andet end blot et hastigt farvel. Stemmen var imidlertid den samme som før, venlig og opmuntrende. Hilja forstod, at om hun end ikke endnu havde fået alt tilgivet, så var den fremmede dog i det mindste ikke mere vred på hende.

Niia var opbragt. Samme dags eftermiddag spurgte han Hilja i hård tone, hvad alt dette egentlig skulle betyde.

"Det betyder så meget," svarede Hilja, og i hendes ord dirrede uvilje, "at jeg ikke vil mere – aldrig mere!"

Niia så forundret på hende: hvor havde pigebarnet fået den tone fra?

"Jeg kommer i aften ved sædvanlig tid," sagde Niia og lo som ad et barn, der har fået nykker.

"Men jeg vil ikke, nu er det sagt!"

Niia holdt ord, men Hilja holdt også sit: døren åbnedes ikke.

I Niias hjerte begyndte det sorte blod at komme i kog: skete der nu det under, at en pige forlod ham, og ikke han pigen? Og for hvis skyld!

Han satte sig som en kat i parkens siv på et sted, hvor han kunne holde øje med køkkenets dør og dets to vinduer. Og han sad dér lige til madklokkens ringning om morgenen, men der viste sig ingen.

"Næste nat!" hvæsede han frem mellem tænderne. "Aldrig er en karl endnu sluppet godt fra at træde mig i vejen!"

Eino Yrjä havde ikke været digter, hvis han ikke havde været henrykt over, herefter at kunne møde mælkepigen frimodigere og sikrere for hver dag. Han så, at pigen ligesom bad om hans blik, hans smil, hans stemmes gode klang. Hvorledes skulle han kunne nægte hende alt dette? Og disse vidunderlige øjnes strålebundter blev efterhånden også uundværlige for ham selv. Når han en enkelt dag ikke havde set dem, blev han straks

urolig og usikker, og arbejdet ville ikke rigtig skride for ham. Hver eneste morgen måtte han spørge: går det godt? – og få det beroligende svar: ja, og det kan ikke mere gå ilde!

Men Niia vidste hverken ud eller ind. Han havde ligget på lur en uge, ja snart to, og ikke set nogen. Han havde ad omveje udspurgt de andre, men alt forgæves. At spørge Hilja selv ville næppe føre til noget, eftersom hun næsten syntes at hade ham.

Men så en dag gik det pludselig op for ham: det er den herrestodder på Paatela! Nu er han s'gu snart leveret, den tamp!

Han indrettede det sådan med sit morgenarbejde, at han, uden at vække de andres opmærksomhed, kunne snige sig ind i skoven ved vejen til Paatela og ligge på lur. Der var han højst tre favne borte fra mødestedet og kunne således se og høre alt nøje.

Men der var ikke noget – nogle blikke og smil, det var alt.

Og morgen efter morgen sneg han sig derind, denne stærktbyggede karl, lydløst og foroverbøjet som en lækat, med skinsygens brand i sit ustyrlige bryst. Men resultatet var altid det samme: stadig kun lidt smil, højst et eller andet intetsigende ord.

Han vidste ikke, hvad han skulle tro. Men i hvert fald følte han, at han rent uvilkårligt hadede denne dagdriver med den hvide hue. Som hans egen andel tilfaldt der ham ikke engang et smil.

Eino Yrjäs og Hiljas morgenmøder blev efterhånden for dem begge til stille valfarter, fra hvilke de vendte glade og oplivede

tilbage. For Hilja var det aldeles ligegyldigt, om Niia var ond på hende og overdængede hende med skældsord; det rørte hende ikke mere. Hun var blot lykkelig over, at hun var blevet fri for sit mareridt, over den kroppens og sjælens velgørende renhed, hun følte, og det, at hun vidste, at der i det mindste var ét menneske i verden, der glædede sig over det sammen med hende.

Eino Yrjä forstod på sin side, at denne sommer var en af de lykkeligste, han havde oplevet. Det var, som om han havde en åben bog foran sig om et menneskes ansigt i alle det unge sinds let omskiftende vibrationer, fra angst og sorg til sprudlende glæde. Og hertil kom bevidstheden om, at han havde en vis andel i den stille strid, hvorom næppe nogen anden end han, og så en tredje, vidste noget.

De traf hinanden, han og denne tredje, først sent på sommeren, ved høstgildet. Og da Eino Yrjä så denne stærkt byggede jætte med de brede skuldre og lænder, med bjørnelabberne og de skumle, flakkende øjne, blev han grebet af et så voldsomt og dybt had, at han følte, hvorledes han rystede. Sådan så han altså ud, Vierumäki-kvindernes selvkårne hersker og hans eget sarte idealbilledes skænder!

Og Niia var heller ikke uden kendskab til hans person, tværtimod, han syntes hele tiden ligesom i al hemmelighed at holde øje med ham. Senere ved madbordet undslap der ham en ildevarslende bemærkning. "Herrerne og vi!" sagde han, idet han klinkede med en kammerat, og hostede betydende. Alle, der kendte noget til Niias underfundige natur, forstod godt nok, hvad der lå gemt under denne hosten.

Eino Yrjä anede, at der lurede en ulykke i nærheden. Han følte hele generationers blodhad ulme i sit indre mod denne mand, en ophidselse så heftig, at hvis han hørte denne hosten endnu en gang, så kunne han ikke garantere for, hvad der skete. Og derfor fjernede han sig stille, straks da måltidet var til ende, skønt det kostede ham en hel del overvindelse.

Det første, han hørte næste dags morgen, da han var stået op, var at høstgildet var endt med vildt slagsmål og at Niia i mindelighed var gået ind på at betale tohundrede mark i erstatning, fordi han havde slynget en ung karl så voldsomt mod et gærde, at denne havde brækket benet!

Sådan forløb sommeren, denne lyse, lykkelige sommer, som herefter ikke mere led nogen forstyrrelse. Ligesom naturen undertiden skænker sine menneskebørn en sommer, der på grund af sit lys, sin varme og sin strålende ynde bliver stående for en hel generation som den dejligste af dem alle, sådan skænker også skæbnen stundom glædemættede solskinsdage, hvis lige ikke findes senere. Og de lykkefølelser, der lever i blikket og smilet alene, de er de allermest vidunderlige, for over dem svæver uberørthedens strålekrans.

En eneste gang blev Eino Yrjä alligevel alvorlig nedstemt. Den gamle på Paatela fortalte ham nemlig en dag, at Niia, efter hvad han havde hørt, havde voldt dette benbrud af skinsyge. Og det oven i købet hos et ganske uskyldigt ungt menneske, for det var i det mindste ikke ham, der havde stukket Niia ud hos Hilja –

hvis det i det hele taget var nogen. Pigen kunne jo have skiftet sind på anden måde.

Eino Yrjä vidste ikke, hvad han skulle svare. "Nå, sådan," sagde han bare og skævede hen til den gamle uden at løfte blikket: lå der mon nogen bitanke i hans snak?

Det gjorde der vel næppe, den gamle var så støt som et vægur. Men det varede længe, inden Eino Yrjä kom bort fra det her brækkede ben og skæbnens lunefulde måde at lege med menneskebørnene på, uden at de selv vidste eller anede noget om, hvor vidt der nogensinde kom en kurre på tråden.

Efteråret var kommet. Det kunne enhver forvisse sig om i denne disede morgenstund, når han hørte, hvor herregårdens damptærskeværk brummede, bøndergårdenes hestegange raslede, og husmændenes håndplejle slog deres første slag på logulvene.

Hilja følte denne morgen, mens hun kørte til stationen, en underlig uro over sig, som om der var noget usædvanligt i vente. Men hun opdagede snart, at himlen truede med regn, og forstod, at hendes modløshed måtte hidrøre derfra.

At der alligevel var sket eller var ved at ske noget, kunne hun allerede på lang afstand slutte sig til af den fremmedes ansigt. Og snart fik hun det også at høre.

"Ved De hvad, Hilja," sagde den fremmede, "da det vist i dag er sidste gang, at brevposten …"

Hilja så forskrækket på ham. Hun vidste jo nok, at det en morgen før eller senere ville komme således, men det kom alligevel nu som en overraskelse.

Den fremmede gav sig til at tale hurtigt, ligesom for at trøste både pigen og sig selv. Han skulle af sted med aftentoget og allerede næste morgen være i Helsingfors. Og så takkede han hende for al den ulejlighed, hun havde haft i sommerens løb, og rakte hende noget, som hun bestemt vægrede sig ved at tage imod.

"Ja, så ved jeg ikke andet end at sige Dem hjertelig tak endnu en gang og ønske Dem et lykkeligt efterår!"

I Hiljas øjne stod der pludselig to store tårer. Hun var nær ved at sige: ikke endnu – ikke i dag – ikke i morgen – aldrig.

Han tav et øjeblik. Så rakte han hende pludselig hånden og sagde blot: "Lev vel – *rigtig vel!*"

Men i de ord lå der en hel verden. De første var som et ønske om, at det måtte gå hende godt, de sidste rummede alt, hvad der havde været imellem dem denne mærkelige sommer – ligesom summen af alt og kravet på et løfte uden ord.

Hilja ville give dette løfte: hun slog kækt sine tårefyldte øjne op og ville til at sige: Ja tak – eller noget lignende – men blev forlegen og trykkede blot hastigt den faste, smalle hånd – og kørte af sted.

Hilja vendte tilbage fra stationen med forgrædt ansigt. Hun havde svært ved at fatte, hvad der egentlig var sket, og hvor dybt det ville gribe ind i hendes senere liv.

Den skytunge himmel havde efterhånden opløst sig i en fin støvregn. Hilja så på telefontrådene, der løb langs vejen, ligesom for at spørge dem til råds. De var gamle bekendte, disse tråde; de havde mangen lykkelig morgen været vidne til hendes glæde og hilst hende med klare, skinnende dugperler. Nu hang

de fulde af tunge regndråber, som i lange, på hinanden følgende rækker gled sagte langs de nedadhældende tråde. Dette syn fyldte hendes sind med uendelig bitterhed: det var, som om hun selv var sådan en ensom dråbe og langsomt gled et sted hen i det ubekendte fjerne …

Da hun nåede ind i gården på Vierumäki, var karlene i færd med at nedlægge nye vandledningsrør. Niia holdt et stort jernrør i sin hånd, mens de andre stod og så til under denne styrkeprøve. Han syntes at være i et sært lune: han blev ved med at holde røret, løftede det så op i højde med brystet og lod det pludselig falde til jorden med et brag, lige idet Hilja kørte forbi med sin kærre. Og lo i det samme sin stygge latter.

Hilja overvældedes af en mere og mere knugende angst. Hun lod stalddrengen tage sig af hesten og løb over i de andre pigers rum i bagbygningen. Dér kastede hun sig ned på en seng, skjulte sit ansigt og græd, så sengestedet rystede under hende.

Det var, som om hun var muttersene i verden, som om gårdens tunge bygninger med de frygtindgydende vinduesrækker var ved at styrte sammen over hende under onde mænds skærende hånlatter …

Smilet

Intet i livet er skønnere end en ung kvindes smil. Især den unge piges smil til den unge mand. Der er vårregn og birketræers løvspring i det, solskin gennem faldende regndråber og regnbuens syvfarvesskær mod himlen.

Men dette smil er ømfindtligt som en forårsblomst. Et pust fra nord eller øst, og det slukner igen.

Det hændte mig engang på en rejse, at jeg kom til at vente på toget ved en eller anden station.

Det var en stor station med en livlig færdsel, men på denne tid af året, midt i høbjergningstiden, var der stille som i en kirke.

For at få tiden til at gå, gik jeg ind i tredje klasses ventesal.

Dér var der i forvejen en officer med sin hustru, en gammel mand, et par bønder, og på en bænk tre kvinder i gennemsnitsalderen. Desuden opvartningsjomfruen bag disken.

Min opmærksomhed fæstnede sig ved den sidstnævnte, for hun var ikke nogen sædvanlig opvarterske, men en ganske ung pige. Ingen kunster med hårfrisuren, intet stereotypt smil, ingen overlegen næserynken. Alt var ungt, frisk og umiddelbart – hvad enten hun broderede på sit håndarbejde bag disken eller forlegen rakte os vore kopper.

Vi havde siddet der i nogen tid, drukket vor kaffe og var atter sunket hen i vore stille tanker.

Da åbnedes døren – og en nyankommen trådte ind.

Han var ikke mere nogen ren yngling, men en ung mand kunne man vel nok kalde ham. En mand i sportsdragt, endnu med liv og fart over hele sit væsen, men i måden at sætte sin fod på allerede en fast jordfornemmelse.

Flot! tænkte vi sikkert alle.

Den nyankomne rettede på sit slips, bad jomfruen om en kop kaffe, og da han havde drukket den, satte han sig hen i et hjørne for sig selv.

I salen var der atter som i en kirke.

Lidt efter rejste den unge mand sig op og stod et øjeblik som tvivlrådig og tøvende ved vinduet. Så undersøgte han sine sko og gamacher på en så iøjnefaldende måde, at ingen kunne undgå at lægge mærke til, hvor støvede de var og hvor det generede ham.

Den unge mand gik hen til buffeten.

"De skulle vel ikke tilfældigvis have en klædebørste, frøken?" spurgte han så sagte, at vi andre knap kunne høre det.

"Nej, det har jeg ikke," svarede jomfruen. "Men" – hendes blik gled omsorgsfuldt undersøgende ned over den spørgendes gamacher og sko – "inde er der én."

Hun afsluttede dermed sin tanke og så den unge mand ligesom forskende ind i øjnene.

Denne syntes rådvild. "De skulle vel ikke alligevel …?" begyndte han lidt tøvende.

"Jo – jeg skal straks hente den!" skyndte hun sig at sige, og i hendes ansigt viste sig begyndelsen til det hjælpsomme kammeratlige smil, som vi mænd kender så godt.

Den unge mand stod næsten utålmodig og ventede. Også vi andre var blevet nysgerrige, som om vi havde hørt begyndelsen

til en spændende historie: der var engang en ung mand og en ung pige …

Den unge pige blev borte et øjeblik, omsider kom hun. Hun kom med raske skridt, og hendes ansigt lyste af ung, naturlig glæde over at kunne hjælpe og tjene.

Så rakte hun ham børsten. Og så fik vi det at se – den unge piges smil! Det, der er som en forårsmorgen fuld af dugdråber, men i hvilket der allerede dæmrer alt det, der er i kvinden: veninden, kammeraten, elskerinden, moderen, den der sammen med os er rede til at styrte sig i vandenes dyb eller ved vor side at betræde revolverkuglernes røde sti.

Dette smil, der kom som et lynglimt, havde lyst op i hele salen. Den unge mand gik med raske, glade skridt ud i forstuen på gårdsiden. Den gamle mand smilede endnu en gang sit lyse ungdomssmil fra tider, der lå årtier tilbage; blandt damerne kaldtes en livlig hvisken til live, ja endog de træge Tavastland-bønders sure ansigter tøede op i velvillige folder. Kun officeren og hans frue var forblevet udenfor det hele.

Vore blikke vendte sig uvilkårligt mod forstuen.

Der fo'r børsten livligt frem og tilbage i den unge mands hånd.

Han var allerede helt færdig. Med et lykkeligt smil på læberne kastede den unge mand et blik på sine støvfrie klæder og blanke sko.

Men så fik hans ansigt et rådvildt udtryk – vi så hans hånd liste sig tøvende ned i portemonnælommen, hvor den blev siddende, mens hans ansigtsfarve røbede, at han ikke kunne blive enig med sig selv.

Som gennem det klareste vand så vi understrømmen i hans kamp med sig selv! Kan jeg give noget til en kvinde, der smiler sådan? Men det er jo skik – kan jeg altså lade være?

Hans rådløshed smittede os andre. Men så viste der sig allerede et roligt, tilfreds udtryk i hans ansigt – som om han havde fundet den rette løsning. Han åbnede sin portemonnæ og tog en sølvmønt frem.

Vi sad alle i stærk spænding, da han trådte ind.

Den unge pige rejste sig fra sit håndarbejde. I salen glimtede et lyst, lykkeligt smil – at hun, den unge pige, havde kunnet være en fremmed til hjælp, være med til at forskønne verden – mennesket – manden!

Den unge mand var nået frem til disken. Nu straktes hånden frem, nu blev børsten lagt hen. Om der skete noget mere, så vi ikke – vi hørte kun hans takkende stemme skælve, som kun en ung mands stemme kan skælve overfor en ung kvinde.

Men allerede i samme øjeblik så vi, at der også måtte være sket noget andet. Med et ængsteligt, næsten sanseløst udtryk i sit ansigt så pigen op på den unge mand.

"Nej … det ville …," stammede hun – famlede efter ordene – blev forvirret – tog børsten – blev endnu mere forvirret – tog hastigt noget fra disken – det klingede i kasseskuffen – og den unge pige bøjede sig dybt ned over sit håndarbejde, idet hun rødmede helt op til hårrødderne.

Ulykken var sket, den fyldte med sit tryk hver eneste krog i salen. Den unge mand stod og fortrød det. Den gamle mand rystede misbilligende på hovedet. Kvindernes ansigter viste en blanding af deltagelse og forargelse. Tavastlandsbønderne stirrede alvorligt flove på hinanden og på os – efter alt at

dømme havde de ikke opfattet, hvad der var sket, kun så meget, at Smilet var død!

Tavs, nedslået listede den unge mand sig hen imod døren.

Smilet er død! lød hans dumpe skridt hen ad ventesalens gulv.

Smilet er død! drønede den i de tunge stokkestød fra den hinkende olding, der fulgte efter ham.

Smilet er død! sukkede den tykke egetræsdør, mens den gik i igen efter mine egne forsagte skridt.

Kysset

En ung mand elskede en ung pige. Og den unge piges øje glimtede og hendes hjerte bankede, når hun mødte den unge mands blik.

Så kyssede den unge mand den unge pige – som kun den kan kysse, i hvis kys der ulmer det unge blods ildrøde glød. Og den unge pige gengældte den unge mands kys som en ung pige kun da kan gengælde dem, når hun ikke mere blues, men giver sig helt hen i sin kærlighed.

Og mens de kyssede hinanden og den unge mand midt i kyssets svimlende salighed så den unge piges tindingsåres jublende banken, sagde han: "Aldrig havde jeg troet, at et kys var sådan: at et menneske kan drukne i det!"

Og den unge pige, hvis øjenhår var sænkede så langt ned, at alt omkring hende syntes mørkerødt, svarede: "Heller ikke jeg, men jeg kan ikke engang sige, hvordan det er …"

Og det skete engang, da de lige havde kysset hinanden, at den unge mand sagde til den unge pige: "Da vi nu skal skilles ad i nogen tid, så …"

"Så hvad –?!" råbte den unge pige og standsede åndedrættet; for hun havde aldrig før hørt den unge mand tale med sådan en stemme.

"Så ville jeg blot bede dig om at få lov til at kysse nogle andre unge piger i den tid. Jeg ved jo nok, at ingen kan kysse sådan som du, men så længe jeg ikke har vished for det, er jeg ikke vel til mode."

Den unge pige så forbavset på ham, så stirrede hun tavs hen for sig.

Så sagde den unge mand ivrigt: "Du er barnagtig, Helvi! Jeg kommer jo tilbage til dig, og disse andre kysser jeg bare for spøg, men kun dig sådan, at man drukner i det."

Men den unge pige stirrede stadig frem for sig. Endelig var hendes øjenhår sænket så langt ned, at alt omkring hende syntes mørkegrønt, og hun sagde:

"Hvorfor spørger du om noget, som står i din egen magt …"

Og den unge mand kyssede mange unge piger og sagde til sig selv: "Aldrig havde jeg troet, at livet var så rigt: at der ikke engang findes to slags kys, der ligner hinanden!"

Og han fløj fra favn til favn, fra kys til kys, og mindedes overhovedet ikke mere den unge pige. Når han kyssede én, sagde han: "Ingen anden har jeg elsket sådan som dig!" Til den anden sagde han: "Min eneste!" til den tredje: "Min for evigt!" og til dem alle sagde han noget skønt, så at han til sidst ikke mere mindedes, hvad han havde sagt til hver enkelt af dem.

Og det skete, ti år senere, at den tidligere unge mand en gang kom til at besøge sin tidligere fødeby.

Og han sad en smuk forårsdag i sin fødebys park, i de udsprungne løntræers skygge og mindedes forbigangne dage.

Så mindedes han også den tidligere unge pige og tænkte: "Det kunne egentlig være rart at vide, hvor hun nu er henne!"

Men bedst som han sad og tænkte således, lagde han mærke til, at der kom nogen gående hen ad den skygges fulde gang –

og se: det var den tidligere unge pige!

Hun var blevet magrere og var også ældet lidt, men hendes gang var endnu blød og hendes fods løftning let.

Så bankede det inde i den tidligere unge mands bryst, og han følte blodet bruse op i sine årer som en flodoversvømmelse om foråret. Og da den tidligere unge pige var kommet hen til stedet, hvor han sad, kunne han ikke mere holde igen, men sagde med usikker stemme: "Helvi!"

Den tidligere unge pige fo'r sammen og sagde: "Åh!"

Så sagde den tidligere unge mand med bedende stemme: "Vil du ikke sætte dig lidt ned hos mig, Helvi – blot nogle få sekunder?"

Den tidligere unge pige satte sig ned.

Og den tidligere unge mand vedblev: "Helvi! nu ved jeg det!"

"Nå, hvad –?" spurgte den tidligere unge pige forundret.

"Det, som jeg ikke vidste dengang, vi sidst talte sammen."

"Husker du det endnu?" spurgte hun, stadig forundret.

Den tidligere unge mand greb ivrigt hendes hånd.

"Det skulle jeg kunne glemme? Nej, aldrig! Og nu ved jeg det. Jeg har fået hundreder af kys. Et har været som en solopgang, et andet som en brændende hed middagsstund om sommeren, et tredje som aftensolens rødme, et fjerde som sommernattens suk mod vandets krusede overflade, et femte – ja, ja, men ikke et eneste sådan, at et menneske kunne drukne i det! Og jeg har således for år og dag siden fået nok af dem alle."

Den tidligere unge piges øjenhår sank dybere ned, men hun svarede ikke noget.

Så så den tidligere unge mand fyrigt ind under disse lange øjenhår og fortsatte: "Hvis jeg fik lov til at drukne endnu en

gang, så ville jeg drukne for bestandig og glemme alt!"

Den tidligere unge piges øjenhår sank dybere og dybere, men hun sagde endnu ikke noget.

"Jeg er gift – men var det af den grund umuligt ...?" vedblev han, stadig ivrigere.

Den tidligere unge kvindes øjenhår sank helt ned. "Jeg ved ikke ..." svarede hun sagte.

"At mindes stunder, som man aldrig får tilbage – en salighed, på hvis porte vi herefter ikke mere kan banke. Helvi?"

I den tidligere unge kvindes bryst kogte det sådan, at hun havde ondt ved at trække vejret. Men hun blev straks rolig og svarede dæmpet: "Hvorfor skulle det ikke kunne ske endnu en gang – sidste gang."

"Min Gud!" Den tidligere unge mand tog om den tidligere unge piges skuldre og trykkede heftigt sine læber mod hendes læber. Men de før en gang så varme læber føltes nu under hans tryk så tynde og kolde, som om de var bidt af frosten. Han så ængstelig på hendes tindinger: de bankede ikke mere. Han følte sig som en tyv, der er grebet på fersk gerning – og rev sig sagte løs.

"Nå ...?" spurgte den tidligere unge pige undrende.

Den tidligere unge mand så skamfuld ned i sandet på gangen. "Vi er ikke mere unge ...," 'sukkede han.

"Fuldt ud tilstrækkeligt unge – men ..."

"Men ...?"

Kvinden havde rejst sig og så ham skarpt ind i øjnene:

"Du druknede sidste gang – for ti år siden! Jeg vidste det allerede den gang, og for at du også selv skulle vide det og altid

huske det, lod jeg dig nu lege "den druknende". – Farvel, for sidste gang."

Skytsånderne ved barnets vugge

Mine gode venner på Jokipaltio, kæmneren og hans hustru, havde fået en lille datter. I og for sig skal det jo ikke være nogen usædvanlig hændelse, men for mine venner kom den dog som et stjerneskud i en mørk nat eller et lyn fra en klar himmel, eller hvordan vi nu bedst skal udtrykke os.

Mine venner havde nemlig været gift i henimod femten år. Den ene stump dreng havde indfundet sig efter den anden, men den længselsfuldt ventede Evadatter, denne en moders stolthed og en faders glæde, havde aldrig ladet høre fra sig. Og så var de efterhånden faldet til ro og holdt op med at håbe på noget, som skæbnens gudinder dog ikke undte dem.

Så kom hun flyvende ind ad døren! Naturligvis ikke helt uden at de vidste det – det var for meget sagt – men nok uden at de vidste eller ventede det, hvad kønnet angik. Og sådan kom det, at da den smilende jordemoder en aften forkyndte: en pige! – så blev kæmnerfruen på Jokipaltio helt fornærmet og udbrød: De narrer mig! og endnu engang: hvorfor vil De narre mig? Den godmodige jordemoder er da lige ved at fare op og snerre: det er nu en pige, om hun så skal i baldragt endnu i aften! Og så blev det til gråd og jubel og jubel og gråd og til sidst alligevel til lutter jublende glæde.

Og glæden smittede, først kæmneren, så tjenestefolkene, gennem dem de nærmeste naboer og så dem længere borte, og den greb om sig i stadig videre kredse. I alles øjne sås oprigtige glædestårer. For selv om et menneske inderst inde er lutter misundelse, så syntes dog alle i et tilfælde som dette, at når ens

medmennesker ikke attråede noget mere storslået end et lille vrælende pigebarn, så måtte det være dem af hjertet vel undt.

Og det samme syntes også jeg. Mine glædestårer blev rigtignok hele to uger forsinkede – det traf sig nemlig så uheldigt, at jeg var bortrejst, da den store begivenhed fandt sted – men så tog jeg også i smoking hen til mine venner, for at gøre dem min specielle lykønskningsvisit.

Hvor et barn dog er en underlig tingest – i det mindste et pigebarn! Allerede på trappen begyndte jeg uvilkårligt at smile, og da jeg slap ind i entréen, fløj jeg lige i favnen på kæmneren, der selv åbnede døren. Snart kom også den lykkelige moder til syne, og hvor meget jeg end er forfatter og helst skulle kunne forme en smuk sætning hvad tid det skulle være, kunne jeg dog ikke få andet frem end: "til lykke," og igen "til lykke", og endnu en tredje gang "til lykke". Jeg blev naturligvis blussende rød i hovedet, men da de lykkelige forældre takkede mig så hjerteligt, tænkte jeg: det turde måske i et og alt være det fineste sådan!

Jeg blev naturligvis straks ført ind i den unge frøkens boudoir. Der lå hun og strakte sig lysende rød i et væld af blonder og kniplinger, men i øvrigt forekom det mig, at hun selv vidste meget lidt om, hvilken dyrebar skat man så i hende. Så satte vi os ærbødigt ned ved siden af vuggen, og jeg syntes, at der i barnekammeret på Jokipaltio i denne stund sad en mindst ligeså prægtig gruppe som den, vi ser på et hvilket som helst billede med Madonna og barnet.

"Hvor hun er sød!" sagde jeg, som i denne gruppe repræsenterede de vise fra Østerland.

Forældrene nikkede glade og tilkastede hinanden betydningsfulde blikke.

"Du kan naturligvis straks se, at det er en lille frøken og ikke en hvilken som helst buksetrold?" spurgte den lykkelige fader mig.

Jeg kom lidt i knibe; for jeg kunne, for at sige sandheden, ikke opdage det mindste tegn på kvindelighed i det lille røde ansigt. Hvis det endda ville le, så man kunne se dets kunster! Men nej – efter min mening kunne der ligeså godt blive en Hannibal ud af det som en Kleopatra.

Men det lykkes mig at redde mig ud af denne knibe ved min menneskekundskab.

"Naturligvis," svarer jeg og gør en beskrivende bevægelse med hånden hen imod den lille, "panden, tindingerne – i dem er der unægtelig noget … noget koket!"

"Å-hå!" ler kæmneren af ganske hjerte. "Noget koket – mener du virkelig?"

"Det var netop det rigtige ord!" indskyder kæmnerfruen glad og med eftertryk – for enhver moder, hvad enten hun er kristen eller hedning, ønsker dog til syvende og sidst, at hendes datter måtte eje en rimelig portion af koketteriets dyrebare gave. "Hvor forfattere alligevel kan udtrykke sig kort og præcist, hvor vi andre kun føler og aner!" tilføjer hun.

"Ja," siger jeg, "det kunne virkelig være morsomt at se, hvad der er blevet af denne unge frøken om tyve år!"

"Hun bliver nok god," ler kæmneren; "for omkring hendes vugge har der svævet en hel skare af gode skytsånder."

"Skytsånder!" udbryder jeg. "Har børnene også sådanne nu om stunder?"

"Ja!" siger kæmnerfruen ivrigt. "Vent bare – et øjeblik." Og hun løber ind i værelset ved siden af og vender tilbage med et

stort bundt breve og kort i hånden.

"Her!" siger hun og vifter glad med brevbundtet i luften. "Du er naturligvis nysgerrig efter at høre, hvad det er for en slags faddergaver, som elektricitets- og damp-tidsalderens skytsånder lægger ved deres yndlingers vugge?"

Naturligvis var jeg det.

"Ser du," forklarer kæmneren, "da denne begivenhed var af stor betydning for os, satte vi en bekendtgørelse i bladene, og her er nu en hel del lykønskninger."

"Skytsånd nr. 1!" siger kæmnerfruen højtideligt og åbner et af brevene.

> Kære venner! – jeg blev næsten rørt til tårer, da jeg så den gode nyhed. Nu er jeres hjem altså fuldstændigt, og livet har endelig rådet bod på den store uret, som det havde begået imod jer. Kun er jeg bange for, at I går hen og forkæler den lille snut. Først fem store brødre, som bærer hende på hænderne; så far selv, som synes, at ingen anden rigtig er noget mere. Ikke engang du, Elsa! Nu kommer du, kære veninde, til at vænne dig til, herefter først og fremmest kun at have betydning som hendes mor.
>
> *Aini.*

"Sådan er det altså, det går os, når vi bliver rigtig lykkelige!" ler kæmnerfruen uden at forsøge at se sørgmodig ud over den bebudede tilsidesættelse.

"Lige meget," mener kæmneren. "Men se nu at finde ligtalen over mig!"

"Er der også en sådan?"

"Ja – nu er jeg både død og begravet!"

> Jeg gratulerer jer af mit dybeste hjerte! Fremfor alt den ovenud lykkelige fader. Efter min mening har du, Kaarle, hidtil klaret skærene og nogenlunde været herre i dit eget hus. Nu er det forbi med det. Herefter er du kun en tråd, som din datter kan sno om sin lille finger.
>
> Mulden hvile let på din faderlige myndigheds grav!

"En rigtig gravtale," siger jeg, "når den blot bliver bekræftet."

"Det bliver den nok – gratulanten er selv et glimrende bevismateriale for denne dybe livssandhed!" ler kæmnerfruen sin næsten overgivent glade latter, så jeg ligefrem føler en slags medlidenhed både med kæmneren og med hele det mandlige køn.

"Nå, det vil tiden jo vise, lad os gå videre!" siger kæmneren kort, hvoraf jeg slutter, at han endnu ikke betragter sig selv som helt solgt.

"Dette her er kort, men godt," siger kæmnerfruen og vifter med et pænt prospektkort.

> K. V. – Jeg ønsker forældrene hjerteligt til lykke – endelig en blomst blandt nælderne!!!

"Ikke så helt ilde!" udbryder jeg. "Gratulanten er måske selv en blomst?"

"Naturligvis."

"Og hvad siger drengene?"

"Nældeblomst! Mumlede de først. Men senere lo de dygtigt af det. Farligere var det altså ikke."

"Men her er rigtig noget!" afbryder kæmnerfruen, "nu skal I høre."

> Gratulatio! – Hvis du ønsker din datter et dejligt langt hår – hvad du jo sikkert gør – så kan jeg give dig et godt råd. Jeg har selv prøvet alle den gamle og den nye verdens tinkturer og salver, spanskflueplaster ikke at forglemme.
>
> Primo: vask aldrig med sæbe, men kun med lunkent vand. Sæbe er gift.
>
> Secundo: indgnid hovedbunden nu og da med æggeblomme, vask det bort efter et par timers forløb.
>
> Tertio: hvis du gør det, så har din datter ved femtenårsalderen et hår, som når ned til anklerne.
>
> Quarto: jeg kommer engang imellem, for at se, hvordan du i denne henseende opfylder dine moderpligter.
>
> *Tua Ellen.*

"Nå, hvad siger I til det?"

"En rask skytsånd, det må man indrømme!" siger jeg, "og praktisk – recepten egner sig kanske også for andre end damer," tilføjer kæmneren, idet han fornøjeligt løfter sit ærværdige, skaldede hoved og kaster et betænkeligt blik på mine svindende lokker. "Men der er også andre recepter imellem, søg for eksempel spisesedlen."

"Nå, det er jo egentlig ikke en spiseseddel, det er bare et lille vink."

> Kære Elsa! – Endelig engang en begivenhed i dit liv, som det lønner sig at optegne i historiens annaler. Det har i høj grad undret mig, at du, som mener at være en moderne kvinde, aldrig har deltaget i vore udmærkede vegetariske madlavningskursus'er. De er storartede! Mennesket forædles, renses, vender tilbage til naturen, alle kulturens slagger smuldrer bort. Hvilken skam, at du ikke er her! Hvilken skam for din mand og dine børn! Men husk: den uskyldige lille må du ikke fordærve med kød! Elsa, du må lære den vegetariske madlavnings ædle kunst! Den har fremtiden for sig, den betyder verdens fornyelse! – Farvel, rosenkålen koger.
>
> *Lina.*

Vi ler alle en glad, fornøjelig latter.

"Dette betragter jeg som det bedste af dem alle," siger kæmneren, "så levende det fremmaner gryder og kedler, krukker og dåser, kålblade, bær, rødder, skrælning og toppe. Det er ligefrem appetitvækkende."

Men kæmnerfruen har igen et nyt brev i hånden.

> Kære Jokipaltio-familie! – Hvilken overraskelse! Vi havde ikke mere ventet eller håbet på noget i den retning for jer, ikke engang en dreng, endnu mindre noget så sjældent som den lille pige, I har fået. Hun vil være som en ny krusning på jeres livs

dødvande, i hende koncentreres alt det bedste, I har ventet jer af livet.

For dig, kære kæmner, som har et vist hang til psykologiske og biologiske studier, har denne begivenhed en særlig betydning: du får nu lejlighed til at undersøge, om kvinden allerede sådan, som hun er udgået af Guds hånd, er en sådan vendekåbe, som vi senere lærer hende at kende, hvor hendes åndelige Jeg balancerer på grænsen af løgn og svig, så selve Komppa [Note 3)] ikke ville kunne hitte rede i det. Eller om det er sådan, at verden ødelægger Guds hænders værk. I begge tilfælde vil studiet blive overmåde interessant. Hvorfor jeg, samtidig med at jeg gratulerer jer begge i anledning af dette jeres sjældne fund, ønsker dig god fremgang i disse komparative studier.

Vilhelm.

Kæmneren ler, så han ligefrem ryster: "Der fik vi oprejsning for det med tråden til at vinde om den lille finger! Var det ikke knusende godt sagt, det om vendekåben?"

"Hm," siger jeg og ser lidt forlegen på kæmnerfruen; for også mine læber kildres af et ufrivilligt udbrud af skadefryd.

"Man skal ikke glæde sig for tidligt," siger kæmnerfruen med et ildevarslende smil i mundvigene. "Jeg kan måske fortsætte?"

I lykkens pamfiliusser! – Jeg ønsker jer til lykke af mit inderste hjerte.

> Jeg læste lige Vilhelms brev. Det må jeg ellers nok sige! Psykologi – biologi – "vendekåbe"-logi – som om vi kvinder ikke godt vidste, og det uden alle lærde undersøgelser, i hvilken retning mændenes mange "-logier" har hældet siden Adams dage. Den sag har vi diskuteret nok med jer, både i spøg og for alvor, uden at vi er kommet længere. Så at jeg ligefrem må le, når Vilhelm endnu på sine gamle dage gider bringe sådanne barnagtigheder på tale. Jeg har naturligvis intet imod, at kæmneren på Jokipaltio ødelægger resten af sine dage med så ørkesløse ting i stedet for at glæde sig over Skaberens og naturens vidunderlige lune, men jeg vil sige det straks på forhånd, at vi kvinder ikke ser os nødsagede til at tro et kvidder af alt det tøjeri, hvormed mændene har vænnet sig til at erhverve stipendier og doktorhatte.

"En rask frue!" udbryder jeg næsten helt begejstret.

"Yderst elskværdig – men jeg tror alligevel ikke, at jeg ønskede at være gift med hende," siger kæmneren muntert, men samtidig lidt tørt.

"Det er heller ikke helt afgjort, om hun ønskede det. – Men det forekommer mig, som om herrerne ikke er synderligt oplagte til at diskutere det punkt nærmere."

"Ikke denne gang – ikke inden vi har været i gang med undersøgelserne," nikker kæmneren med en videnskabsmands værdighed.

"Så tager vi fat igen – dette her er en enestående gratulation."

Venner! – Nej virkelig? Jeg burde jo næsten have anet det. Jeg ønsker jer al lykke i anledning af jeres nye barns tilsynekomst i dette astrale plan.

Meddel mig ved lejlighed nøje, hvad tid på døgnet fødslen fandt sted. Helst på minutten, så skal jeg udarbejde jeres lille datters horoskop. Selve dagen var meget kritisk. Alt er afhængigt af, på hvilken side af en vis tidslinje hendes sjæl holdt sit indtog i støvhytten. Jeg er næsten vis på, at det opgående tegn var Taurus, og Venus den dominerende planet. Jeg hører vel nærmere fra jer?

"En astrolog altså," siger jeg, "og ingen af de små skytsånder."

"Og filosof!"

"Og teosof!" tilføjer kæmnerfruen. "Jeg er aldeles henrykt over denne lykønskning og det dertil knyttede løfte. Tænk, da selve Giordano Bruno siges at være reinkarneret i Annie Besant, hvem ved så, hvad der her …"

"Godt, godt!" afbryder kæmneren. "Når hun bare ikke bliver nogen Xanthippe eller Fulvia, så er jeg lige glad. – Vend så bladet, min snut!"

Kæmnerfruen drejer det let rosenfarvede ark i hånden.

Kære venner! – Hvor jeg glæder mig over jeres lille datter! Måtte hun leve rask og lykkelig og vise sig modtagelig for den mønsteropdragelse, som altså nu skal begynde. Fra i dag af begynder jeg at længes efter den tid, da din idealkvinde måtte være

færdig, kære Elsa! Sådan som du har lovet! Måtte dit arbejde lykkes!

Alma.

Kæmnerens og mine øjne mødes.

"De idealer og løfter har jeg naturligvis ikke hidtil haft nogen anelse om," sukker kæmneren og smiler syrligt.

Men i kæmnerfruens ansigt forandres ikke en mine – hun ser tillukket og ærefrygtindgydende ud som de syv segl i Johannes' Åbenbaring – sådan som i det mindste den gør, der har besluttet at opfostre en ny, bedre slægt. Og i hendes hånd ses allerede en ny lykønskning.

Lykkelige venner! – Jeg har lige set den glade nyhed i avisen. Lykke, sundhed og et langt liv!

Kaapro.

P.S. Jeg undlader ikke samtidig at gøre dig opmærksom på, kære Kaarle, at forsikringsteknikken igen er gået et svimlende skridt fremad. Navnlig på børneforsikringens område. Og navnlig i vort selskab "Pohjantähti". Det er udmærket. Du bliver forbavset, når du hører betingelserne. På gensyn!

"Teknikken må virkelig have udviklet sig svimlende!" ler jeg. "Jeg mindes ikke at have set nogen gratulant, der går så lige løs på sagen som denne."

"Og han er en mand, som sætter sin sag igennem," sukker kæmneren. "Kender jeg ham ret, så har vi ham her, inden en uge er gået, og lille Annamarias liv og fremtid forsikret."

"Som det sig hør og bør," siger kæmnerfruen, idet hun lader et nyt brev skimte frem.

> !! – Mine inderligste lykønskninger! Måtte jeres datter fremfor alt blive en frigjort og selvstændig kvinde, hvis arbejde ikke smuldrer hen på mændenes konto, men hvis navn vil blive ristet med gyldne æresbogstaver ved siden af mandens i vort fædrelands annaler! Velkommen, du lille, som et sejrrigt led i de kæmpende kvinders rækker!

"Soldat, som du ser!" ler kæmneren. "Ikke noget med æggeblomme eller rosenkål, men gevær på skulder og fremad march!"

"Tag det med ro, lille Kaarlebasse!" advarer kæmnerfruen skælmsk. "En pionér må altid gøre kraftig propaganda for sine ideer."

"Naturligvis. Men jeg tror for resten, at vor ven nu har fået nok af det, og at disse prøver har overbevist ham om, at der bliver noget ganske særligt ud af vor lille datter."

"Du har ret," indrømmer kæmnerfruen, "os forældre forekommer alt så skønt og godt. Men dette ene kunne jeg endnu have lyst til at læse, det er efter min mening meget godt."

> Forhåbningsfulde forældre! – Måtte jeres datter blive et lykkeligt menneske, ikke andet!

"Det er virkelig udmærket," siger jeg. "En hel livsvisdom i én kort sætning."

"Og så er her endnu et, som er så enestående smukt. Jeg er sikker på, at det slet ikke virker trættende."

Mine kære! – Mange tak for jeres kort. Også jeg glæder mig usigeligt over lille Annamarias ankomst. Hun har sikkert bragt jer den fuldkomne lykke, den dybeste og reneste livsglæde.

Jeg ville sende den lille ubekendte mange, rigtig mange snehvide liljekonvaller. Men nu er der frost og sne – mine blomster ville dø undervejs. Jeg ønsker hende denne gang bare en sti af hvide blomster og jer, forældrene, livets mest ublandede lykke.

Kys jeres lille pige på panden og sig hende i mit navn: måtte du blive god, fin og smuk!

"Det var de rette ord!" råber jeg henrykt.

"Det var heller ikke nogen finsk skytsånd," siger kæmnerfruen, "men en ungarsk – en god veninde fra vor udenlandsrejse."

"Virkelig?" siger jeg. "Hvilken forskel mellem vore stammefrænder i syden og os heroppe i nord! Dernede er alt så umiddelbart og lige til, hele kvindespørgsmålet løst med tre ord, så selve fader Ibsen kunne være blevet misundelig … Hvis jeg måtte have lov til at slutte mig til en af de foregående skytsånder, så ville jeg udbede mig denne her og ønske med hende: måtte den lille blive god, fin og smuk!"

"Tak!" siger kæmnerfruen næsten rørt. "Så, mine venner, skal vi gå ind? Kaffen står på bordet."

Dødssynden

Jeg har set dødssynden og dens følger. Jeg har set den trænge ind som en gift, hvor der før blomstrede liv. Og jeg har i sammenhæng dermed set min egen død, hørt mit hjertes sidste slag og de omkringstående menneskers forfærdelse.

Sådan begyndte mit syn.

Jeg er en landmands søn, og mine forfædre har været landmænd i så mange slægtled, som man har haft rede på.

Det var således ikke noget under, at jeg, som af skæbnen var blevet rykket bort fra min slægt og drevet andre sysler i vold, følte at jeg savnede noget, indtil mine smådrenge en dag fortalte mig, hvad det var, jeg savnede.

"Far!" sagde de, da vi engang arbejdede sammen i vor lejede boligs lille urtehave. "Hvis vi havde *egen* jord, far!"

I siger noget! tænkte jeg glad og svarede: "Vent kun, måske får vi det endnu!"

Et par år senere fik vi også endelig vor egen lille plet jord.

"Nu begynder livet først for os!" tænkte jeg. "Mine fødder står på jordens solide skorpe, min hjerne søger famlende åndslivets højdedrag, og mit hjerte søger at forene og udjævne dem begge. Og heller ikke mine drenge skræmmes bort fra den sunde del af menneskeslægten, men får alle de instinkter og følelser, som gør det muligt for dem at finde sig til rette selv i den ubeboede ødemark."

Sådan gik jeg og tænkte og glædede mig – over de furer, jeg skulle pløje, de grøfter, jeg skulle grave, over sæden og grøden,

som jeg skulle kalde frem af jordens skød, og over den fylde af åndeligt arbejde, som ved siden af alt dette skulle opstå som af sig selv.

Men jeg glædede mig for tidligt.

Det stykke jord, som jeg havde købt, havde i sin tid været i en mønsterværdig tilstand. Men senere var det et år gået over til en mand, som kun sådede og bjergede afgrøden efter den andens slid.

Alt dette vidste jeg, og også det, at jorden i hans tid var blevet noget dårligere. Men at jorden var så ømfindtlig, som den var, det anede jeg ikke.

Det skulle jeg imidlertid snart erfare. Allerede den første dag opdagede jeg én forsømmelse og dens virkninger, den næste dag en anden, og sådan fra dag til dag altid nye, indtil jeg stod forfærdet midt iblandt dem og undrende spurgte mig selv, hvor langt og dybt deres følger vel strakte sig.

"Du har båret dig ad som en rigtig slyngel!" tænkte jeg om min forgænger. "Hvor du har ladet én times arbejde ugjort, der kan jeg nu slide i tolv timer."

Jeg havde mest ondt af det for jordens skyld. Jeg kunne ikke undgå at se, hvor uendelig den måtte have lidt, da jeg opdagede, hvor dens kræfter tog af år for år, hvor dette sted sygnede hen under tørken, hint under væden, samtidig med at den blev overfaldet af det sejrstolte ukrudt. Det gik op for mig, at jorden ikke var jord alene, men et levende, følende, lidende væsen, hvis nerver og instinkter var ligeså ømfindtlige som vi menneskers.

Sådan gik den første sommer for mig. Først sled jeg i det sammen med min kone og mine børn, senere måtte jeg ty til lønnede folks hjælp. Undertiden forsøgte jeg også at gribe pennen, men jorden omkring mig råbte og klagede, og dens stemme holdt ikke op med at lyde i mine øren, ikke engang i mine drømme om natten. "Alle åndens sysler får være!" besluttede jeg. "Jorden er mit arbejde ligesom tusinde andres."

Og da jeg en sen novemberdag var færdig med den sommers arbejde, kunne jeg ikke lade være med at tænke om min forgænger: "Du har gjort så meget ondt, at hvis der blev dig tilmålt efter retfærdighed, så var din plads bag fæstningens mure og ikke mellem frie mennesker!"

Næste sommer gik jeg med dobbelt iver i lag med mine agres jordskorpe.

Og iver krævedes der sandelig; for nu først lærte jeg til gavns at indse, hvor anstrengende, ja næsten håbløs kampen mod ukrudtets magt er.

På min jordlod havde alle egnens ugræsarter indfundet sig. Som den første havde kvikroden gjort indfald. Den havde sat sin fod i alle huller og strakte sine meterlange, hvide tær så vidt omkring sig under jorden, at jeg ydmygt måtte bekende: På denne mark er du herre, ikke jeg. Som den anden hoverede Stolt-Henrik med sine hundrede frøkorn, som den tredje følfoden, der gemte sig som en hemmelighedsfuld, ond troldkælling på min marks fugtigste steder; som den fjerde pileurten, der som dødens fiskermand [Note 4)] kastede sit uigennemtrængelige net over mine spæde spirer. Af andre, mindre ugræsarter vrimlede det i overflod.

Jeg erklærede dem alle kamp på liv og død. Jeg lod alle litterære planer ligge, og i stedet for at gøre menneskesjælen til genstand for min opmærksomhed, søgte jeg nu at trænge ind i ugræssets sjæleliv. Af bøger hentede jeg bøgernes visdom, hos naboer naboernes erfaringer samtidig med, at jeg også gjorde mine egne erfaringer.

Og alligevel var mine fjender klogere og listigere end jeg. Når jeg ryddede dem bort fra overfladen, trak de sig dybere ned i jorden; når jeg fordrev dem fra marken, flygtede de til agrene; når jeg trængte ind på dem dér, krøb de ned i grøfterne; og når jeg bar dem langt ind i skoven, rystede de endnu i deres dødsstund på hovederne og strøede nogle frø på vejkanten, for at deres slægt ikke skulle uddø.

Sådan gik også den sommer. Mine venner spurgte, om mit nye arbejde snart var færdigt. Og min hustru klagede: "Du øder dine korte leveår i en næsten håbløs kamp."

"Det gør jeg!" svarede jeg. "Indtil en af parterne bukker under!"

Det var en aften i august. I henved to uger havde vi arbejdet uafbrudt i min lille rugmark; for jeg havde besluttet at udrydde kvikroden på det stykke jord for alle tider.

Det var et afgørende slag! To mand forlod mig midt under arbejdet og erklærede: vi kan ikke mere! De andre sagde: når husbonden kan, så kan vi også!

Nu var arbejdet gjort. En hel dynge på godt og vel hundrede læs havde vi gravet op af disse ulykkens rødder og været glade som børn, da vi kastede de sidste møggrebfulde på kærren.

Da jeg så begav mig på hjemvejen, drivvåd af sved, kunne jeg ikke lade være at tænke på, hvor stort et stykke skov vi med disse to somres arbejde kunne have ryddet til ny jord.

"Denne mand har begået en *dødssynd*!" tænkte jeg om min forgænger. "At udnytte jorden på den måde, at lade den komme i onde magters vold på et sted, hvor der før blomstrede liv, er en af de dødssynder, der ikke findes tilgivelse for, hverken i dette eller det tilkommende liv!"

Da jeg nåede hjem, trådte min hustru mig i møde.

"Nu er det endelig gjort!" sagde jeg. Og min hustru forsøgte at le glad, skønt jeg kunne læse i hendes ansigt: ja, for denne uge, i den næste kan det begynde igen på en anden ager!

"Sæt dig nu ned og hvil dig," sagde min hustru blidt.

Jeg satte mig i sofahjørnet i min stue, men min hjerne tumlede stadig med de samme tanker som fornylig. Jeg følte i min inderste sjæl, at jeg hadede denne mand, som havde berøvet mig to somres arbejdsglæde.

Manden var imidlertid død, og jeg tænkte: "Hvis jeg nu også selv døde, og denne mand af mig ubekendte grunde skulle være havnet det gode sted, og man også førte mig til dets port, så ville jeg sige det rent ud til Gud Fader: der går jeg ikke ind! Med den mand kan jeg ikke leve i samme sti; for enten ville et sådant liv for mig være forfærdeligere end Helvedes pine, eller jeg ville dræbe ham!"

Og jeg tænkte videre: "To år har jeg nu måttet sone en andens synder; hver fodsbred jord er mig kær; for den udånder min hjernes, mine hænders og mit hjertes svedperler. Hvis jeg nu skulle sælge det stykke jord, og det kom i hænderne på en

lignende skødesløs person som min forgænger, og jeg med egne øjne skulle se frugten af mit arbejde og besvær gå i hundene – hvordan ville det så gå mig?"

Og mens jeg sad og tænkte sådan, begyndte alt omkring mig at forandres og jeg rykkede fra muligheden ind i den lyslevende virkelighed.

Det var for mig, som om jeg var opvokset som landmand, var en husmand blandt tusinde andre. Denne jordlod havde jeg skaffet mig allerede i mine unge dage, og jeg havde sammen med min hustru kæmpet en sej kamp for at bringe den i god tilstand.

Vi havde haft held med os i vort arbejde og tænkte nu glade: "Jorden belønner den, der går i lag med den, lad så folk sige, hvad de vil! Sådan lever vi nu også på vore gamle dage som i Herrens hånd, fordi vi har gjort os en del umage, mens vi var unge."

Hos os stod det, for at sige det med rene ord, godt til. Af børn havde vi kun én søn, som i mange år havde været ude blandt fremmede og nu levede som en velhavende håndværker på Turkuegnen.

Fra denne søn fik vi en dag et brev af følgende ordlyd: "Da I, kære fader og moder, allerede begynder at blive gamle og lever så ensomt derovre, så synes jeg, I skulle sælge det gamle sted og flytte over til os. Jeg har en smule have med træer og grøntsager, som kunne trænge til faders røgt og pleje, og min hustru og mine børn ville have megen glæde af min gamle moder."

Vi blev først rent forfærdede ved den tanke. "Til Turku? Og vi skulle forlade denne plet jord, hvor hvert eneste græsstrå er os

kært?"

Men på den anden side havde vi allerede længe savnet både vor søn og den glæde, som børnebørnene bringer gamle mennesker. Og så solgte vi til sidst Rauhala for en nogenlunde antagelig pris, skønt det faldt os uhyre vanskeligt at skille os af med det.

På vor beslutning fik det en afgørende indflydelse, at vi var så heldige at finde en særlig passende køber, en kronfoged, som lige var kommet til egnen. Til den første den bedste havde vi aldrig solgt resultatet af så mange års ihærdigt arbejde, men denne syntes at være den rette mand.

"Der kom det i gode hænder!" glædede vi os, og jeg sagde det også til køberen selv. "Ja-a, ja-a," svarede han smilende, hvoraf jeg forstod, at det var unødigt at nære nogen bekymring; men jeg sagde det blot, for at lette mit hjerte.

Så flyttede vi til Turku. Og der var der også godt at være. Der gik et år, der gik to, og der gik et tredje, uden at vi rigtig mærkede det.

Men i det fjerde begyndte jeg at pines af en egensindig tanke, som det ikke ville lykkes mig at blive kvit. Og så sagde jeg en dag til min kone:

"Ved du hvad, mor? Jeg føler sådan en lyst til endnu engang inden min død at se vort gamle Rauhala! Hvad om vi tog over til Pertti der på vor hjemegn?"

"Du siger noget!" udbrød min hustru. "I de sidste to år har jeg ruget over den samme tanke, skønt jeg ikke har turdet sige det."

Som sagt, så gjort, vi begav os på rejsen. Vi lagde den sådan til rette, at vi først ville tage i kirke derovre, så til vore bekendte.

Og sådan gjorde vi også. Efter gudstjenesten traf vi en hel del gamle bekendte på kirkebakken, og alle bød de os til kirkekaffe. Men vi svarede kun, at vi vist nu kom til at drikke kirkekaffe på Rauhala; vi ville så komme senere.

Og jo mere vi nærmede os Rauhala, jo hurtigere blev vore skridt. Da jeg siden fik øje på Rauhala-bygningens tagryg, satte jeg en sådan fart på, at min hustru måtte bede mig om at sagtne gangen.

Jeg følte en ejendommelig brand i mine årer, da jeg endnu på lang afstand så, hvilken statelig bygning kronfogeden havde ladet opføre i vor tidligere hyttes sted.

"Nu kommer vi nok til at skamme os!" sagde jeg til min hustru. "Han har rimeligvis bragt Rauhalas jord i en helt anden tilstand, end den var i vor tid."

"Ja vist så," svarede min hustru. "Men vi behøver ikke at skamme os; vi for vort vedkommende har også gjort os umage."

Mens vi talte sådan, var vi nået frem til vejen, der gik om havens hjørne.

Hvor underlig vissent det nu så ud. "Efteråret!" tænkte jeg. "Vi skulle have været her, mens der var blomster og frugt, og kornet stod grønt."

I det samme troede jeg at se noget inde i haven, som næsten fik mig til at fare sammen. Jeg styrtede over hals og hoved hen til gærdet og begyndte at klatre over det.

"Antti!" råbte min hustru forfærdet. "Gør nu ingen tossestreger; man går igennem porten."

Men jeg var allerede oppe på gærdet og følte en stolt glæde ved at iagttage, hvor smidigt mine gamle ben arbejdede sig over det. I nogle få spring var jeg på stedet, som det drejede sig om.

"Satans!" undslap det mig, skønt jeg ellers overhovedet ikke bander. "Kvikgræs! Vil du nu bare se: kvikgræs på vor jord!"

Jeg så rundt omkring og opdagede kvikgræs over alt. Jeg løftede blikket og så på havremarken ved siden af. Hvad for en slags havre var det? Den ene Stolt-Henrik ved siden af den anden. Jeg løftede stadig blikket og blev stående som lammet ved synet af al den elendighed, vore blomstrende marker var sunket ned i.

"En dødssynd!" fik jeg endelig råbt ud, og jeg følte et uudslukkeligt had brænde i mit hjerte.

"Lad nu være!" bad min hustru ængstelig bag gærdet. "Det er jo nu hans jord."

"Hans!" råbte jeg og gav mig til at løbe ad havens gange hen imod bygningen. Gangene var smukt belagte med grus, men ved siden af dem florerede kvikgræs – jeg gav i min ærgrelse en græstue et sådant spark, at den røg højt op i luften. "Prægtige bygninger forstår du at bygge, og gange forstår du dig på at pryde, men jorden, *min jord*, har du sluppet i onde magters vold!"

"Nu," tænkte jeg, "nu stormer jeg ind til ham, og selv om bisp og alle præster er forsamlede derinde, så siger jeg det lige ud, at han er det største afskum, som jordens ansigt nogensinde har båret!"

Men jeg nåede ikke længere end hen foran bygningen – der kom min dødssynd mig allerede i møde.

Og da jeg stod ansigt til ansigt med ham, så slog mit had ud i lys lue. "Hvad skal jeg gøre ved ham? Skal jeg prygle ham? Eller skal jeg varme begge hans øren, så han ikke engang når at falde

omkuld? Eller skal jeg kværke ham på den mest ligefremme måde? – Men først vil jeg sige ham, hvad jeg har at sige."

Men mit had var så voldsomt, at jeg ikke engang fik en lyd frem af min strube. Da jeg mærkede det, styrtede jeg mig uden videre ind på ham. "Din forbandede skurk!" fik jeg endelig sagt, idet jeg rettede begge mine knyttede hænder mod hans ansigt.

I det samme følte jeg et underligt sting i hjertekulen, og jeg faldt om på min ryg og ned på gangen. Jeg forstod, at jeg havde fået en hjertelammelse, og at min sidste time var kommet. Men jeg var aldeles ikke ilde til mode, tværtimod, jeg glædede mig over, at jeg gik ud af denne verden på den måde, med den hellige hadets flamme i mit hjerte, og ikke nedbrudt af sot og svaghed.

Lidt efter slog mit hjerte sit sidste slag, så var alt stille.

Jeg må have set frygtelig ud, da jeg slyngede min forbandelse ud imod ham; for jeg så, hvordan han pludselig blev ligbleg, hvordan hans øjne rullede vildt af rædsel, hvordan han udstødte et nødråb og omsider greb flugten. Men da han så mig falde, standsede han.

Så så jeg, hvorledes der kom en karl og en anden mand løbende ud til os fra køkkenet.

"Den tossede gamle fo'r løs på mig og var lige ved at dræbe mig!" forklarede kronfogeden med rystende stemme.

"Han var ikke tosset!" sagde min hustru, som også var nået hen til stedet, med eftertryk.

"Nej se, er det ikke Rauhalas tidligere beboere?" pustede kronfogeden. "Men hvordan i al verden skal det egentlig forklares?"

"Der er ikke mere noget at forklare!" sagde min hustru roligt, idet hun pegede på mig. "En døendes hænder skal man ikke forsøge at rette."

Jeg blev ærgerlig på min hustru. "Du havde da også kunnet sige den skurk noget mere bidende, siden du en gang kendte til sagen."

"Å nej, såmænd," sagde kronfogeden som befriet fra et ondt mareridt. "Vi kommer vist til at bære ham ind i vort hus."

"Nej, nej, han skal ikke derind!" sagde min hustru pludselig med et sådant eftertryk i stemmen, at de andre studsede. Og jeg så, hvorledes hendes øjne lynede, først mod mændene, som strakte hænderne frem, for at løfte mig op; så mod kronfogeden, fra øjenpupil til øjenpupil, så han igen blev kridhvid og forstod, at der derunder dirrede foragt. – "Jeg skal nok selv tage mig af ham."

Og stolt og lykkelig så jeg min hustru bøje sig ned over mig og gribe med kraftige hænder i mine skuldre, for at bære mig bort fra disse enemærker, hvor en dødssynd havde ødelagt to menneskers livsværk – – –

"Se, du er nok faldet i søvn!" sagde min kone smilende, idet hun ordentlig rystede min skulder. "Nu er kaffen færdig!"

Når tæppet går op

Villa Erwei var i øjeblikket i den besynderlige tilstand, at den var omhyggeligt isoleret fra den øvrige verden samtidig med at den alligevel stod i forbindelse med enhver krog af den. Allerede i en kilometers afstand færdedes der på den vej, der førte til villaen, vigtigt udseende politimænd, som dæmpede farten hos et hvert automobil, der nærmede sig alt for susende, ethvert hovslag af en alt for fyrig ridehest. Og i en tredjedel kilometers afstand fra selve villaen standsede alt: automobiler, køretøjer, ryttere, fodgængere, ja endog samtalen dæmpedes og lød så sagte som bølgens sidste plask mod strandens sand. Dér stod en tæt militærvagt med jourhavende officerer og ordonnanser – på en måde som en æresvagt, på en måde som en levende port, gennem hvilken kun de udvalgte slipper.

Men i et nærliggende privathus kradsede pennene, klaprede skrivemaskinerne, ringede telefonerne. Dér holdt pressens stadig voksende armé, næsten med tilbageholdt åndedræt, skarpt øje med den hvide villa og telegraferede fra time til time både lovligt modtagne og ulovligt opsnappede efterretninger til alle jordens ender og kanter.

I Villa Erwei lå den meget syge …

Friherre Erwei, sit lands hovedminister og sin landsdels mest indflydelsesrige statsmand, var lige vendt tilbage fra en diplomatisk rundrejse. Den havde varet i flere uger og omfattet næsten alle hoffer og statsmænd, som havde eller muligvis i fremtiden fik nogen betydning. Han havde ikke ladet den

ringeste lejlighed gå upåagtet hen; hans program lignede for så vidt naturens husholdning: dér havde myren sin plads lige så godt som løven.

Førsteminister Erweis politiske fremtidsprogram var i virkeligheden en vidunderlig konstruktion. Det var resultatet af henved tyve års hjernearbejde; for dets hovedlinjer kunne forfølges helt tilbage til de tider, da han ved universitetet valgte historie og statsvidenskab som sit fag og senere læste derover som professor – hele tiden fuldt overbevist om, at han selv en gang ville komme til at vende et blad i denne samme historie. Disse videnskabelig-teoretiske udkastlinjer udformede han siden fra år til år som medlem af Rigsdagen og praktisk statsmand, indtil der af dem fremstod den vældige bygning, hvis grundsten han nu endelig havde lagt på denne rejse.

Herskeren var ikke alene tilfreds med, men ligefrem henrykt over rejsens resultater. Han kendte ganske vist sin førsteministers plan på forhånd og havde godkendt den, men først nu var han endelig en gang klar over dens geniale fremsyn og dens rent psykologiske urokkelighed, nu da dens ophavsmand kunne fremsætte den med den bekræftende realitets uimodståelige magt. Han kunne ikke lade være med at beundre en plan, der garanterede jordklodens fred og de gamle forhold mellem nationerne i mindst tyve år og flyttede de brandfarlige spørgsmål med rolig hånd ud i en fjern fremtid.

Det var den, der blev fremsat for de andre stormagter og godkendt af disse. Men den anden plan, den, som ikke blev fremsat for nogen, bortset fra det hemmelige memorandum, som førsteministeren nu overrakte sin herre, indeholdt for det samme tidsrums vedkommende to anselige krige og en mindre

kolonistrid. Og lige så sikkert som det efter den første *syntes* at blive til en tyveårig fred og en almindelig økonomisk opgangstid, lige så sikkert *blev* det efter den anden i virkeligheden til kanoners torden i det fjerde år, for anden gang i det syvende, og til en kolonistrid i det ottende. Kronen på det hele var imidlertid den omstændighed, at den første krig blev sat i scene af nogle småstater, som man kun behøvede at lette adgangen til et lån på nogle få hundrede millioner samt hærens fornyelse, den anden af to fjerne stormagter. Men den største landudvidelse og økonomiske fordel ved alt dette indhøstede planens ophav, uden at man behøvede andet end for et syns skyld at bringe tropperne i mobiliseringstilstand. Og samtidig havde man fundet en endelig løsning på de to brændende spørgsmål, som i næsten et århundrede havde svedet statsrådbordenes grønne klæde.

Da fremstillingen var til ende, skete der noget, som ikke før havde været muligt. Herskeren, som var flere år yngre end sin førsteminister, glemte for en gangs skyld helt sin fornemme overlegenhed. Han blev varm, han blev begejstret, som om han havde hørt en stor fremtidens symfoni, og han greb med en næsten kollegial hjertelighed begge ministerens hænder, idet han sagde: "Jeg takker Dem! Jeg gratulerer Dem, mig selv og mit folk!"

Friherre Erwei bukkede forlegent lykkelig. Han vidste, at denne anerkendelse, anerkendelsen af hans livsarbejde, af hans hjernes kæmpeanstrengelser snart ville møde ham i en mere officiel form.

Han begav sig på sommerferie som en mand, der ved, at han mange gange har fortjent den.

Så indtraf katastrofen!

Førsteministeren agtede at tilbringe sin ferie på et badested, hvor hans hustru var taget hen i forvejen. Først ville han imidlertid sammen med sin sekretær endnu undersøge et vist handelstraktat-forslag og rejste i det øjemed for et par dage til sin egen, rolige sommervilla.

På denne rejse, hvor han beærede en stor håndværksudstilling, der lige blev afholdt i den nærliggende købstad, med sin personlige nærværelse, indhentedes han af sin skæbne. Han følte pludselig et lillebitte sting i den venstre side af brystet, så sortnede det for hans øjne, og han kom først til bevidsthed igen i et sideværelse, som han i mellemtiden var blevet bragt ind i. Den straks tilkaldte læge konstaterede, at førsteministeren var blevet truffet af en hjerteforstyrrelse, efter hans mening meget alvorlig, og foreslog, at den berømte professor i indre sygdomme, der for tiden opholdt sig i byen, blev anmodet om at foretage en mere detaljeret undersøgelse.

Den fornemme patient ærgrede sig til at begynde med over den almindelige og på en måde generende opmærksomhed, som han så uventet var blevet genstand for. Han syg og "svag"! Selv vidste han bedre end lægerne, at han var noget overanstrengt, og at hans hjertenervesystem i år og dag havde været uroligt, når det kom så vidt – det var alt.

Men ved at se den uskrømtede og bekymrede deltagelse, som man i disse få minutter havde nået at vise hans person, følte han en sælsom fristelse i sin sjæl. Å hvad: skulle han ikke for en gangs skyld lade menneskene tænke også på ham? Lade dem tro, at der her virkelig var tale om "noget alvorligt"? Det ville jo

på en måde være interessant, ikke mindst som et studium af massepsykologien. Hvad den forstår, denne masse, og hvad den ikke forstår af de kræfter, som styrer dens skæbner!

Og denne mandige mand – han følte sig i øjeblikket ganske vist noget mat – lod sig så bære ind i den lukkede automobil, hvor han omgivet af læger og sygeplejersker rullede af sted til sin egen villa, for at ligge syg. Og bag ham sænkede sig hint utilgængelighedens og hemmelighedsfuldhedens slør, der altid beskytter de fornemmes og betydeliges sygdom.

I Villa Erweis gange og modtagelsessaloner var der livlig travlhed: én kom, en anden gik, tjenere og bude løb frem og tilbage og så vigtige ud. Men alt var ligesom indsvøbt i uld. Gangene var dækket med bløde måtter, dørene åbnedes og lukkedes som et pust, samtalen var sunket ned til en hvisken, og mangen tanke, som under sædvanlige forhold ville have krævet en lang sætning, udtryktes nu blot ved hovednikken eller ængstelige blikke.

Den syge var anbragt i en del af villaen, der var omhyggeligt adskilt fra de andre gemakker. Der lå den fornemme patient i sit tidligere arbejdsværelse, omgivet af det beroligende halvmørke og blomsters milde duft. Han så virkelig fornem ud, denne mand med de fine træk, som han hvilede der i sin pragtfulde lænestol i halvt liggende stilling med fødderne på det brogede panterskind, støttede til den lave skammel, og med overkroppen rettet til vejrs ved hjælp af små puder.

Den berømte professor havde lige endt sin undersøgelse. Den havde varet meget længe, og patienten havde mere end én gang haft lyst til at afbryde den ved at sige, at alt dette egentlig

var ørkesløst. Men straks tænkte han igen: lad ham kun undersøge, siden det det én gang hører til hans levebrød! Og da professoren nu efter en lille betydningsfuld pause endelig gav sin mening til kende, så lyttede han med spændt opmærksomhed afbildet i sit ansigt.

"Dog ikke noget foruroligende?" spurgte han ligesom skæmtende, men stadig med samme ventende spænding i ansigtet.

Professoren kastede et hastigt sideblik.

"Desværre, Deres Excellence," svarede han ligesom forberedende, "for så vidt foruroligende, at den største forsigtighed og fuldstændig ro er nødvendig."

"Jeg takker Dem! – Én ting vil jeg imidlertid bede Dem om: form Deres officielle meddelelser så beroligende som muligt, hr. professor – De forstår nok," fortsatte han i den begyndte tvetydige tone.

"Ønsker De virkelig det?"

"Jeg vil være Dem i høj grad taknemmelig!"

Patienten begyndte ligesom at finde behag i denne sygestil: der var noget vist højtideligt over den. Han trængte til hvile, og sådan var det godt at hvile. Der var også noget mere, noget behageligt forkælende i det alt sammen – når vante hænder flyttede skamlen eller løftede foden, tog tøflerne af ham eller lagde hans pude til rette, og tjenende øjne ventede på hans mindste vink. Og ikke blot forkælende, men ligefrem æstetisk: den i sit lands og i menneskehedens tjeneste overanstrengte statsmand i slap hvilestilling i sit arbejdsværelse – næppe fandtes der vel et mere fængslende emne udhugget i marmor!

Han følte sig næsten helt blød om hjertet ved tanken om dette motivs almenmenneskelige røreevne. Og det syntes ham ganske naturligt, at han nu lukkede sine øjne, for således at give til kende, at han ønskede at sove en stund.

Patienten sov virkelig nogen tid – uden tvivl lige så meget af denne kælende medlidenhedsfølelse med sig selv som af virkelig mathed.

Der var imidlertid sket et og andet, som var egnet til at glæde patientens sind. Der var indtruffet en allernådigst takkeskrivelse, som i de mest forherligende ord fremhævede førsteminister Erweis store fortjenester både for sit eget lands og for folkenes store slægtsfamilies fredelige fremgang. I særdeleshed rostes hans store anstrengelser for fredens sikring mellem nationerne. Som en anerkendelse af alt dette fulgte med skrivelsen den *Hvide Kondor*s ridderorden.

Patienten holdt denne strålende ordensstjerne i sin hånd. Han var ikke fri for at være noget forlegen overfor denne nådesbevisning, uden at han selv vidste hvorfor. Ganske vist: den Hvide Kondors stjerne var ikke hidtil blevet tildelt nogen indenlandsk mand, kun nogle udenrigske fyrster, men han havde egentlig tænkt sig …

Han nåede ikke at fortsætte sin tanke, for adjudanten, som havde bragt nådesbeviserne, og hans ledsagere ønskede ham til lykke. Så fulgte det ene efter det andet: Hans Majestæts telegrafiske tilkendegivelse af sin deltagelse i anledning af sygdommen, nogle ministres telegrammer af samme indhold osv. osv.

Om aftenen indtraf hans hustru. Denne var i høj grad urolig, som sunde mænds hustruer så ofte er i pludselige sygdomstilfælde. Det faldt vanskeligt for patienten at overbevise hende om, at alt dette næsten kun var for en forms skyld.

"Jeg har selv talt med professoren," sagde den bekymrede hustru, "og jeg blev gjort opmærksom på, at …"

"Professoren!" lo den syge. "Skal jeg endnu en gang, min kære, fortælle dig den gamle historie om professorerne, siden du synes at have glemt den?"

Han greb smilende sin hustrus hånd og begyndte: "Der var engang en ung docent – ikke i lægevidenskaben, men en almindelig dødelig docent. Han var et forår blevet overtræt af lutter arbejde, og så begav han sig til en kendt medicinsk professor, for at lade sig undersøge." – (I fru Erweis ansigt viste sig et smil, som røbede, at hun nu allerede vidste, hvilken historie det drejede sig om.) – "Og professoren undersøgte, bankede og lyttede, undersøgte løst og fast og forkyndte: Maven er helt ødelagt! Så gav han nøjagtige forskrifter om, hvad den ulykkelige docent *ikke* måtte spise, det vil sige: næppe noget af det, mennesker i almindelighed spiser, og hvad han *måtte* spise, det vil sige: al udsøgt føde, som vanskeligt kunne skaffes. Men nu lod skæbnen det træffe sig således, at den stakkels docent kom til at tilbringe sommeren hos sin unge hustrus forældre og ikke ret godt kunne sige: det kan jeg ikke spise – og heller ikke dette – overhovedet ikke noget af det, der spises her, for min mave er helt ødelagt! Og så spiste han tung om hjertet en hel uge igennem alt det, han ikke måtte spise, og befandt sig vel, en uge til ligeledes, og han blev stadig bedre tilpas – og nogle uger

senere var han fuldstændig rask. Og lever endnu. – Hvad siger du til det, min kære?"

Friherreinden kunne ikke lade være med at le ad dette lykkeligt-fornøjelige minde fra det første år af deres ægteskab, som til at begynde med i så høj grad havde foruroliget den unge hustru.

"Jeg formoder," svarede hun alligevel alvorligt, "at det nu drejer sig om hjertet, og det kan ikke kureres ved at spise."

"Og jeg formoder, at en mand, der som ung docent kunne spise én professor omkuld, som førsteminister i et stort rige måtte kunne ligge i det mindste et par professorer omkuld!" sluttede den syge med det samme overbevisende glade skær i øjet, som virkede så uimodståeligt både i vennekredsene og ved statsrådsbordene.

Den næste dag ankom herskerens egen livlæge – en særlig gunstbevisning fra Hans Majestæt. Han var desuden en berømt specialist i hjertesygdomme.

Han undersøgte længe ligesom den foregående, men indlod sig ikke på at udtale sig om enkeltheder, inden han havde rådført sig med sin kollega.

"Vi står altså så at sige på tærsklen til store begivenheder," sagde han med hint oprigtigt åbne blik i øjnene, som lægerne taler sammen indbyrdes med, men aldrig med patienter.

"De er altså af samme mening …?"

"Ja. Da en så alvorlig kompensationsforstyrrelse har truffet hjertet, som i forvejen lider af aortainsufficiens, så er der rimeligvis kun tale om nogle få dage …" sagde han ligesom for

sig selv. "Og for vort vedkommende drejer det sig altså om, hvordan vi bedst får patienten underrettet om den mulighed."

"Og det vil næppe blive så helt let at få ham til at tro på det kritiske i sin tilstand."

"Endnu mindre ville der være grund til at forberede ham – hvis der ikke hvilede en så stor del af jordens velfærd på vedkommendes skuldre, at han muligvis har et par småting at ordne, inden han går hjem …" sluttede den gamle livlæge på sin koldt skæmtende måde.

Patienten havde i mellemtiden kun knyttet sig endnu nærmere til livet end ellers, nu da han i sin isolerede stilling, ligesom en finger på menneskehedens puls, hemmeligt iagttog dets hjertes banken. Når herskere og andre høje personer viste ham deres deltagelse, når aviserne var fulde af udtalelser om hans politiske betydning, om en genialitet, ved siden af hvilken kun en Metternichs og en Bismarcks nævntes fra tidligere tider, så havde det jo været et rent under, om talen om hjertets aortaskavanker og den slags ting havde lydt alvorligt i hans livskære øren. Han lyttede respektfuldt, ja på en måde bekymret til deres advarende ytringer, og han havde ikke noget imod, at den hårfine kanyle trængte ind i hans hud, medførende disse det svage hjertes eliksirer, som kaldes kamfer og koffein. Men historien om den tidligere professor foresvævede ham bestandig, og lige så godt som han nu indtrængende bad dem om at overvåge hans farlige tilstand, lige så godt kunne han have sagt: Gå hen og læg jer, mine herrer!

Én lille iagttagelse havde han imidlertid gjort med hensyn til sig selv: at åndedrættet var blevet kortere og ligesom besværligere end før. Men han smilede roligt ved tanken om, hvorledes man af lutter velvillighed havde anbragt ham i denne ubekvemme, foroverbøjede stilling, og hvorledes alt dette ligesom hørte med til hans sygdoms slapt forkælende stil.

En af begge læger underskrevet aftenbulletin bragte den spændte verden lutter beroligende, lovende efterretninger.

Den følgende dag var i endnu højere grad egnet til at fæstne patientens tanker ved sin egen person. Førsteminister Erwei var ikke nogen selvkær mand, men han vidste godt, hvilken plads han indtog i sin samtids verdensudvikling. Og eftersom det nu blev sagt offentligt, havde han ikke noget imod, at det blev sagt så klart og udtømmende som vel muligt. Det kunne også gå således, at når en eller anden udtalelse eller æresbevisning efter hans mening ikke gjorde fyldest i så henseende, så føltes den snarere som krænkende end som hædrende. Han var ligesom blevet noget ømfindtlig med hensyn til sit eget Jeg.

Sådan kom han først i dag til at tænke nøjere over sine noget tilbageholdne følelser med hensyn til den Hvide Kondors stjerne. Det var en storslået æresbevisning, men han kunne ikke nægte, at han egentlig havde ventet noget andet: titel, værdighed, kort sagt *greve*titlen! Den havde denne gang været bedre på sin plads end en ordensstjerne. Og da han igen i dag modtog herskerens venlige forespørgsler og ønsker om at blive rask, var det, som om en stemme hviskede sagte i hans øre: Hvorfor kunne han ikke *selv* komme? Havde det monstro været

for meget efter alt det, han nu vidste om hans planlægninger til den regeringstids glans og ære, som i historien ville gå under hans, herskerens, navn? Havde det virkelig været for meget?

Om eftermiddagen blev hans efterhånden slappede opmærksomhed spændt af en særlig interessant tanke. Hans forelæser havde lige i al korthed refereret indholdet af en ny bog. Den var skrevet af en gammel bekendt fra universitetstiden, en idealistisk anlagt professor, og omhandlede individets befrielse fra massetyranniets lænker. Forfatteren søgte bl.a. at påvise, at alle de senere tiders krige var opstået af egenkærlige og lave motiver, at tusinder af individer af sådanne grunde var blevet slagtede som kvæg, at socialismen i virkeligheden undertrykkede individets frihed mindst lige så meget som borgerregimentet, og at den nye tids løsen måtte blive individets mest alsidige frihed til at virkeliggøre sine egne planer og selv bestemme om dem.

Patienten smilte medlidende ad sin gamle vens jomfruelige tanker. En dygtig mand, tænkte han, men han har ikke den fjerneste anelse om de økonomisk-politiske faktorer, der spiller ind i de moderne nationers liv, lige så lidt som om de historiske massebevægelsers nødvendighed. Individet! Hvad er individet? Et sandskorn. Hvad er tusinde, titusinde individer? En hob spillebrikker, som kun har betydning efter den måde, man flytter dem på. Er så han, brikkeflytteren og verdenspolitikeren Erwei, "et individ"? Går ikke også han, der lige har udtænkt de mest "individuelle" love for verdens gang i den nærmeste fremtid, dens vindstille, dens storme, dens indre ilds udbrud, går ikke også han til syvende og sidst kun massebevægelsernes ærinde, som sit eget folks og sin landsdels historiske

nødvendigheds livegne? Og i fuldbyrdelsen af denne nødvendighed …

Hans tanker blev afbrudt, for ved hans side stod nu hans ven og embedskollega, krigsministeren.

De havde ikke truffet hinanden, efter at førsteministeren var vendt hjem fra sin sendefærd. Det var tydeligt, at krigsministeren var nysgerrig. Men patienten mærkede straks noget andet i sin kollegas øjne end almindelig nysgerrighed: et underligt, glubsk blik, som uroligt snappede efter noget. Patienten vidste ikke, at den besøgende gennem sin ven livlægen var blevet nøje underrettet om hans tilstand, og at der foran ham sad et vordende førsteministeremne, der forsøgte at få så mange hemmeligheder ud af sin forgænger, som det i al sømmelighed lod sig gøre. Det vidste han ikke, men han vidste, hvad den slags blikke i almindelighed betyder og hvordan de skulle behandles.

Og med den mest åbne glans i sine øjne gav han sig til at fortælle om sin rejse i den stil, som var hans statskunsts alfa og omega. Dens hovedejendommelighed var den mest ukunstlede enkelhed og åbenhjertighed: som om han på et særlig konfidentielt grundlag sagde alt, hvad han vidste, og selv det, som han først anede. Og alligevel skjulte han omhyggeligt alt, hvad der ville have rykket hans tilhører alt for nær ind på hans virkelige hensigter.

Den fremtidige førsteminister og leder af udenrigspolitikken følte det i øjeblikket også alt for tydeligt. Han gjorde sig håbløse anstrengelser for at bryde sig en vej gennem denne mur af åbenhed. Men forgæves. Idet han afværgede ethvert forsøg med sit smil på læben, skulle førsteministeren lige til at gøre rede for

de hemmelige forberedelser til kommende krige, som han anså det for hensigtsmæssigt at gøre sin krigsminister bekendt med – – –

Så skete det uventede!

Midt i en sætning greb den fortællende pludselig om armlænet på sin stol, hans hoved sank bag over og fødderne stødte svagt mod skammelen – fra læberne lød der et sagte "æh"!

Den forskrækkede krigsminister løb hen for at tilkalde lægerne. De kom, greb den syges puls og sprøjtede ham hurtigt noget ind i armen.

Den syge ville have gjort noget forfærdelig raskt og voldsomt: rejse sig op, slynge stolene, puderne, sprøjterne og lægerne fra sig. Men han kunne knap nok røre en finger. Han følte, hvorledes der flød noget tungt og dovent gennem hele hans legeme. Så så han forfærdet på lægerne: havde de alligevel sagt sandheden? "Sandheden!" læste han i deres blikke. Han så på de andre, der var kommet løbende til. "Sandheden!" gentog deres ængstelige miner. "Jeg vil ikke!" ville han til at råbe og løfte overkroppen, men mærkede i det samme, hvorledes dette tunge og døvende allerede strømmede over alt inde i ham og tyngede og tvang ham … stadig tvang ham … uimodståeligt … mod noget fremmed … ubekendt … Det sidste, han sansede, var, at han som en druknende så de tilstedeværende ind i øjnene, men mødte lutter rådvilde blikke og ikke forstod, hvorfor de var rådvilde …

Så udslukkedes alt.

Han vågnede ved, at han syntes at kunne høre ligesom fjern musik. Den var meget fjern og fin og mindede ikke helt om nogen instrumentmusik, han tidligere havde hørt. Han forsøgte at se, men et uigennemtrængeligt mørke omgav ham over alt. Kun så meget mærkede han bestemt, at han ikke var stille på ét sted, men bevægede sig, løftedes langsomt et sted hen.

Han løftedes stadig. Nu mærkede han, at musikken kom fra den retning, i hvilken han steg. Endnu en stund, og han var gledet midt ind i en tonende lydstrøm og mærkede, at den ikke engang kom fra noget bestemt sted, men at atmosfæren omkring ham dirrede, og at hine tonestrømme omgav ham blide og trøsterige som solens varmende stråler.

Han forstod, at han nu var død, og han blev grebet af en brændende lyst til at se, hvor han var kommet hen. I det samme følte han en brændende smerte i øjenlågene, ganske som om der var faldet to ilddråber på dem. Han forsøgte at åbne dem, og da de omsider dannede to snævre spalter, mødte der ham et underligt syn. Det var et nyt lys, som han aldrig havde set mage til, sart blåviolet, der fyldte alt som den evige ro, og i hvis dæmrende skær de rundt omkring fremtonende skybjerge og brandtågeskove klarnede helligt som barndommens eventyrdrømme.

Han blev så forunderlig vel til mode, og jo klarere han sansede dette nye, jo ivrigere blev hans lyst til at se did, hvorfra han følte, han var kommet. Men han var skilt fra det ved et uigennemtrængeligt mørke, der hang som et sort tæppe mellem hans nutid og fortid.

Det formåede imidlertid ikke at slukke hans brændende lyst. Han følte det tværtimod som en trykkende pine, at der dér i det tidligere liv, bag dette sorte, var noget, som han nødvendigvis måtte se: gåder, spørgsmål og svar, alt det, der i årtiernes løb var gået gennem hans sjæl.

I det samme var det, som om en usynlig hånd lagde sig sagte på hans skulder og gav ham et vink om at se.

Han så: fra hint sorte tæppe strålede ham en fjern lysstribe i møde. Han så stadig: lysstriben blev videre – det sorte tæppe begyndte at løftes – i hele dets vide udstrækning, højtidelig majestætisk – foran ham lå jorden udbredt med alt sit, set som gennem klart glas …

– – –

Om "Kampen om gården Heikkilä"

Forfatter: Johannes Linnankoski (1869-1913).
Org.udgaver: **Kampen om gården Heikkilä** er skrevet i 1905 og blev udgivet i samlingen *Taistelu Heikkilän talosta y. m. kertomuksia* (*Kampen om gården Heikkilä og andre fortællinger*), Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo 1907.
Da det nu engang er jul *(Kun nyt on kerran joulu)* er skrevet i 1891 og blev første gang udgivet i bogform i samlingen *Taistelu Heikkilän talosta y. m. kertomuksia*, jf. ovenfor.
De øvrige fortællinger: **Til ungdommen** (*Nuoruudelle*), **Romeren** (*Rooman mies*), **Ahasverus** (*Ahasveerus*), **Hilja, mælkepigen** (*Hilja, maitotyttö*), **Smilet** (*Hymy*), **Kysset** (*Suudelma*), **Skytsånderne ved barnets vugge** (*Haltijattaret kehdon ääressä*), **Dødssynden** (*Kuolemansynti*) og **Når tæppet går op** (*Kun esirippu nouseei*) er alle første gang udgivet i bogform i samlingen *Sirpaleita - Tunnelmia ja kertomuksia* (*~ Fragmenter - Stemninger og historier*), Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo 1913.
Denne udgave efter: Johannes Linnankoski: *Kampen om Gaarden Heikkilä og andre Fortællinger*. Autoriseret Oversættelse fra Finsk af Chr. Christiansen. H. Hagerups Forlag, København 1924.
Oversætter: Chr. Christiansen (?–?).
Redigeret af: Kim N. Jensen
Forside: Efter maleri af Eero Järnefelt (1863-1937): *Kesäyön kuu* (*Sommernat med måne*), 1889.

ISBN 978-87-7628-495-4
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-615-7 (Ølstykke 2018).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

"Tyvendedags"-dans: Festligheder, der markerer afslutningen på julen tyve dage efter jul, dvs. den 13. januar. *Red.anm.*

Note 2:

Tuoni: Dødsguden *Overs.anm.*

Note 3:

Komppa: Gustaf Komppa, f. 1867, professor i kemi ved Finlands tekniske højskole. *Overs.anm.*

Note 4:

Dødens fiskermand: I finnernes nationalepos *Kalevala* (16, 151-412) fortælles om Väinämoinens færd til Tuonela (dødsriget), hvor han håber at finde tre trylleord, som han savner. Mens Väinämoinen sover, kaster Tuonis (dødens) søn et umådeligt stort kobbernet over Tuonis vande, for at han ikke mere skal vende tilbage til jorden. Men Väinämoinen forvandler sig til en odder og slipper trygt over. Da sønnen næste morgen undersøger sit net, finder han hundreder af fisk, men ikke ham, han søger. *Overs.anm.*